

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 28.

Tisdagen den 17 juni.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande juni.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Falla erinrat om att vissa grenar av den verksamhet, som finansieras av statsmedel, äro undantagna från statens sakrevisions granskning. I anslutning härtill har interpellanten frågat om jag är beredd att, med tillmötesgående av 1945 års riksdags anhållan därom, låta utreda, hur statens sakrevision må givas erforderlig vidgad granskningsrätt beträffande statens ekonomiska verksamhet, och att snarast möjligt vidtaga av utredningen betingade åtgärder i detta syfte.

Bortsett från krisorganen, som äro underkastade särskild revision, äro tre av statens verk, nämligen arbetsmarknadskommissionen, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, undantagna från sakrevisionens granskning. Vid sakrevisionens tillkomst var det närmast avsett att man efter en försökstid skulle överväga att låta sakrevisionen överta den verksamhet som bedrivs av överrevisorerna för dessa verk. Enligt det förslag angående statlig arbetsmarknadsstyrelse, som nyligen förelagts riksdagen, är det emellertid avsett att vid denna institution skola finnas särskilda överrevisorer samtidigt som den skall vara underkastad sakrevisionens granskning. Vad beträffar statens järnvägar och statens vattenfallsverk torde tiden icke vara inne att avveckla de särskilda överrevisionsorganen vid dessa verk, men jag har efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet funnit hinder icke böra möta för att även här införa den ordning som föreslagits beträffande arbetsmarknadsstyrelsen och således låta statens järnvägar och statens vattenfallsverk även bli underkastade sakrevisionens granskning. Jag ämnar inom den närmaste tiden utverka Kungl. Maj:ts beslut härom.

Från sakrevisionens granskning är vidare undantagen statsunderstödd verksamhet i den mån icke vid statsunderstödet åtnjutande fästs villkor, på grund varav verksamheten må underkastas dylik granskning. I princip får det anses motiverat att användandet av statsbidragsmedel granskas av sakrevisionen. Innan bestämmelser därom meddelas erfordras emellertid undersökningar dels i fråga om förutsättningarna för bestämmelsernas infogande i statsbidragsvillkoren och dels i fråga om granskningens omfattning. I sistnämnda hänseende torde det bli nödvändigt att skilja mellan å ena sidan de fall då granskningen bör avse den statsunderstödda institutionens hela verksamhet och å andra sidan de fall då granskningen bör inskränkas till att avse själva användningen av statsbidragsmedlen. Jag har för avsikt att föranstalta om att sålunda erforders-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

liga undersökningar igångsättas så snart arbetsförhållandena inom departementen det tillåta.

I interpellationen beröres också frågan om utsträckning av sakrevisionens granskning till den statliga verksamhet som bedrivs i bolagsform. Denna fråga har visst samband med spørsmålet om utsträckning av riksdagens revisorers granskningsrätt att omfatta de statliga bolagen. Med anledning av framställningar från riksdagen ämnar jag föranstalta om en utredning av det sistnämnda spørsmålet. Det synes lämpligt att samtidigt därmed till utredning upptages frågan om sakrevisionens granskning av bolagen. Vid utredningen bör å ena sidan beaktas det allmännas intresse av att statsbolagens verksamhet kan bli föremål för en sakgranskning jämförlig med den som ägnas den egentliga statsförvaltningen, medan å andra sidan bör tillses att granskningen icke ordnas på sådant sätt att den leder till en beskärning av bolagens handlingsfrihet eller till en icke önskvärd byråkratisering av deras verksamhet.

Härpå yttrade

Herr **Falla**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation, och jag har därtill anledning vara tacksam för att svaret blivit så positivt som det nu är. Statsorganen för ekonomisk verksamhet sakna enligt sakens natur den sporre till effektivt arbete och god ekonomisering som enskild företagsverksamhet har genom konkurrensen i kampen för tillvaron. Det är därför högst angeläget, att det finnes kvalificerade och kompetenta kontrollorgan, som kunna granska verksamheten och rätta till möjligen förekommande svagheter av olika slag. Beträffande de statens verk, som herr statsrådet i sitt svar nämnde, ha statens järnvägar och ännu mera statens vattenfallsverk utpräglat tekniskt betonade arbetsuppgifter samtidigt som verksamheten har stor ekonomisk omfattning, och det kan väl tänkas, att statens sakrevisions medverkan kan bli värdefull när det gäller att komma till rätta med en del besvärliga, ekonomiskt betydelsefulla frågor. I statens arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet trängas sociala motiv med tekniska och ekonomiska problem i olika sammanhang. Jag tror att sakrevisionens medverkan där kan vara av väsentlig betydelse. Vid utsträckningen av statens sakrevisions granskning till de statliga bolagen möta givetvis vissa formella spørsmål, som måste tillrättaläggas. Sakrevisionen bör dock där ha ett stort och naturligt arbetsfält, och jag utgår självfallet från att dess insatser på detta område icke kunna komma att medföra någon byråkratisering av de statliga bolagens verksamhet. Jag slutar med att uttrycka min erkänsla för herr statsrådets löfte att uppta frågan om sakrevisionens granskning av de statliga bolagen till närmare utredning, och jag vill därtill uttala den förhoppningen, att utredningen skall tillkomma inom sådan tid och arbeta på sådant sätt, att onödigt dröjsmål med frågans lösning må undvikas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 324, med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 518 av herrar *Lager* och *Adolfsson*.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 9, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 20—25, statsutskottets utlåtanden nr 170—186, bevillningsutskottets betänkanden nr 37 och 38, bankoutskottets utlåtande nr 44, första lagutskottets utlåtanden nr 49—51, andra lagutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt 42—44, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 47—56 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående pensionsfrågans ordnande för lärarna vid folkhögskolorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial, nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lönegradsplaceringen av distriktslantmätare m. m.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*, nr 519, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 280, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.*, nr 520, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 280.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till Navigationsskolorna: Skolhälsovård;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av överståthållarämbetet m. m.;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ägoutbyten och fastighetsförsäljningar;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under försvarets fabriksfond gjorda framställning om anslag för budgetåret 1947/48 till viss ersättningsanskaffning av maskiner m. m. för krigsmaterielverket;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under försvarets fabriksfond gjorda framställningar om an-

slag för budgetåret 1947/48 till uppförande av central beklädnadsverkstad m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m., såvitt avser frågan om bestridande av kostnader för effektivisering av de värnpliktigas utbildning; samt

från första lagutskottet:

nr 316, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till byggnadslag m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till byggnadsstadga;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring av vissa vägväsendet berörande författningar;

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1—3 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m.;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

nr 321, i anledning av väckta motioner om ändring i 14 kap. 15 § och 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen;

nr 322, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna i 7 § sinnessjuklagen; och

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 18 juni.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes och lades till handlingarna följande till riksdagen inkomna skrivelse:

Sveriges riksdag.

Finlands riksdag vill härmed till Sveriges riksdag framföra ett hjärtligt tack för den lyckönskan Sveriges riksdag genom sina representanter framförde vid vår enkammars 40-årsjubileum. Den vackra minnesgåva Sveriges riksdag vid jubileet överlämnade skall vara vår riksdag en kär erinran om det goda förhållandet mellan våra parlament.

Å Finlands riksdags vägnar

K. A. Fagerholm.

Helsingfors den 10 juni 1947.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**, som anförde: Herr talman! Herr von Friesen har frågat mig, om jag är i tillfälle meddela hur arméchefens föreskrifter beträffande kompletteringsövningar för värnpliktiga, som varit sjukskrivna eller av annan orsak frånvarande från tjänsten kortare tid, tillämpats vid utbildningsförbanden samt om tillämpningen givit anledning till erinran.

Arméchefen har i sina utbildningsanvisningar för innevarande år bl. a. påpekat *å ena sidan* att värnpliktig, som visat sig kunna tillgodogöra sig enskild utbildning snabbare än *andra* kan få befrielse från fortsatt utbildning i de delar han behärskar men *å andra sidan* att värnpliktig som icke kunnat tillgodogöra sig utbildningen i samma takt som kamraterna kan efter regementschefs anvisningar av lägst kompanichef anbefallas extra undervisning eller självstudier på annan tid än daglig övningstid. Enligt anvisningarna får sådan kompletterande utbildning under inga förhållanden ges karaktär av straffexercis. Vidare gäller att den kompletterande undervisningen bör anbefallas med största urskillning och endast i ämnen eller grenar av särskild betydelse.

Beträffande tillämpningen av dessa anvisningar har jag genom arméchefen infordrat uppgifter från militärbefälhavarna. Av uppgifterna framgår att kompletteringsutbildning till i slutet av maj behövt anordnas endast vid ett fåtal förband. Så när som på ett undantag — vilket föranlett den till mig framställda frågan — har så skett endast då det genom *prov* kunnat konstateras att värnpliktig av en eller annan anledning icke uppnått fastställt utbildningsmål. Enligt vad jag inhämtat ha i det avsedda undantagsfallet åtgärder vidtagits för att rätta till konstaterad felaktig tillämpning av anvisningarna.

Svar på fråga. (Forts).

Själv finner jag grundtanken i arméchefens anvisningar riktig under två förutsättningar, nämligen att kompletterande utbildning anordnas endast om ett verkligt behov därav konstateras i varje särskilt fall och att utbildningen icke får formen av straffexercis, vilket också i anvisningarna understrukits. Att för utbildningen ta i anspråk de värnpliktigas lördagspermission bör undvikas. Självklart ligger det vikt uppå, att tillämpningen av anvisningarna med uppmärksamhet följes.

Härefter yttrade:

Herr von Frisen: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för det nu i dag lämnade svaret på min fråga. Innan jag går in på svarets innehåll, vill jag emellertid göra den anmärkningen, att det nog i allmänhet vore önskvärt att svaren på enkla frågor kunde lämnas med någon mindre tidsutdräkt än som i själva verket äger rum — i detta fall har svaret dröjt cirka en månad efter det frågan framställt. När detta frågeinstitut inrättades var, tror jag, avsikten hos lagstiftarna att enkla frågor — det ligger ju i uttrycket — också skulle föranleda enkla svar och icke föregås av alltför tidskrävande utredningar eller leda till alltför långa och ingående svar.

I detta speciella fall har ju frågan icke längre den aktualitet, som den hade för ungefär en månad sedan, även om omständigheterna visat sig vara sådana att anledning finnes att fortfarande med uppmärksamhet följa frågan. Statsrådet hänvisar i sitt svar till en av arméchefen företagen utredning, om vars innehåll jag för närvarande vet mycket litet, i varje fall icke mera än innehållet i de spridda delar som herr statsrådet här återgav. Det skall bli intressant att så småningom få ta del av denna utredning — jag förmodar att det icke föreligger några hinder att publicera utredningen i dess helhet.

Beträffande det förhållande, som föranlett min frågeställning, konstateras det i statsrådets svar, att vid ett av våra truppförband uppenbarligen order utfärdats, som icke stå i överensstämmelse med det syfte man har med ifrågavarande kompletteringsövningar. Det är ju ingen hemlighet, att det förband det här gäller är I 8 i Uppsala. Det är också alldeles uppenbart — herr statsrådet konstaterade också det — att den ursprungliga ordern, som utfärdats av regementschefen på sätt här skett, måste betecknas såsom mindre lämplig. Jag vill emellertid fästa herr statsrådets uppmärksamhet vid, att frågan ännu icke torde anses helt utagerad. Såvitt jag har mig bekant har denna order icke ännu skriftligen helt återkallats, ehuru chefen för vederbörande militärområde påpekat för regementschefen att ordern varit felaktig och följaktligen borde annulleras och att sådana kompletteringsövningar som ifrågasatts av olika skäl icke finge företagas med mindre — som statsrådet just påpekade — genom prov utrönts vilka brister de värnpliktiga till äventyrs kunna ha i sin utbildning.

Jag skulle vilja uppmana statsrådet att verkställa en undersökning, huruvida de av det högre befälet lämnade föreskrifterna i denna dag efterlevas på ifrågavarande truppförband. Det har kommit till min kännedom att åtminstone på något av kompanierna på detta regemente kompletteringsövningar i något fall fortfarande förekommit utan att en sådan även av statsrådet ifrågasatt föregående prövning ägt rum.

Jag kan i stort sett instämma med herr statsrådet i hans synpunkter, framför allt när det gäller ett understrykande av att en tillämpning av dessa bestämmelser i utomordentligt hög grad kräver omdöme och urskillning från truppbefälets sida. Den misstanken kan lätt uppstå hos de värnpliktiga, att

Svar på fråga. (Forts.)

man i enstaka fall vill klämma åt eller trakassera en eller annan värnpliktig, som uppträtt misshagligt. Jag tror, som sagt, att dessa bestämmelser fordra en mycket stor urskillning från befälets sida och att en mycket noggrann övervakning från det högre befälets sida bör ifrågakomma så att det icke uppstår några missbruk.

Då jag, herr talman, särskilt tog upp frågan om de sjukskrivna, var det därför att jag som läkare vid truppförband har gammal erfarenhet av att det ständigt pågår konflikter mellan det militära befälet och läkarna rörande sjukskrivning. Militärerna ha den uppfattningen att läkarna sjukskriva alldeles för mycket och att truppen i alltför hög grad reduceras. Detta gäller särskilt när mera krävande övningar förestå. Lika oriktigt som det är att generalisera, att t. ex. påstå att praktiskt taget alla fall av sjukskrivna bestå av simulanter eller av sådana som förvärrat existerande smärre besvär, lika oriktigt vore det självfallet att påstå att samtliga de, som en gång blivit sjukskrivna, verkligen varit i behov därav. Utan tvivel finnes här möjlighet för en och annan att gömma sig undan vid mera ansträngande övningar. Korrektivet mot detta kan väl inte vara annat än ett förtroendefullt samarbete mellan läkarna och truppbefälet. I den mån sådant tillämpas — jag har själv sökt göra det — når man alltid ett gott resultat. Jag måste dock med bestämdhet framhålla, att det är orimligt att fräntaga militärläkarna det slutliga bedömandet och avgörandet i frågor som dessa.

Ja, herr talman, med dessa ord ber jag att få sluta mitt svar till statsrådet. Jag hoppas, att han också i fortsättningen med all den uppmärksamhet som saken förtjänar skall följa denna fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag ger den ärade frågeställaren helt rätt i att denna enkla fråga bort besvaras tidigare. Emellertid är det så att den föranlett en viss utredning. För att jag skulle kunna ge en viss belysning av problemet, ansåg jag det nämligen vara nödvändigt att begära förklaring från chefen för armén. Denne tillskrev de olika militärområdesbefälhavarna, som i sin tur frågade de olika förbandscheferna, och likväl var märkvärdigt nog chefens för armén svar till mig färdigt den 5 juni. Jag måste säga, att såväl chefen för armén som de övriga handlat med vederbörlig snabbhet. Att frågan ändock icke så omedelbart besvarats var, det erkänner jag, mitt fel. Jag ansåg det nämligen önskvärt att för allmänheten framlägga de utredningsdirektiv rörande de värnpliktigas utbildning, varom det i dag står att läsa i tidningarna. Jag ville belysa såväl nödvändigheten av att skapa ett utbildningssystem, där man uppsätter ett utbildningsmål, som den enskilde värnpliktige måste nå fram till, som själva tankegången beträffande de prov, som nu pågå med inneliggande årsklass enligt chefens för armén anvisningar. Det är således detta som föranlett att svaret blivit något försenat, men jag försäkrar, att det från min sida givetvis icke finnes någon som helst önskan att undvika, att det finns någon aktualitet kvar, när svar på en fråga lämnas kammarens ledamöter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

- nr 519 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*; och
- nr 520 av herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.*

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lönegradsplacering av distriktslantmätare m. m.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende.

Den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen meddelade härefter, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän ifrågavarande gemensamma votering, under förutsättning att voteringspropositionen godkändes även av första kammaren, komme att äga rum vid början av kamrarnas sammanträden den 20 innevarande juni.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

utrikesutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Jugoslaviska Federativa Folkrepubliken träffad handelsöverenskommelse m. m.; samt

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 12 regeringsformen; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om överflyttning till utrikesutskottet av granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt över regering, förvaltning och rättskipning.

Uti en inom första kammaren väckt till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 15, av herr *Herlitz* hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt och om framläggande för riksdagen av de förslag vilka kunna föranledas av utredningen».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, John Gustavson, Englund, Nolin, Kyling, Lindmark, Edberg* och *Johnsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen i anledning av motionen I: 15 ville uppdraga åt riksgäldskontoret att föranstalta om utredning angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt och för riksdagen framlägga de förslag, vilka föranleddes av utredningen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Johnsson** i Stockholm: Herr talman! Samtliga borgerliga ledamöter i konstitutionsutskottet ha avgivit reservation mot detta utskottsbeslut under uttalande att utskottet bort föreslå riksdagen uppdraga åt riksgäldskontoret att utreda frågan om åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt över regering, förvaltning och rättskipning. Reservanterna ha ansett, att de i motio-

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)
nen framförda principiella synpunkterna på frågan om riksdagens kontrollmakt över regeringens åtgärder och över lagar och förordningars efterlevnad varit så beaktansvärda, att en utredning i motionens syfte varit påkallad. Motionären är en av våra främsta rättslärdar på detta område och har säkerligen icke framställt sin motion av partipolitiska skäl utan av verklig omsorg om det konstitutionella statsskickets sundhet och hälsa, för vilket måls nående riksdagens kontrollmakt över regering, förvaltning och rättskipning är en av förutsättningarna.

Sedan utskottet nagelfarit de olika uppslag, som motionärerna framfört, kan det synas som om det icke blivit mycket kvar av vad som framförts i motionen. Motionären har emellertid under ärendets behandling själv uttalat, att de anvisningar han i motionen givit för hur denna kontrollmakt skulle utövas icke avsetts att vara en uttömmande kartläggning av alla tänkbara tillvägagångssätt och åtgärder. Motionären har tänkt sig, att utredningen skulle kunna komma fram till ännu mera verksamma kontrollförslag.

Med den väldiga ansvällning som ägt rum i det statliga handlandet, som ju snart ingriper på alla områden av medborgarnas liv, synes det reservanterna alldeles uppenbart, att de nuvarande formerna för folkrepresentationens kontroll av den verkställande maktens utövning, vilka utformats under helt andra sociala och politiska förhållanden, tarva en grundlig översyn. Det framkom också under ärendets behandling i utskottet, att knappast något av kontrollorganen fungerar på ett riktigt tillfredsställande sätt. Det är visserligen sant att riksdagen jämte de redan befintliga kontrollorganen ha andra möjligheter att påtala sådant i riksstyrelsen eller i förvaltningen överhuvud taget, som icke är som det borde vara. Så kan ju ske genom interpellationer eller i kammardebatterna i särskilda frågor. Men anmärkningar och påpekanden av detta slag ha ju i regel mycket liten effekt. En regeringsmakt, som stöder sig på ett majoritetsparti, som i alla skiften ställer sig bakom alla dess handlingar, kan ju teoretiskt sett begå vilka inkonstitutionella handlingar som helst utan att riksdagen kan göra någonting däråt. Redan den nuvarande ordningen — jag tänker t. ex. på konstitutionsutskottets granskning av regeringens beslut i statsrådet — är ju i stor utsträckning ett slag i luften, och en minoritetsanmärkning, även om den samlar 9 röster mot 11, kan ju ej ens leda fram till att bli ställd under proposition i kammaren. Samma svaghet vidlåder även de andra kontrollorganen. Det kan därför betecknas såsom en nödvändig uppgift för riksdagen att ömtåligare än på sista åren varit fallet vaka över att de konstitutionella principerna för vårt statsskick verkligen efterlevas och att möjlighet till en granskande översyn av hela förvaltningsapparaten beredes riksdagen och därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Kyling: Herr talman! När denna motion väcktes vid riksdagens början hälsades detta med tillfredsställelse på många håll. Våra grundlagar föreskrev redan 1809 vilka kontrollorgan riksdagen skulle ha, men det är ganska naturligt att på de över hundra år, som förflutit efter grundlagens tillkomst, samhället ändrat struktur i rätt stor utsträckning. När man läste denna motion, som herr Herlitz väckt, kände man därför tillfredsställelse, som jag sade, över att denna fråga skulle komma att behandlas av riksdagen. Jag tror också jag vågar säga i kammaren i dag, att när vi första gången i konstitutionsutskottet diskuterade denna fråga, voro de flesta av utskottets ledamöter rätt positivt inställda till motionen.

På samhällets olika områden har ju staten allt mer och mer ingripit och då är det också synnerligen angeläget, att riksdagskontrollen blir så effektiv som tänkas kan. Det finns vissa brister i detta avseende som man skulle kunna

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.) peka på. Om man exempelvis ser på vårt dechargeinstitut, kan man väl säga att detta har ganska många brister. De reservationer som avges till ett dechargebetänkande komma inte till samma rätt som vanliga reservationer i riksdagstrycket. Nu finns det ju olika kontrollinstitut, och när denna utredning, som reservanterna ha föreslagit, skall börja att arbeta, bör den även försöka samordna de olika kontrollorganen; för närvarande äro de rätt isolerade från varandra. Det är inte bara konstitutionsutskottet, som i egenskap av kontrollorgan känner med sig, att det är brister som behöva undanröjas, utan det är likadant med de övriga kontrollapparaterna. Det finns en hel mängd luckor som behöva fyllas ut.

Jag skall inte, herr talman, ge några konkreta exempel på vad som behöver göras och på hur bristfällig kontrollen är.

Motionen innehåller en hel mängd sådana exempel, och för övrigt ha reservanterna begärt en förutsättningslös utredning. Det blir därför utredningsmännen som få ta upp dessa problem och försöka framlägga förslag. Jag vet att man inte bör belasta riksdagen med nya utredningar i den utsträckning, vari detta kanske har förekommit under de senaste åren, men i detta fall begära inte reservanterna någon ny utredningskommitté, utan de peka på att riksdagen redan har uppdragit åt fullmäktige i riksgäldskontoret att föranstalta om en utredning angående översyn av bestämmelserna om riksdagens revision. Vi reservanter mena att riksdagen i dag skall kunna utöka riksgäldsfullmäktiges direktiv att även omfatta den utredning, som här har begärts.

Jag vill ännu en gång, herr talman, understryka nödvändigheten av att vi få en sådan utredning till stånd. Som jag sade tidigare skall jag inte uppta kammarens tid med att anföra några direkta exempel på denna nödvändighet. Jag tror att de tala för sig själva, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Edberg*.

Herr Fast: Herr talman! Det förhåller sig onekligen på det sätt som herr Kyling nyss sade, att när konstitutionsutskottet började behandla denna motion inga förutfattade meningar rådde, och det var åtskilliga ledamöter som uttalade sina sympatier för den allmänna tankegång som varit motionärernas. Men allt eftersom vi togo upp varje punkt till behandling för sig, desto mindre blev det material som skulle kunna hänvisas till en utredning. När på det sättet de olika problem, som i motionen blivit belysta, hade tagits upp till behandling, återstod i varje fall inte så pass mycket, att det enligt utskottets mening fanns giltig anledning för utskottet att begära, att riksdagen skulle föranstalta om en utredning.

Om jag bara med ett par ord också skall beröra reservanternas ståndpunkt måste jag konstatera, att när de för sitt vidkommande gjort denna genomgång, så är även det materialet mycket tunt. Detta framgick också av herr Kylings anförande — han ville ju att man utan några egentliga direktiv skulle begära en förutsättningslös utredning. Menar han verkligen också, att här behöver det inte tillkallas några nya utredningsmän, utan att man kan vidga direktiven för den utredning, som redan pågår i riksgäldskontoret, så får min vän Kyling förlåta mig om jag inte tror på lämpligheten eller möjligheten av detta. Ty skulle det gälla en utredning av hela dechargeförfarandet — det är den punkten som närmast intresserar mig — måste jag säga, att då saknar ifrågasvarande utredning kompetens på området, varför det ändå måste bli en helt annan utredning. När jag ser reservanternas uttalande på denna punkt och efter att även ha lyssnat på debatten, måste jag dessutom konstatera att det

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)
råder en stark motsättning mellan motionärernas uppfattning och reservanternas. Här framkommer egentligen ingenting annat än att man skulle vilja genomföra den underliga ordningen i svenskt utskottsliv, att reservanterna skulle jämföras med majoriteten. Om man skulle göra detta i fråga om dechargeförfarandet får det väl undersökas, huruvida det inte också på andra områden skulle vara motiverat med någon motsvarande anordning.

Vad som egentligen döljer sig bakom det hela är ingenting annat än att man på bakvägar vill införa ett dagordningsinstitut, men ett mycket dåligt sådant, som inte framträder med den öppenhet som enligt mitt förmenande bör känneteckna ett dagordningsinstitut. För ett sådant har jag, herr talman, deklarerat vissa sympatier, men som förslaget avvisats här i riksdagen av en mycket stark majoritet har jag för min del böjt mig och sagt att denna sak för närvarande inte är aktuell. Men det är som sagt ingenting annat som ligger bakom uttalandena i reservationen. Ty då man begär att reservanternas skola få samma ställning som majoriteten — det står inte angivet, om reservanternas skola vara till antalet en eller två färre än majoriteten — kan detta endast avse ett förklätt dagordningsinstitut. Man säger nämligen inte bara att frågan skall komma under kamrarnas behandling — så sker för övrigt redan nu. Ingen kan vägra reservanternas att tala, och i viss utsträckning ha också regeringen och utskottsmajoriteten ingått i svaromål. Därmed kan det ha varit olika, beroende på huruvida ämnet är nytt eller redan ansetts uttömt genom tidigare kammardebatter. Men dessutom vill man att ett bedömande skall göras. Härvidlag kunna reservanternas inte syfta på någonting annat än den utveckling av praxis som ägt rum genom att denna kammare ju kan med gillande eller ogillande eller utan vidare lägga en anmärkning till handlingarna. Detta skulle således också kunna ske i fråga om reservationerna.

Att den politiska opposition, som hittills i så hög grad visat sig sträva till att nå fram till majoritet — vilket strävande är mycket naturligt — ändock ger upp hoppet att komma i majoritet genom att man på detta sätt liksom i förväg vill gardera sig för en ständig opposition, det tycker jag verkar egendomligt.

Går jag sedan över till de andra frågorna skall jag fatta mig mycket kort. Beträffande vad som säges om statsrevisionen och de kompletteringar, som på detta område kunna vara erforderliga, hänvisar jag till att där pågår en utredning genom riksgäldsfullmäktige. I vad det gäller ombudsmännens ställning och den propos som gjorts, att man eventuellt skulle tillsätta på skilda områden nya ombudsmän och sålunda begränsa speciellt justitieombudsmannens ämbetsområde, så röntes detta i sista omgången i utskottet mycket liten sympati och detta på mycket goda skäl. Vi ha kommit till den uppfattningen, att det här gäller ett ämbete, där det hänger på personligheten i utomordentligt hög grad. Det är justitieombudsmannens person, den auktoritet som han kan skapa, som ger ämbetet förtroende och de möjligheter det har att utöva sin verksamhet. Ett söndersplittrande av dessa båda ämbeten, JO:s och MO:s — i händelse även det senare skulle komma på tal — skulle säkerligen innebära ett väsentligt försvagande av ombudsmännens ställning i det allmänna medvetandet hos vårt folk.

Däremot har inte utskottet förnekat att det kan finnas behov av att ytterligare förstärka arbetskrafterna på JO:s expedition och att det kan behövas ett förstärkande med högt kvalificerade krafter speciellt på förvaltningens område, där man för närvarande kanske inte har den arbetskraft som kan vara erforderlig. Det är inte länge sedan vi hade en särskild utredning angående dessa våra ombudsmäns ställning. Vid detta tillfälle förstärktes arbetskrafter-

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)
na, och detta kan nu ske på mycket enklare sätt än genom att begära en utredning på detta område.

När det gäller samverkan mellan de olika organen har man klagat över bristande kontakt dem emellan. Denna kontakt finns likväl i verkligheten, och den är säkerligen mycket bättre än man vill erkänna. Det finns kontakt mellan statsrevisionen och konstitutionsutskottet, dels genom att ledamöter av konstitutionsutskottet ofta sitta i statsrevisionen, vidare umgås man med dessa kamrater i riksdagen och får alla de informationer som man kan anse sig ha behov av. Och jag är livligt övertygad om att om statsrevisorerna ha något som de vilja fästa konstitutionsutskottsledamöternas uppmärksamhet på, så veta de mycket väl hur man skall angripa problemet och inleda samtal.

Vad beträffar samarbetet mellan konstitutionsutskottet och ombudsmännen har ett sådant samarbete upprätthållits i den utsträckning, som jag för mitt vidkommande har ansett vara erforderligt. Jag är livligt övertygad därom att om man skulle försöka att genom särskilda bestämmelser reglera det fria samarbete som för närvarande pågår, så skulle detta endast leda till ett samarbete under mera stelnade och mindre smidiga former än för närvarande.

I fråga om farhågorna för att allmänheten inte skulle ha möjligheter att enligt det nuvarande systemet kunna göra sig påmind, så är det bekant för oss, som suttit i statsrevisionen några år, att allmänheten mycket väl finner vägar såväl till statsrevisorernas kansli som också till ombudsmännen. Jag tror inte det behövs vare sig någon upplysningsverksamhet eller några särskilda anordningar i det avseendet. Vad konstitutionsutskottets egen granskning angår är det väl lämpligast att utomstående inte blanda sig i den saken, utan att denna får bli en riksdagens egen angelägenhet.

Ja, herr talman, ju längre vi höllo på att behandla denna motion, desto klarare blev det, att det material som motionen bjöd på inte var tillräckligt för att man skulle kunna begära en utredning, särskilt som på vissa av de berörda avsnitten utredningar pågingo, medan på andra områden man kan göra ingripanden till förbättringar utan att företa några utredningar. När det gäller sådana områden som beröra riksdagen i så hög grad som detta, är det enligt mitt förmenande icke lämpligt, att riksdagen, utan angivande av riktlinjerna för en utredning och utan att klargöra vad det är man vill, begär en förutslättningslös utredning, som sedermera skall så att säga leta upp de objekt som behöva utredas. Jag tror att det lämpligaste är, att när riksdagen för sin egen räkning begär en utredning, skall denna vara väl förtrogen med vad det är för problem som skola utredas, så att man något så när vet, varthän man vill syfta.

Herr talman! Med detta tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kyling**: Herr talman! Av herr Fasts anförande får man den uppfattningen, att reservanterna icke ha något att komma med när de begära utredning. Jag ber då att få hänvisa till den motion som väckts och som tidigare åberopats; denna ligger till grund för reservationen. Denna motion, som upptager icke mindre än tolv sidor, förklarar på ett mycket uttömmande sätt, vilka brister som finnas hos det ena kontrollorganet efter det andra. Dessutom säger motionären i sin motion, att han väntar sig, att konstitutionsutskottet skulle ha möjlighet att berika denna fråga med den erfarenhet, som utskottet har.

Nu har emellertid uppstått den stora besvärligheten, att konstitutionsutskottet icke har kunnat börja taga upp denna fråga förrän vid denna sena tid under riksdagen. Hade vi fått möjlighet att inom utskottet taga upp frågan tidigare samt fått diskutera igenom spörsmålen och var för sig tänka igenom

Motion angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. (Forts.)
 problemen, tror jag att vi skulle ha kunnat berika uttalandena i motionen ännu mera.

När herr Fast sedan säger, att riksgäldsfullmäktige icke äro lämpliga att utreda denna sak, så kan man naturligtvis ställa sig frågande inför deras lämplighet. När vi i reservationen säga, att riksgäldskontoret bör få denna uppgift, ha vi emellertid också räknat med, att experter skulle kunna tillkallas. Då vi ville ha utredningarna samordnade var det därför, att det icke går att låta riksgäldsfullmäktige utreda en sida av detta stora problem och låta en utredningskommitté behandla en annan sida av samma stora problem. Vi måste komma dithän att vi få en samordning mellan de olika utredningarna. Det är därför reservanterna begärt, att riksgäldskontoret skulle få uppdraget.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johnsson i Stockholm begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Kyling, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 97 ja och 75 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om inrättande av en riksdagens ombudsmannabefattning för övervakning av frihetsberövanden.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Rylander**: Herr talman! Utskottet har understrukit att övervakningen av frihetsberövanden å anstalter av skilda slag utgör en betydande del av JO:s arbete. Det är därför ganska naturligt att åtskilliga förslag framkommit om inrättande av nya ombudsmannabefattningar för utövande av den kontroll som är föreskriven i grundlagen. Man har nu föreslagit inrättande av en särskild anstaltsombudsman för övervakning av frihetsberövanden å anstalter av olika slag tillhörande såväl rättsvården som socialvården. Utskottet har emellertid icke velat vara med om inrättande av en ny ombudsmannabefattning. Det kan ju finnas goda skäl även för att icke utsträcka antalet ombudsmän. Jag vill här erinra om hur mycket motstånd som på sin tid mötte förslaget om inrättande av militieombudsman, vilket förslag först efter ganska lång tid genomfördes.

Motioner om inrättande av en riksdagens ombudsmannabefattning för övervakning av frihetsberövanden.

Motioner om inrättande av en av riksdagens ombudsmannabefattning för övervakning av frihetsberövanden. (Forts.)

Herr talman! Det förefaller som om även utskottet anser att en effektivisering av denna övervakning är av nöden, då man har den uppfattningen att en utökning av JO-ämbetets arbetskraft kan visa sig erforderlig. Jag vill i nuvarande läge icke framställa något yrkande om inrättandet av en ny ombudsmannabefattning, utan jag kan vara med om den utväg, som utskottet här har anvisat och som går ut på en utökning av JO-ämbetets arbetskraft. Jag vet att JO kommer att framlägga förslag om tillskapandet av en ny byråchefsbefattning, vars innehavare skulle ta hand om övervakningen av frihetsberövanden å dessa anstalter och kontrollen över intagningarna.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckta motioner angående vidgad medbestämmanderätt för riksdagen beträffande författningar, som innebära väsentliga ingrepp i medborgares frihet och egendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbehandlingen av handelspolitiska frågor.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckta motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och behandlingen i riksdagen av handelspolitiska frågor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Håstad**: Herr talman! Den motion jag väckt i denna fråga är, såsom framgår av handlingarna, avstyrkt av utskottet i så måtto, som utskottet förklarar den besvarad genom vad utskottet anfört. Jag tror mig icke kunna påverka kammaren i annan riktning än vad konstitutionsutskottets uttalande innebär, men jag vill anföra ett par ord för beriktigande av vad konstitutionsutskottet skrivit.

Först vill jag här allmänt framhålla, att det ingått som en allmän regel i den svenska riksdagen, att riksdagens speciella utrikespolitiska organ, utrikesnämnden och utrikesutskottet, skola bland andra såsom ledamöter ha partiledarna. Därom råder såvitt jag förstår fullständig enstämmighet. Man anser att utrikespolitiken är så viktig, att ansvaret därför skall i första hand vila på ledarna och inga andra.

Å andra sidan äro ju icke alla utrikespolitiska frågor av den stora vidd, att det är självfallet, att dessa frågor helt eller huvudsakligast skola beredas av partiledarna. Jag tänker då främst på handelsavtal, som riksdagen skall godkänna och som ju många gånger innehålla relativt betydelselösa ting, i varje fall i jämförelse med den stora utrikespolitiken. Det är för närvarande — i varje fall för de mindre partierna — ganska svårt och i vissa fall alldeles omöjligt att å ena sidan tillgodose partiledarnas berättigade krav att sitta i dessa utrikesorgan och å andra sidan tillvarataga den speciella expertis i handelspolitiska frågor som finnes inom riksdagen.

Nu anför konstitutionsutskottet gentemot mig såsom en tillfällig räddning, att enligt § 50 riksdagsordningen skulle särskilda sakkunniga kunna tillkallas att närvara vid utrikesnämndens sammanträden. Ja, denna regel är ingalunda förbisedd av mig. Men jag tror däremot, att konstitutionsutskottet av förbi-seende tagit in denna regel i detta sammanhang. Ty det är i alla fall uppen-

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbehandling av handelspolitiska frågor. (Forts.)

bart, att skillnaden mellan att såsom expert bli inkallad vid visst tillfälle för att besvara vissa frågor samt sedan kanske avträda samt att vara ledamot är utomordentligt stor. Vad jag i motionen tagit sikte på har varit ingenting annat eller mindre än att riksdagen skall ha tillfälle att såvitt möjligt i dessa utrikesorgan, där handelspolitiska frågor numera alltid behandlas, såsom medlemmar eller suppleanter sätta in personer, som företräda stor sakkunskap.

Vidare har utskottet ställt min motion mot den av herr Herlitz väckta och av utskottet tillstyrkta motionen. Utskottet har sagt, att å ena sidan står önskemålet (hos mig) om en eventuell utökning av suppleantantalet i dessa utrikesorgan och å andra sidan önskemålet (hos herr Herlitz) om inskränkning åtminstone av rätten för suppleanterna att närvara. Jag vill framhålla — något som framgår av motionen, i den mån ledamöterna haft tillfälle eller intresse att läsa den — att jag aldrig yrkat på att antalet närvarande vid utrikesnämndens eller utrikesutskottets sammanträden skall ökas, även om man tänker sig att suppleantantalet ökas. Det är ingen orimlig uppgift att införa en regel, enligt vilken vissa medlemmar eller suppleanter tillhöra handelspolitiska och andra utrikespolitiska delegationer.

Nu skulle man av utskottets utlåtande kunna frestas att tro, att närvarofrekvensen i utrikesutskottet skulle vara utomordentligt stor. Jag har roat mig med att gå igenom närvarolistan i utrikesutskottet under året och konstaterat, att vid avgivandet av det första, det andra och det tredje utlåtandet, som skedde samma dag, den 13 februari, var listan fulltalig; alltså sexton man stå därunder. När det gäller det fjärde utlåtandet saknas en från andra kammaren. När det gäller det femte, saknas en ledamot från första och en från andra kammaren. I det sjätte utlåtandet saknas likaledes en från vardera kammaren. I de två sista utlåtandena är summan saknade i ena fallet fyra ledamöter och i andra fallet sex ledamöter. Det har alltså förekommit, att handelspolitiska avtal granskats av utrikesutskottet med knappt mera än hälften närvarande. Det tyder såvitt jag förstår icke på att det skulle vara så oerhört trångt om plats i utrikesutskottet, när handelspolitiska frågor behandlas. Om denna stora frånvaro skall tolkas som beroende av ett relativt mindre intresse för dessa frågor hos medlemmarna eller en olämplig tid för förläggningen av sammanträdena eller måhända att partiledare och andra äro för betungade av andra uppdrag för att medhinna dessa mindre utrikespolitiska frågor lämnar jag därhän. Jag har bara konstaterat själva faktum.

Slutligen, herr talman, vill jag framhålla, att det problem vi diskutera, nämligen frågan om å ena sidan den stora utrikespolitiken och å andra sidan den speciella handelspolitiken, har varit aktuellt i olika parlament, där man försökt med olika lösningar. Det har i åtskilliga länder införts en sådan anordning, enligt vilken dessa frågor behandlas av olika beredningsorgan just med tanke på att få tillgång till den mest kvalificerade och mest intresserade sakkunskapen på varje håll.

Hur denna fråga praktiskt skall lösas, har jag, herr talman, icke velat vara förmäten nog att giva mig närmare in på. Jag hade dock anvisat tänkbara utvägar att i samband med den utredning, som jag förutsåg bli möjlig i anledning av herr Herlitz' tidigare i januari väckta motion, skulle detta problem, som är vida viktigare än de flesta av de problem, som tagits upp i herr Herlitz' motion, också komma under behandling.

Nu har utskottet anfört, att en kommitté om riksdagens arbetsformer är i verksamhet och att utan riksdagsskrivelse denna kommitté skulle vara oförhindrad att behandla även denna fråga. Det är alldeles självklart. Jag är medlem av denna kommitté och känner väl dess befogenheter. Men jag vill

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbehandlingen av handelspolitiska frågor. (Forts.)

tillägga, herr talman, att när det gäller en så väsentlig fråga som utrikespolitiken, tror jag, att det vore lämpligt, att riksdagen på ett eller annat sätt helst i förväg gäve en antydan om sina önskingar. Dessutom förhåller det sig så, att budgetsystemet i den svenska riksdagen icke är överlämnat till denna kommitté att pröva. Eftersom budgetsystemet är fullständigt avgörande för hela utskottsorganisationen i den svenska riksdagen, så står denna kommitté praktiskt taget utan någon möjlighet att giva sig in på utskottsorganisationen, i varje fall inte i nuvarande stund.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Hällgren: Herr talman! Motionen nr 197 i andra kammaren av herr Håstad behandlades av konstitutionsutskottet samtidigt som motionen nr 13 i första kammaren av herr Herlitz. Dessa motioner ha i vissa delar motsatta syften. Under det att herr Herlitz' motion går ut på att minska den krets, som erhåller regeringens förtroende i utrikesärendena, så går herr Håstads motion — om jag tar vad som är det väsentliga — ut på en ökning av antalet suppleanter i utrikesutskottet.

Vi finna av föreliggande utskottsutlåtande, att motionären i första kammaren reserverat sig mot viss del av motiveringen. Den del av motiveringen som han reserverat sig emot lär vara, att utskottet uttalar att det icke vill vara med om att minska antalet ledamöter i utrikesnämnden. Det är samma personer i utrikesnämnden och utrikesutskottet, fastän det är olika benämningar.

Mellan dessa diametralt motsatta uppfattningar har utskottet valt den vägen att, alldenstund riksdagen mitt under brinnande krig 1941 beslöt, att suppleanterna skulle få vara närvarande vid utrikesnämndens sammanträden, det ej kunnat gå med på att nu då det är fred beskära antalet suppleanter i utrikesnämnden. Det har icke heller herr Håstad talat för. Han har talat för sin motion, där han gått in för en ökning av antalet suppleanter. Han har särskilt uppehållit sig vid den del av motionen, som gäller att suppleantantalet skulle utökas, så att olika partier finge tillfälle att välja in så många suppleanter, som vore sakkunniga på det handelspolitiska området, att man kunde få fram en handelspolitisk delegation, till vilken man skulle kunna överlåta överläggningarna med Kungl. Maj:t rörande handelspolitiska frågor. Utskottet har icke gått med på att öka antalet suppleanter.

Andra skäl ha också gjort att utskottet icke kunnat acceptera detta förslag. Bland annat har det anförts att enligt § 50 riksdagsordningen Kungl. Maj:t har rätt att till utrikesnämndens sammanträden kalla särskilda sakkunniga för belysning av olika frågor. För övrigt har utrikesutskottet, när det sammanträder som sådant, full möjlighet att självt tillsätta vilka delegationer det vill. I samband med ett annat utskottsutlåtande, som föredragits här och som rör ändring av § 12 regeringsformen, har möjliggjorts, att Kungl. Maj:t kan dirigera ärendena och, då riksdagen är samlad, höra utrikesutskottet i stället för utrikesnämnden; dessa ärenden bli då föremål för friare behandling i utrikesutskottet än vad hittills kunnat ske i utrikesnämnden. Jag vill erinra om vad exempelvis motionären, herr Håstad, säger: »Givetvis skulle det dock för utrikesnämndens vanliga sammanträde uppstå vanskligheter att finna och uppställa regler, enligt vilka endast vissa suppleanter skulle inkallas, men dessa vanskligheter kunna knappast hållas för så stora eller oöverkomliga, att de böra få stå i vägen för ett tillgodoseende av det viktiga intresset av rikast differentierade sammansättning av nämnden.»

Man kan sålunda tänka sig den ordningen, att en del av suppleanterna inkallas för behandling av vissa frågor medan andra lämnas utanför.

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbehandlingen av handelspolitiska frågor. (Forts.)

Även i andra avseenden kan man ha anledning hysa stora betänkligheter. Motionären säger också själv: »Mot den här skisserade uppspaltningen av utrikespolitiken och handelspolitiken på två skilda organ talar dock, att införandet av en dualism på detta område med all sannolikhet kommer att visa sig dra olägenheter med sig.»

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid, men jag vill dock säga, att vid behandlingen av dessa båda motioner har utskottet sökt tillgodose det väsentligaste av det som avsetts med motionen I: 13, nämligen en intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och ett så att säga effektivare samarbete mellan Kungl. Maj:t och utrikesnämnden samt näringslivets män. I organisatoriskt hänseende har utskottet stannat vid vad som redan gäller, nämligen att antalet ledamöter är 16 och antalet suppleanter 16 samt att de senare äga rätt att vara närvarande vid sammanträdena. Utskottet har sålunda stannat för bibehållande av status quo, då det avstyrkt en ökning av antalet ledamöter i såväl utrikesnämnden som utrikesutskottet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Håstad: Herr talman! Herr Hällgrens yttrande påminde om den gamla vågmästartiden, då vederbörande, sedan ett förslag lagts fram från den ena sidan och ett annat från den andra, ställde sig mitt emellan och därmed ansåg sig hålla på det rätta. Herr Herlitz' motion skiljer sig, såsom det mycket riktigt har sagts, från mitt förslag, men det gäller ju här att se till vilka olika intressen de båda förslagen avse att tjäna och huruvida dessa förtjäna avseende.

Mot min motion har egentligen blott invänts — jag skall kort rekapitulera det hela för klarhetens skull — för det första att § 50 riksdagsordningen ger möjlighet till inkallande av sakkunniga, och för det andra att suppleanterna skulle bli för många. Men vad säger nu motionen i det avseendet? Jo, i den är det icke alls tal om att rätten att inkalla experter på något sätt skulle bestridas, utan det är fråga om att man skall försöka få med i utskottet de riksdagsmän, som äro mest intresserade av handelspolitiska frågor, så att riksdagens inflytande på dessa frågars behandling reellt ökas. Detta har icke något med § 50 riksdagsordningen att göra. Vidare säger herr Hällgren, att det skulle bli för många suppleanter. Gentemot den invändningen har jag sökt värja mig genom att ifrågasätta en anordning, enligt vilken antalet suppleanter i varje fråga icke skulle ökas. Man kan exempelvis tänka sig att partiledarna finge bestämma, vilka suppleanter som skola närvara då det gällde rent utrikespolitiska eller rent handelspolitiska frågor, ifall antalet suppleanter ökades. Jag tror att den lilla vansklighet, som härvidlag skulle kunna uppstå, är så pass liten att den väger ganska fjäderlätt mot det stora intresset för riksdagen att handelspolitiska frågor bli representerade på bästa sätt i de avgörande utskotten.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag har sett herr Håstads förslag mot bakgrunden av de parlamentariska möjligheter, som de olika partierna för närvarande ha att i förhållande till sin röststyrka välja ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden och utrikesutskottet. Jag frågar mig då, om vi skola frångå denna ordning och låta de mindre partierna välja ett större antal suppleanter än som egentligen tillkommer dem för att de på det sättet skola kunna få en större representation och därigenom kunna välja en sådan delegation, som herr Håstad talat om.

Man kan också tänka sig den utvägen, att partierna, när de föreslå leda-

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbehandlingen av handelspolitiska frågor. (Forts.)

möter och suppleanter i utrikesnämnden och utrikesutskottet, ta sikte på vad herr Håstad vill åstadkomma genom att de försöka få med specialister just på det handelspolitiska området. Men det blir ju partierna själva, som få avgöra den saken vid bedömandet av vilka riksdagsledamöter som skola sitta i utrikesnämnden och i utrikesutskottet.

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Motionärens, herr Håstad, yrkande talar för de mindre partiernas vidkommande direkt till hjärtat, låt vara att dessa mindre partier också hoppas på att senare bli större.

De fördelar, som självfallet skulle följa med en rikare representation i utrikesnämnden och utrikesutskottet, måste man emellertid väga mot de nackdelar, som kunna förväntas uppkomma i och med att en större grupp av människor kommer att delta i överläggningarna. Jag vill, herr Håstad, gärna medge, att konstitutionsutskottet måhända hade kunnat yttra sig något mera utförligt om vad utskottet menar med sin hänvisning till § 50 riksdagsordningen. Jag kan emellertid för egen del icke komma ifrån den uppfattningen, att denna hänvisning i sak är riktig. Herr Håstad trycker ju i sin motion framför allt på vikten av att den speciella handelspolitiska sakkunskap, som kan finnas företrädd i riksdagen, bör få tillfälle att få göra sig gällande i utrikesutskottet. Det är alltså två synpunkter på frågan, som här framträda, nämligen dels önskvärdheten av en rikare representation för de mindre partierna och dels önskan att kunna tillföra utskottet speciell sakkunskap på detta område. Det senare syftet kan emellertid redan nu uppnås genom tillämpning av § 50 riksdagsordningen. Konstitutionsutskottets tilläventyrs något kortfattade yttrande på den punkten, tycker jag därför att herr Håstad vänligen bör kunna ursäktas och förstå.

I fråga om den ordning, som herr Håstad tänkt sig, nämligen att antalet suppleanter skulle ökas och rätten att närvara vid utskottsbehandlingen skulle växla inom denna större krets av suppleanter, måste jag för min del, om ock med förbehåll för min ringa erfarenhet av riksdagsarbetet, säga, att det är något mycket egendomligt och mot utskottspraxis stridande, att en suppleant icke skulle äga rätt att annat än efter särskild kallelse närvara vid ett ärendes utskottsbehandling. Det vore också en egendomlig anordning om man på detta sätt finge en ständigt växlande krets — och därtill en ganska stor sådan — som skall delta i överläggningarna och utforma utskottets mening.

När konstitutionsutskottet haft att väga de fördelar, som den föreslagna ändringen skulle kunna medföra, mot de olägenheter, som skulle kunna följa därav att man begränsar kretsen av de personer, som skola deltaga i utskottsarbetet, har utskottet stannat för att den nuvarande ordningen är att föredra framför en ny.

Herr talman! Jag begagnar tillfället att betona, att i vad angår här föreliggande utskottsutlåtande riksdagen torde få räkna såsom en av de viktigaste punkterna det andra stycket av utskottets eget yttrande, eller det där utskottet pekar på lämpligheten av att utrikesutskottet får överta ej blott de funktioner, som omförmälas i § 12 regeringsformen, d. v. s. att i riksdagens ställe avge yttranden i fråga om handelsavtal, utan även, vid sidan därav, den uppgift, som omförmälas i § 54 regeringsformen, nämligen rådplägningsmed regeringen i frågor av större utrikespolitisk vikt, innan dessa avgöras. Det har rätt en ganska enhällig mening inom konstitutionsutskottet därom, att utrikesutskottet lämpligen bör få möjlighet att övertaga uppgiften att upprätthålla den löpande kontakten mellan riksdagen och folkmeningen å

Motioner om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet och riksdagsbe-
handlingen av handelspolitiska frågor. (Forts.)

ena sidan och regeringen å den andra, den uppgift, som nu handhaves av utrikesnämnden med dess mera högtidliga arbetsformer, vilka lämna mindre plats för ett verkligt parlamentariskt samarbete under ansvar. Det är en sådan ordning utskottet åsyftar, och det har därvid kunnat stödja sig på vissa remarkabla erfarenheter under krigsåren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående närmast erforderliga åtgärder för tillgodoseende av Sveriges behov av matematikmaskiner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Byggnads-
arbeten vid
statens sin-
nessjukhus
m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Mölndal: Herr talman! I anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus ingår en post på 310 000 kronor för byggande av personalbostäder åt den ogifta personalen vid S:t Jörgens sjukhus. Vi som tidigare påpekat de olidliga förhållanden, som varit rådande vid nämnda sjukhus både i fråga om sjukhusbyggnader o. dyl. liksom i fråga om bostäder åt personalen, konstatera med tillfredsställelse, att man nu tar ett första mindre steg för att rätta missförhållandena. Sedan statsutskottet gjorde sitt uttalande för ett par år sedan i anledning av en motion, i vilken dessa missförhållanden påtalades, hade man väntat sig, att Kungl. Maj:t tidigare än som skett skulle ha uppmärksammat nödvändigheten av att ett förslag framlades, som tillfredsställande ordnade förhållandena på detta område vid S:t Jörgens sjukhus. Icke bara frågan om bostäder åt den ogifta personalen äger i dag en skrämmande aktualitet utan också, och det i lika hög grad, frågan om bostäder åt den gifta personalen. I båda fallen måste det ske en mycket kraftig upprustning just vid detta sjukhus så att detsamma kommer i ett skick, som anstår ett statens sinnessjukhus. Det är verkligen i mycket hög grad förvånande, att man låtit utvecklingen gå i den riktning den gjort vid detta statens sinnessjukhus.

Vi ha på vårt håll på grund av de förhållanden, som nu äro rådande på bostadsmarknaden, avstått från att i år väcka någon motion i ämnet, men då jag nu ser att statsrådet Mossberg är närvarande i kammaren ber jag att få rikta en vädjan till honom att han ville uppmärksamma de vid S:t Jörgens

Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. (Forts.)
sjukhus rådande förhållandena och att han snarast ville vidta åtgärder och framlägga förslag till en upprustning där i här ifrågavarande avseende.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Till herr Andersson i Mölndal vill jag endast säga, att om det vore så väl att bara S:t Jörgens sjukhus utanför Göteborg vore i behov av en grundlig översyn och upprustning, ingen skulle vara gladare än jag. Tyvärr förhåller det sig emellertid så, att vi måste vara beredda att på sinnessjukvårdens område under den närmaste tiden göra ett verkligt krafttag. Det är väl ingen felaktighet jag gör mig skyldig till om jag säger, att den allmänna standarden på hela vår sinnessjukvård sackat efter i utvecklingen. Vi ha för närvarande icke den effektivitet på sinnessjukvårdens område, som skulle vara önskvärd och lämplig.

Jag har vid behandlingen av sinnessjukhusens byggnadsfrågor tagit upp dessa spörsmål så grundligt som det varit mig möjligt, men jag vill betona — vilket jag också hörde att herr Andersson i Mölndal har klart för sig — att våra möjligheter just nu att hastigt ta några krafttag genom att bygga, vare sig för personal eller för sjukhusläkare, äro synnerligen begränsade. Vi ha varit nödsakade att röra oss inom ett anslag för hela sinnessjukhusvården på omkring 5 miljoner kronor. Om vi skola kunna rusta upp våra sinnessjukhus få vi, såvitt jag kan se, vara beredda att under de närmaste åren bygga för kanske både 150 och 200 miljoner.

Jag vill upplysa kammaren om att jag i förra konseljen erhöi Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillsätta en särskild beredning, som skall ta upp hela frågan om en effektivisering och utbyggnad av vår sinnessjukvård.

Överläggningen var härmed slutad. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 93, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 21 februari 1947, föreslagit riksdagen att å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, till Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Oscar Olsson, Johan Eric Ericson, Näsström* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och alltså hemställa, att riksdagen måtte till Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm för budgetåret 1947/48 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor; samt

2) av herrar *Bergvall, Mårtensson* och *Åkerström*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna har här det mera ovanliga inträffat, att statsutskottet med mycket stor majoritet avstyrker en av Kungl. Maj:t framlagd proposition. Det är allenast fyra

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

av utskottets 24 ledamöter som stannat för att biträda Kungl. Maj:ts förslag, och då jag tillhör denna lilla grupp av utskottsledamöter skall jag be att få säga några ord.

Jag vill då allra först erinra om bakgrunden till denna fråga. Det ligger ju så till att i enlighet med uppgjort markavtal mellan å ena sidan staten och å andra sidan Stockholms stad skall karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan och Norr Mälarstrand den 1 juli 1948 överlämnas till Stockholms stad. Det är då nödvändigt att man bereder möjlighet för de statliga institutioner, som äro förlagda till detta område, att vid denna tidpunkt överflytta arbetet till andra lokaler, och det är i anslutning till detta förhållande som Kungl. Maj:t nu har föreslagit, att det för statens rättsläkarstation i Stockholm skall uppföras en nybyggnad intill andra för karolinska institutets räkning uppförda nybyggnader på det s. k. norrbackaområdet. Med hänsyn till den på byggnadsmarknaden rådande situationen och behovet av att minska statens investeringar för byggnadsändamål har majoriteten i statsutskottet yrkat avslag på detta Kungl. Maj:ts förslag. Anslagsposten är ju, som kammarens ledamöter finna, ett belopp av 1 340 000 kronor.

Då jag för min del icke ansett mig kunna följa utskottsmajoriteten i detta avseende är det närmast av den anledningen, att jag icke är beredd att ge ett råd, hur staten skall ordna sin lokalfråga för rättsläkarstationen från och med den 1 juli 1948, därest icke Kungl. Maj:ts förevarande förslag bifalles. Avtalet mellan staten och Stockholms stad står ju kvar, nämligen att staden skall vid denna tidpunkt disponera kvarteret Glasbruket med därå uppförda byggnader, och bland dessa är då rättsläkarstationen. Därest detta avtal då träder i kraft, som ju förutsättningen är, står staten husvill, och man måste då bereda plats på annat håll. Jag förmodar att utskottsmajoriteten föreställer sig, att man skulle kunna träffa någon uppgörelse av det innehållet, att staten fortfarande skulle få disponera de utrymmen, som nu användas för rättsläkarstationen, men jag har för min del inte kunnat finna någon som helst grund för ett dylikt antagande. I detta läge har jag ansett mig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Inom vederbörande avdelning av statsutskottet har man nedlagt ett oerhört arbete på detta ärende, som ju i och för sig inte kan betraktas vara alltför stort. Man har undersökt, om möjlighet skulle förefinnas att inrymma denna station åtminstone provisoriskt i karolinska sjukhusets lokaler, som ju befinna sig på icke alltför långt avstånd från den plats, där rättsläkarstationen är avsedd att uppföras. Vi ha genom representanter för utskottsavdelningen haft överläggningar med vederbörande inom såväl karolinska sjukhuset som karolinska institutet, men man har inte kunnat få någon enig framgångslinje i detta avseende. Båda dessa institutioner anse, att hur man än skulle tänka sig en lösning på denna väg, skulle lösningen i allt fall icke bli tillfredsställande. Under alla förhållanden är den förenad med avsevärda kostnader, och den blir ändå allenast ett provisorium. Det har ju ganska utförligt redovisats en hel del av de synpunkter, som under utskottsbehandlingen framkommit till belysning av denna fråga, och jag skall inte upptaga tiden med att upprepa vad som härom står skrivet. Jag förutsätter att kammarens ledamöter genom en enkel läsning av utskottets utlåtande kunna få fram dessa synpunkter.

Då jag således icke ser någon möjlighet att åstadkomma en lösning för staten beträffande denna rättsläkarstation för tiden efter den 1 juli 1948 på annat sätt än genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, har jag tillstyrkt det samma, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

vid utskottets förevarande utlåtande av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Rubbestad: Herr talman! Som föregående talare anförde ha vi ägnat denna fråga en mycket noggrann prövning i statsutskottets tredje avdelning, och alla på avdelningen utom herr Eriksson i Stockholm ha nog kommit till den uppfattningen, att detta ärende borde kunna lösas på ett annat sätt. Vi ha åtminstone kommit till den uppfattningen, att det inte är nödvändigt att vid innevarande års riksdag anslå den summa på 1 340 000 kronor som här föreslås.

Vi ha konstaterat, att det finns möjlighet att tills vidare ordna med utrymmen för denna verksamhet utan att behöva bygga nytt, och vi tro också att det skall kunna ordnas på ett bättre sätt, om det får bli en ny utredning. Vi anse det vara lämpligare att riksdagen nu avslår denna proposition, ty om det får ske en utredning obunden av den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t nu har gått in för, så kan det hända att det blir möjligt att lösa denna fråga på ett annat sätt. Vi mena därför, att riksdagen nu inte behöver bevilja detta anslag. Byggnadsmarknaden är ju synnerligen trängd, och därför är det klart att man inte bör vidtaga åtgärder, som ytterligare pressa denna marknad. Jag tror således, att kammaren gör klokt i att följa vad utskottet här har föreslagit, nämligen att för närvarande avslå Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber med dessa korta ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: Herr talman! Den fråga, som det här gäller att avgöra, är var nybyggnaden för statens rättsläkarstation i Stockholm skall förläggas. Kungl. Maj:t har föreslagit en förläggning i anslutning till den rättsmedicinska institutionen. Ett förslag, som tydligen varit uppe i utskottet och där vunnit åtskilliga sympatier, är att man skall utnyttja ett påstått överutrymme inom den patologiska institutionen vid karolinska sjukhuset och på det sättet, då båda dessa institutioner i stor utsträckning som sin huvudsakliga uppgift ha att förrätta obduktioner, begagna gemensamma lokaler för detta ändamål. Utskottet föreslår för sin del en ny utredning och vill inte binda sig för någon av de angivna linjerna.

De institutioner, som det här är fråga om, äro för det första den patologiska institutionen, knuten till karolinska sjukhuset och karolinska institutet, som förutom att bestrida undervisningen vid institutet har att betjäna sjukhuset med obduktioner och andra utredningar, och för det andra den stora rättsmedicinska institutionen, som kan uppdelas i två delar, dels den egentliga rättsmedicinska institutionen, som undersöker levande personer, företar en hel del laboratoriearbete m. m., dels också statens rättsläkarstation. Förslaget att lägga statens rättsläkarstation till den patologiska institutionen är ganska gammalt och kommer väl, skulle jag tro, ursprungligen från 1940 års civila byggnadsutredning. Redan år 1942 var frågan uppe. Den avstyrktes då av de båda föreståndarna för patologiska institutionen respektive rättsmedicinska institutionen. De skäl, som åberopades av dessa professorer, förefalla mig ha full bärighet ännu i dag. Den patologiska institutionens chef gör nämligen gällande, att detta överflödiga utrymme, som man talar om, i själva verket icke existerar. Jag tror också att all erfarenhet talar för att man med den största försiktighet, då det gäller den expansion av vetenskapen, icke minst naturvetenskapen, som vi just nu bevittna, får tala om överflödiga utrymmen. Dessa institutioner behöva nämligen för sin utvidgning, sin fortsatta tillväxt för forskningens behöriga bedrivande, mycket snart tillgodoräkna sig de utrymmen, som kanske just i dag stå till förfogande. Jag var med i en kommitté, som

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

planerade en ny medicinsk högskola i Göteborg, och vi tyckte då att vi hade tagit till utrymmena för de nya teoretiska institutionerna där nästan i överkant, men omedelbart fingo vi från olika företrädare för de teoretiska disciplinerna den kritiken, att det är fara värt att ni, som tro er ha gjort nästan för mycket i nuvarande situation, i stället inte ha tillgodosett de utrymmen, som forskningen kan behöva i framtiden. Jag tror därför att det är riktigt som patologerna säga, när de anföra att dessa extra utrymmen i själva verket icke stå till förfogande.

Rättsmedicinarna å sin sida säga, att när de skola förrätta ett mycket stort antal obduktioner på denna rättsläkarstation, i det närmaste 600 varje år, så räcka inte den patologiska institutionens lokaler till. De rättsmedicinska obduktionerna äro i regel ytterst tidskrävande. Rättssäkerheten kräver ju, att man här förfar med den största noggrannhet och försiktighet. Det är inte sällsynt att en enda av dessa obduktioner tar både två och tre timmar. Lokalerna bli därför i mycket stor utsträckning upptagna av de rättsmedicinska obduktionerna, kanhända till förfång för den patologiska institutionens egna material.

Vidare gör man gällande — och enligt min uppfattning med full rätt — att det finns en hel del materiel och personal, som måste vara gemensamma för de båda institutioner, som utgöra den egentliga rättsmedicinska institutionen, alltså detta laboratorium och statens rättsläkarstation. Man skulle naturligtvis kunna tänka sig, att man dubblerade uppsättningen av instrument och annat, så att det fanns full uppsättning på båda institutionerna, men detta skulle självfallet bli en dyrbar historia. Man skulle säkert vinna åtskilligt, om man hade gemensamma instrument, som utan större tidsutdräkt kunde föras från den ena institutionen till den andra. Det låter sig utan svårighet göra — kanske flera gånger om dagen, som här kan ifrågakomma — om institutionerna äro belägna blott några tiotal meter från varandra. Det ställer sig svårare för att inte säga omöjligt att företaga dessa expeditioner mellan de båda institutionerna, om de äro belägna, som utredningen har visat, på ett avstånd av ca 900 m från varandra.

Jag skulle också vilja framhålla den synpunkten, att om man förlägger de rättsmedicinska obduktionerna, allt detta polismaterial alltså, till den institution, som har att förrätta obduktioner på sjukhusets material av avlidna personer, så kan detta verka irriterande på åtskilliga anhöriga till personer, som ha avlidit på sjukhuset. Jag vet av egen erfarenhet att människor äro ganska känsliga, när det gäller dylika ting. Skall man göra den patologiska institutionen till ett stort bårhus av den typ, som har sin berömda förebild i Paris' La Morgue, med alla dessa polisfall, som komma in där, så är det fara värt att allmänheten, som redan nu har en viss motvilja mot att få sina anhöriga obducerade, får denna motvilja ytterligare ökad.

Jag vill tillägga såsom min åsikt, att undervisningen, som hittills under den nuvarande professorsnors ledning har bedrivits på ett sådant sätt att man försökt tillgodose moderna synpunkter, när det gäller undervisning i rätts- och statsmedicin, och fullfölja de intentioner, som de sakkunniga för läkarutbildningen ha uppdragit, kommer att i hög grad försvåras, om rättsläkarstationen lägges på så långt avstånd från den egentliga rättsmedicinska institutionen som här föreslås. Resultatet måste bli, att de studerande inte i samma utsträckning komma att kunna tillgodogöra sig undervisningen på rättsläkarstationen, vilken, förmodar jag, kommer att sortera under medicinalstyrelsen. Denna anordning kommer i själva verket beträffande undervisningen att betyda en återgång till de förhållanden, som voro rådande för be-

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

tydligt över 100 år sedan, då det var medicinalstyrelsen eller dess dåvarande motsvarighet som hade hand om den medicinska undervisningen i landet.

Herr talman! Jag frågar mig till slut, då jag ser på utskottets kläm, vad utskottet egentligen menar med att begära en ny utredning av Kungl. Maj:t. Jag måste säga, att denna fråga sedan många år är ganska väl utredd, och det är knappast att förvänta, att en ny av Kungl. Maj:t företagen utredning skall kunna komma till något bättre resultat än det Kungl. Maj:t har kommit till nu. Man kan naturligtvis, om man, som jag har gjort, avvisar civila byggnadsutredningens förslag att förlägga rättsläkarstationen till den patologiska avdelningen, för de närmaste åren nöja sig med ett fortsatt provisorium vid Hantverkargatan i karolinska institutets nuvarande lokaler. Men detta tomtområde är avsett att utnyttjas av Stockholms stad för uppförande av ett nämndhus, och jag är inte alls säker på att nya förhandlingar mellan staten och staden komma att ge till resultat, att Stockholms stad önskar bibehålla dessa institutioner i deras nuvarande provisoriska förläggning. Det finns, synes det mig, inte något annat val än att här gå på det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt för riksdagen, och jag tillåter mig också, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket är detsamma som ett bifall till den första av de till utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Häruti instämde herr *Osterman*.

Herr **Birke**: Herr talman! Såsom den föregående talaren påpekade, ligger den nuvarande rättsläkarstationen på en tomt vid Hantverkargatan, där Stockholms stad i framtiden skall bygga ett nämndhus. Tomten skall enligt avtal tillträdas av staden den 1 juli 1948. Jag har emellertid gjort mig underkunnig om att det inte lär finnas någon möjlighet för Stockholms stad att få byggnadstillstånd för ett nämndhus under nuvarande förhållanden, och detta är ju också ganska naturligt med hänsyn till det läge, som råder på arbets- och byggnadsmaterialmarknaden. Det synes mig därför möjligt att ha kvar rättsläkarstationen vid Hantverkargatan, och den professor, som förestår stationen, har för avdelningen inom utskottet meddelat, att han för sin del kunde tänka sig ett provisorium någon tid framåt. Detta är alltså en lösning, som man borde undersöka.

Herr von Friesen omtalade, att det inte skulle finnas några reservutrymmen vid karolinska sjukhusets patologiska institution. Då jag är ledamot av kommittén för karolinska sjukhusets vidare utbyggnad, känner jag ganska väl till dessa förhållanden. Det finns ett utrymme på inemot 130 m², som är fullständigt outnyttjat. Man förvarar nu tomlådor och dylikt där, men utrymmet användes inte för undervisningen. Det finns vidare tre stora obduktionssalar, som tillsammans rymma inemot 300 m². Det säges nu visserligen, att man kommer att få ytterligare ca 500 obduktioner per år, d. v. s. omkring 40 i månaden eller en per dag, men det borde inte bereda några större svårigheter att företa dessa obduktioner i sådana lokaler. Man kan ju eventuellt avskärma de tre nu befintliga obduktionssalarna till flera mindre salar. Inom den patologiska avdelningen finns det ett rutinlaboratorium på ca 90 m², där det sitter två eller tre flickor och arbetar. Jag tror inte läget för närvarande är sådant, att man kan ödsla med utrymmen och bygga nytt, när det finns reservutrymmen.

Det finns alltså två vägar för Kungl. Maj:t att gå, nämligen dels att ha rättsläkarstationen kvar vid Hantverkargatan och dels att provisoriskt ha

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

den vid patologiska institutionen. Jag tror att även om riksdagen nu bifaller reservationen, som innebär att man skall bygga en ny rättsläkarstation, torde det inte vara möjligt att få byggnadstillstånd på åtskillig tid framåt. Då jag i kommittén varit med om att uppvakta statsrådet för att få veta, när vi skulle kunna få bygga tuberkulos- och reumatologkliniker, som riksdagen för några år sedan beslutade, har jag fått till svar, att det nog dröjer två eller tre år innan det går att få byggnadstillstånd. Detta är ändå kliniker, som riksdagen redan beslutat. Statsutskottets majoritet har föreslagit att det omedelbart skall igångsättas en ny utredning, och det synes mig, som om sakfrågan inte skulle förlora på att man avvaktar en sådan utredning. Resultatet kan ju föreläggas nästa års riksdag, och då kan saken bedömas på ett helt annat sätt än nu.

Herr Eriksson i Stockholm, som är tredje avdelningens ordförande, har ju vitsordat, att man inom avdelningen varit tveksam, och jag tror, att vi som stå bakom utskottsmajoritetens förslag också varit i viss mån tveksamma om hur denna fråga borde ordnas. Då man hyser en sådan tveksamhet under nuvarande förhållanden, vill jag ifrågasätta, hurvida det inte vore synnerligen klokt att följa statsutskottet och begära en utredning till nästa års riksdag. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag vågar påstå, att vi när denna fråga bereddes inom departementet funderade ganska mycket på det spörsmål, som innefattas i propositionen. Jag sade i mitt förra anförande på tal om sinessjukhusen, att byggnadskvoten för nybyggnader på sjukvårdens och därtill gränsande områden är starkt nedskuren. När jag slutligen insåg, att det var nödvändigt med detta relativt stora anslag, föreslog jag alltså detsamma med tungt hjärta, ty jag förstod, att jag måste vara beredd att räkna av detta anslag från den byggnadskvot, som står till sjukhusväsendets förfogande.

Jag måste erinra herr Birke och kammarens övriga ledamöter om att denna fråga sammanhänger med det stora markavtal, som ingåtts mellan kronan och Stockholms stad, enligt vilket kronan är förpliktad att den 1 juli nästa år avträda den fastighet, i vilken rättsläkarstationen nu är provisoriskt inrymd. Detta är en juridiskt bindande förpliktelse, som staten inte ensidigt kan komma ifrån. Jag hoppas själv, att det skall bli möjligt att få till stånd en framflyttning av tidpunkten för avtalets ikraftträdande. För en sådan framflyttning fordras emellertid *ett nytt avtal mellan staten och Stockholms stad*. Något sådant avtal är ännu inte ingånget, och man vet inte, om ett avtal kommer att ingås.

Jag ser alltså problemet på detta sätt: kronan har iklätt sig en juridiskt bindande förpliktelse att vid en viss tidpunkt utrymma en viss fastighet. Statsmakterna måste därför se till, att det skapas ett sådant anslagsläge, att staten vid behov kan effektuera den förpliktelse som den tidigare påtagit sig. Jag vill också att kammaren skall ha klart för sig, att därest det skulle bli en framflyttning av tidpunkten för markavtalets ikraftträdande, i varje fall inte jag kommer att råda Kungl. Maj:t att låta påbörja byggandet förrän det är nödvändigt för att man skall kunna utrymma den nu använda fastigheten vid den senare tidpunkten. Såvitt jag ser måste emellertid anslaget beviljas nu, om staten skall undgå att vidta en åtgärd, som faktiskt skulle komma att innebära ett ensidigt brytande av det ingångna markavtalet med Stockholms stad.

Jag finner till min glädje, att jag till fullo kan instämma i vad både herr Eriksson i Stockholm och herr von Friesen tidigare i dag yttrat. Vi få komma ihåg, att den rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen avses skola

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

driva sin verksamhet i intim samverkan med varandra, när båda institutionerna bli uppförda på norrbackaområdet. 1946 års riksdag beslöt att bygga den rättsmedicinska institutionen. Orsaken till att man inte samtidigt beslöt en nybyggnad av rättsläkarstationen var den, att man beträffande denna station ville få till stånd ett avtal med Stockholms stad, så att staten och staden skulle dela kostnaderna för stationens uppförande. Något sådant avtal fanns inte 1946, men det finns nu. Den rättsmedicinska anstalten är emellertid redan under uppförande. Anstalten har planerats med utgångspunkt från uppfattningen att den skall intimt samverka med rättsläkarstationen. Detta innebär, att vissa lokaler i den rättsmedicinska anstalten äro dimensionerade för att tillgodose inte bara den rättsmedicinska anstaltens utan även rättsläkarstationens behov. Samtidigt saknar den rättsmedicinska anstalten vissa lokalutrymmen som den behöver för att kunna fungera. Dessa lokaler skola ingå i den nya rättsläkarstationen, som alltså skall få vissa utrymmen, som äro avsedda att utnyttjas av båda anstalterna gemensamt.

Jag skall ta ett exempel för att kammaren skall få klart för sig vad detta innebär. Den rättsmedicinska anstalten innehåller följande lokaler, som den skall ha gemensamt med rättsläkarstationen: fotografiavdelning, patologiskt-histologiskt laboratorium, laboratorier för olika specialundersökningar, djur-experimentell avdelning, avdelning för föreståndare, bibliotek, arkiv m. m. Dessa lokaler äro således dimensionerade så, att de skola räcka till för båda institutionerna. Å andra sidan saknar rättsmedicinska institutionen obduktionsavdelning och bårhusavdelning. Dessa viktiga lokaler skola nämligen inrymmas i den planerade rättsläkarstationen, och de skola dimensioneras så, att de äro tillräckliga för båda institutionernas behov. Detta betyder alltså, att om man skall fullfölja den tanke på nybyggnader, som låg bakom 1946 års riksdagsbeslut, så skall man nu bygga en rättsläkarstation på samma tomt som den rättsmedicinska institutionen.

Utskottsmajoriteten säger nu, att man bör närmare överväga möjligheten att bygga rättsläkarstationen i samma byggnad som den patologiska institutionen. Jag förmodar att orsaken till detta ståndpunktstagande delvis är den, att man har funnit, att den patologiska institutionen redan har vissa sådana lokaler, som skola ingå i rättsläkarstationen, nämligen obduktionsavdelning, bårhusavdelning och ett patologiskt-histologiskt laboratorium. Det framgår emellertid av dels de yttranden, som lämnats till utskottet, och dels uppgifter, som jag har fått, att den patologiska institutionens obduktionsavdelning inte räcker till för mer än den patologiska institutionens eget behov. Även bårhusavdelningen är alldeles otillräcklig. Enbart rättsläkarstationen behöver ett bårhus, som är dubbelt så stort som det som nu finns på patologiska institutionen och som är tillräckligt enbart för dess eget behov. Ett flertal lokaler, som måste ingå i rättsläkarstationen, finns överhuvud taget inte inom den patologiska institutionen. Allt detta visar, att om vi skola förlägga rättsläkarstationen till samma byggnad som den patologiska institutionen, så måste det ske avsevärda utbyggnader på flera punkter. Herr Birke säger nu, att det inom patologiska institutionen finns outnyttjade utrymmen, som skulle kunna tas i anspråk. Jag har fått en uppgift, att detta outnyttjade utrymme har en sammanlagd yta av 117 m² och att hela denna yta åtgår för tjänstelokaler åt de befattningshavare, varmed patologiska institutionen skall utökas enligt det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt för årets riksdag i propositionen nr 272. Detta innebär alltså, att det inte finns några outnyttjade utrymmen, som kunna tas i anspråk, och att vi få göra tillbyggnaden av den patologiska institutionen så omfattande att tillbyggnaden förslår för alla de nya lokaler, som erfordras.

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

Eftersom man avser, att det skall bli ett samarbete mellan rättsläkarstationen och den rättsmedicinska institutionen, skulle ett förflyttande av den förra till patologiska institutionen dessutom betyda, att personal dagligen måste förflytta sig mellan de båda anläggningarna, vilket tar omkring 20 minuter fram och tillbaka, och att vaktmästare och expeditionspersonal måste bära apparatur och annan arbetsmateriel mellan institutionerna. Detta skulle vara ett slöseri med arbetskraft. Vi få slutligen komma ihåg, att om man skulle flytta rättsläkarstationen till patologiska institutionen, så skulle vi på rättsmedicinska anstalten få göra en tillbyggnad, omfattande bårhus och obduktionslokaler, vilka utrymmen denna anstalt saknar.

Herr talman! Jag har givetvis i princip ingenting emot ett yrkande om ytterligare utredning, därest tidsfristen medger det, men en sådan tidsfrist föreligger enligt min mening icke i detta ärende. Jag vill till fullo instämma i vad reservanterna säga i sista stycket, nämligen att vad som förekommit vid frågans hittillsvarande behandling inte givit anledning till antagande att en närmare undersökning av uppslaget att flytta rättsläkarstationen till patologiska institutionen skulle innebära ens en provisorisk lösning av frågan. Jag tror alltså att riksdagen handlar ekonomiskt klokast om den i denna fråga biträder Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Det har rätt enighet inom utskottet om att rättsläkarstationen någon gång under de närmaste åren bör flyttas till andra lokaler än de nuvarande. Men frågan är, om detta är så brådskande, att det är nödvändigt att sätta i gång en så omfattande nybyggnad som det här är fråga om under nuvarande svåra förhållanden på byggnadsmarknaden.

Statsrådet Mossberg och herr von Friesen ha hänvisat till det avtal som träffats mellan staten och Stockholms stad. Det är självklart att detta avtal bör respekteras, men finns det några som helst förutsättningar för att Stockholms stad under nuvarande läge på byggnadsmarknaden kan få tillstånd att bygga ett stort nämndhus? Jag skulle knappast tro, att så är fallet.

Jag har, herr talman, inom utskottet framfört den meningen, att det i propositionen begärda anslaget skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, men att detta ju inte skulle få tas i anspråk, förrän hela frågan varit föremål för en omfattande undersökning. Det skulle utredas, huruvida det verkligen behövs en så omfattande nybyggnad för rättsläkarstationen eller huruvida inte denna institutions lokalfråga kan ordnas på annat sätt, åtminstone för några år framåt. Jag har emellertid inte kunnat vinna någon anslutning inom utskottet till detta mitt förslag, inte ens från dem som stå bakom reservationen och yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Under sådana förhållanden har jag, herr talman, intet annat att göra än att yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Åkerström*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 174, röstar

Ja;

Proposition om anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Den kommitté, som herr Rubbestad tillsatte år 1943 för utredning rörande ackordsprislorna för byggnadsarbetarna på landsbygden, har utvidgat sina uppgifter, och det förefaller, som om den hittills huvudsakligen sysslat med de ekonomiska och tekniska förutsättningarna i fråga om byggnadernas utformning och i vad mån man genom en förbättring av de tekniska konstruktionerna skulle kunna förbilliga byggnadskostnaderna. Den fråga som alltså stod i förgrunden, när kommittén tillsattes, har man ännu icke på allvar gripit sig an med.

Jag tillåter mig därför i dag påminna om att byggnadskostnaderna på landsbygden för närvarande äro högre än någonsin tidigare med hänsyn till jordbrukets prisförhållanden, och icke minst efter lönetvecklingen det senaste året på byggnadsområdet är det hög tid att man på allvar tager upp de undersökningar som här äro ifrågasatta för att nå en lämplig ackordsprissättning när det gäller jordbrukets byggnader.

Jag ber alltså, herr talman, att samtidigt som jag yrkar bifall till statsutskottets förslag, få skicka med den hälsningen både till utredningskommittén och till Kungl. Maj:t, att det är angeläget att man på allt sätt påskyndar utredningsarbetet.

I detta yttrande instämde herrar *Thorell, Sveningsson, Dickson, Nilsson* i Göingegården, *Andersson* i Gisselås och *Lindmark* samt fru *Boman*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till täckning av vissa vid skifferoljeverket vid Kinne-Kleva uppkomna driftsförluster och avvecklingskostnader;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens provningsanstalt;

nr 178, i anledning av väckt motion angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till upprättande av en livräddningsstation på Hanö;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kristillägg till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. jämte i ämnet väckt motion.

*Grunder för
ålderdoms-
hemsvårdens
ordnande och
utbyggnad
m. m.*

I propositionen nr 243, som hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1947, föreslagit riksdagen att dels godkänna de grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad, som förordats av chefen för socialdepartementet, dels ock till Arkitektpristävlan om ålderdomshem för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft motionen II: 452.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna de grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad, som förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1947.

b) till Arkitektpristävlan om ålderdomshem för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor,

II. att motionen II: 452 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Holmström*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation vid detta utskottsutlåtande och skall i anledning därav be att få säga några ord.

Det är på det sättet, att en hel del kroniskt sjuka för närvarande måste vistas på kommunernas ålderdomshem i en miljö, som ofta är långt ifrån lämplig för dem. Dessa sjuka böra överföras till för dem särskilt avsedda anstalter. Detta är ett gammalt önskemål, men i den moderna socialvården har det blivit ett krav.

För byggande av sådana hem för kroniskt sjuka liksom för driften av dem utgår statsbidrag med en viss kvotbegränsning grundad på invånarantalet, nämligen för 1½ plats per 1 000 invånare i landstingsområde och för 1½ plats per 2 000 invånare i stad som ej deltagar i landsting.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att denna kvotbegränsning skall slopas. Härom säger departementschefen, att några allvarligare betänkligheter mot borttagande av kvotbegränsningen icke böra möta. Departementschefen fortsätter emellertid: »Med hänsyn till rådande situation på byggnadsmarknaden och då utbyggandet av här ifrågakvarande vårdgren inom landstingsområ-

Grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. (Forts.) dena i allmänhet ej uppnått det enligt kvoten medgivna platsantalet torde med prövning av frågan om kvotbegränsningens slopande böra tills vidare anstå». Detta är, herr talman, icke ett utslag av social framåtanda. Här behövs det beredskapsåtgärder. Det är klart, att kommunerna och landstingen icke böra vänta med att planera för dylika sjukhem tills de få byggnadstillstånd. Nej, de skola planera i god tid förut, så att de, när byggnadsmöjligheter yppa sig, ha klart för sig hur de skola ha det. Men det är naturligt att innan de börja fundera över hur ett sådant hem skall se ut och innan de kunna göra upp ritningar till det, vilja de veta, hur stort statsbidrag de kunna räkna med. På de flesta håll har man icke så gott om pengar, och man är beroende av statsbidraget. Det finns kommuner, där det beräknade platsbehovet är mer än dubbelt så stort som det antal platser, för vilka statsbidrag kan utgå. Om kvotbegränsningen står kvar, verkar det uppenbart hämmande på tillkomsten av dessa hem för kroniskt sjuka.

Jag har tyvärr, herr talman, icke möjlighet att ställa något yrkande, men jag ber att med detta anförande få enträget vädja till Kungl. Maj:t att föranstalta om att kvotbegränsningen snarast möjligt tages bort. Jag vädjar också till Kungl. Maj:t att söka skapa rättvisa vid beviljande av statsbidrag åt de städer som icke tillhöra landsting. Jag har alltså herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Hedlund* i Östersund.

Herr *Skoglund* i Doverstorp: Herr talman! Det beslut, som riksdagen kommer att fatta i dag, om statsutskottets utlåtande och därmed Kungl. Maj:ts proposition bifalles, går icke så långt som man inom socialvårdskommittén hade hoppats kunna komma fram till. Kommittén räknade med att statsmakterna skulle vara villiga att bestämma en viss tidsfrist, inom vilken staten med landstingens medverkan skulle kunna ordna det så, att de sinnessjuka och de sinnesslöa samt sådana störande element som icke med fördel kunna vårdas bland andra komme bort från ålderdomshemmen. Jag skall dock villigt erkänna, att även det förslag, som jag hoppas i dag godtages, är ett stort steg framåt, när det gäller vården av åldringarna.

Det förefaller mig dock, när jag läser propositionen, som om socialministern hade sökt hopa skäl för att skynda långsamt, något som — det vill jag tillägga — är olikt honom. Han talar om den utredning som pågår, om vem som skall åtaga sig huvudmannskapet för vården av de lättskötta sinnessjuka, om den nya utredningen rörande vården av sinnesslöa och om utredningen genom statens sjukhusutredning rörande de kroniskt sjuka. Han hänvisar vidare till utredningen angående arbetshemmen och till vårdhemssakkunnigas utredning om ålderdomshemmens utrustning. Skola vi vänta på alla dessa utredningar, tror jag att vi få vänta alltför länge.

Det mest avgörande skälet för att icke nu forcera denna fråga — och det skäl som jag förmodar tvingat socialministern till den begränsning han gjort — är väl att vi i dag äro i ett så svårt läge, att vi ha ont om arbetskraft och i stor utsträckning sakna byggnadsmaterial. Även den ekonomiska situationen är sådan att vi få överväga vad vi kunna tillåta oss. Det är omständigheter, som också jag för min del godtager såsom hinder för ifrågasatta åtgärder.

Min vädjan i dag till socialministern är den, att han vid avvägningen av anslag till olika sociala ändamål och vid igångsättandet och fullföljandet av sociala reformer låter vården av åldringarna få förtursrätt. Vi genomföra under rubriken »sociala åtgärder» förslag, som faktiskt icke innebära annat än en ren penningutdelning. I detta fall, herr talman, anser jag att det föreligger ett vårdbehov vilket icke kan ersättas med ekonomiskt bidrag och som måste lösas så fort omständigheterna medgiva det.

Grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. (Forts.)

Fru Möller: Herr talman! Jag har genom min motion nr 452 velat ytterligare fästa uppmärksamheten på det åldersförändrade klientelet. Det är en grupp människor, som nu många gånger vårdas otillfredsställande och med stora svårigheter och uppoffringar i sina hem, därför att våra sjukvårdsanstalter icke ha plats för dem. Man finner också, när man tager närmare kännedom om förhållandena, att denna grupp icke är så liten som man kanske tror, och den kommer säkerligen att ökas med åren. Redan nu visar beläggning och efterfrågan på de få privata vårdhem som finnas, att detta klientel har mycket stora svårigheter att erhålla vård. Det är enligt min uppfattning icke förenligt med god samhällsanda att icke tillräckligt taga hand om dessa personer. En väsentlig orsak till svårigheterna är naturligtvis, att det moderna bostadsutrymmet är för litet i hemmen. De många gifta kvinnornas förvärvsarbete utom hemmen och bristen på hemhjälp utgöra naturligtvis också bidragande orsaker till den svåra situationen.

Jag vill emellertid tacka för den välvilliga inställning till min motion som utskottet visat. Det bådär gott för framtiden, och jag hoppas, att man så småningom, när man fått saken utredd bättre, kommer att försöka skaffa »livsrum» även till detta åldersförändrade klientel. Jag ber i övrigt att få instämma med herr Skoglund i vad han sade om att vården av de gamla bör sättas i förgrunden när det gäller att lösa de sociala problemen i vårt land.

Herr Ekdahl: Herr talman! Det finns en kommun i min hemtrakt, som började ett ålderdomshemsbygge ungefär den 1 april 1946, d. v. s. tre månader före den tidpunkt, som här fixerats såsom den tidigaste när det gäller att erhålla statsbidrag. Kommunen i fråga har byggt sitt ålderdomshem så, att det till alla delar uppfyller de anspråk som propositionen i detta ärende ställer upp, och kommunen skulle vara mycket intresserad av att i enlighet med propositionens önskemål öppna möjlighet för vad man kallar en friare form av inackordering. Den är avsedd att ordnas så, att folkpensionärer, även om de icke behöva det av ekonomiska skäl, skulle kunna få bo på ålderdomshemmet för att ha det bekvämt och bra, och de skulle få behålla 200 kronor av folkpensionen i fickpengar. Eftersom ifrågavarande ålderdomshem är byggt under nu rådande dyrtid, föreligger för kommunen den situationen, att om den icke får statsbidrag, kan den tyvärr icke tillmötesgå önskemålet om denna s. k. friare inackordering. Jag vet icke, hur många kommuner som kunna vara i samma läge. Det är väl säkerligen en och annan. Man kan givetvis icke gå hur långt som helst tillbaka i tiden, om man här skulle skapa ett dispensförfarande, men nog är det minst sagt förargligt för en kommun, som vet sig ha uppfyllt propositionens önskemål, att stå utanför och icke få de 150 000 kronor i statsbidrag, som det här skulle kunna vara fråga om, detta bara därför att den råkat sätta i gång bygget innan den hade en aning om att sådana bestämmelser skulle komma till stånd som här äro förutsatta.

Därför skulle jag vilja föreslå, herr talman, att till utskottets motivering på sidan 14 efter tredje stycket, som slutar med orden »efter den 1 juli 1946», lägges följande: »Kungl. Maj:t obetaget att efter särskild prövning medgiva statsbidrag även åt byggnadsföretag, som påbörjats tidigare, dock icke före den 1 januari 1946.»

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr Skoglund i Doverstorp, när han uppräknade en del utredningar, som för närvarande pågå och som måhända verka hindrande eller försenande på det arbete, som det här är fråga om, även nämnde vårdhemssakkunniga. Med anledning därav vill jag meddela, att vårdhemssakkunniga äro färdiga med sitt uppdrag och

Grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. (Forts.)
för närvarande hålla på med sista delen av justeringsarbetet. Den utredningen kommer sålunda inte att utgöra någon spärr på utvecklingen på här ifrågasatt område. Det är ju alldeles självklart, att vårdhemssakkunniga i sitt arbete sökt upprätthålla kontakt med både sjukvårdsutredningen och socialvårdskommittén.

När jag lämnar denna upplysning, herr talman, är det mig även angeläget att i likhet med herr Skoglund understryka, att om de nya ålderdomshemmen skola fylla den mission, som vi alla som arbetat inom olika avsnitt av detta område hoppas och tro på, så blir det nödvändigt att från ålderdomshemmen utrensa de personer, som behöva anstaltsvård. Annars komma hemmen icke att inge den känsla av hem och trivsel, som är förutsättning för att de skola fylla sitt ändamål. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att landstingsförbundet till Kungl. Maj:t framfört som sin mening, att när omständigheterna medgiva ett mera forcerat byggande, är det sjukhemmen för kroniskt sjuka som böra lämnas ett bestämt företräde på byggnadsplanen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! I det nu föredragna utskottsutlåtandet behandlas ju, som kammarens ledamöter torde observera, ett förslag om ett reservationsanslag på 35 000 kronor för anordnande av arkitektpristävlan om ålderdomshem. Det förslaget har ju tillstyrkts av utskottet. I samband med detta förslag har emellertid Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt en plan rörande ålderdomshemmens skötsel och verksamhet, och det är denna fråga, som har föranlett den debatt, som nu förts. Jag vill försäkra, att det inte råder någon meningsmotsättning mellan vad som här framförts och den ståndpunkt som utskottets ledamöter intaga. Emellertid är det ju på det sättet, såsom också framgår av utskottets utlåtande, att vissa av de problem som här berörts böra göras till föremål för vidare utredning, innan statsmakterna ha möjlighet att ta ståndpunkt till dem. Jag är emellertid förvissad om att när utredningens resultat föreligger och förslag framläggas i det syfte som under debatten efterlysts, kommer säkerligen också riksdagen att biträda förslag i denna riktning.

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning av ett yrkande, som framställdes av herr Ekdahl. Han yrkade, att på s. 14 i utskottets utlåtande skulle göras ett tillägg med av honom angiven innebörd. Jag ber med anledning därav få fästa uppmärksamheten på att s. 14 i utskottsutlåtandet allenast innehåller ett återgivande av föredragande statsrådets resonemang i frågan. Där kan man sålunda inte hänga på något riksdagens eget uttalande, utan statsrådet får väl tala för sig själv. Skulle man göra ett uttalande med det innehåll, som herr Ekdahl påyrkade, måste detta givetvis anknytas till någon lämplig punkt i utskottets eget uttalande, vilket återfinnes nederst på s. 15 och på s. 16 i utskottsutlåtandet. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att bakgrunden till det yrkande herr Ekdahl här ställt ju är, att föredragande statsrådet har ansett, att de nya bidragsformer, som här föreslås, skulle så till vida givas återverkande giltighet, att de skulle tillämpas i fråga om byggnadsföretag som påbörjats efter den 1 juli 1946. Var man än drager en gräns av detta innehåll kommer man säkerligen att kunna påvisa byggnadsföretag, som påbörjats några månader eller några veckor före den tidpunkt man bestämmer. Man har sålunda alltid att pröva gränsfall. Jag föreställer mig, att om det framdeles skulle kunna påvisas ömmande fall av den art herr Ekdahl här nämnde, så komma säkerligen statsmakterna att intaga en välvillig ställning i sådana fall, oavsett hur man här uttrycker riksdagens eget resonemang i sakfrågan. Jag finner sålunda för min del, att ett uttalande av den innebörd herr Ekdahl här påyrkat i detta nu inte är absolut nödvändigt. Jag skulle

Grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. (Forts.)

t. o. m. tro, att det kanske i någon mån skulle kunna verka bindande. Jag vill med detta inte på något sätt uttala mig emot att sådana kommuner, som tidigare satt i gång en verksamhet av detta slag, inte skulle komma i åtnjutande av statsbidrag efter samma grunder som här föreslås, men jag tycker, att det är onödigt att i detta sammanhang göra ett principuttalande i denna fråga.

Jag ber att i anslutning till vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Ekdahl**: Herr talman! Jag beklagar mitt misstag, som jag fick klart för mig, innan herr Eriksson i Stockholm gick upp i talarstolen. Jag skulle givetvis tyckt, att det varit mycket bra, om det låge så till, att det vore onödigt att framställa ett yrkande av den innebörd jag här gjort, vilket herr Eriksson tycks anse. Jag har emellertid haft ett samtal i dag, varigenom jag fått den uppfattningen att man på ännu högre ort än herr Eriksson representerar anser, att om någonting skall göras måste det göras nu, annars är Kungl. Maj:t förhindrad att överhuvud taget sträcka sig tillbaka i tiden vid anslagsprövningen. Jag vet inte vilken av herrarna som har rätt, men det beskedet har jag fått.

Jag ber alltså, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande i sak, men givetvis med annan inplacering av tillägget. Jag skulle vilja hemställa, att tillägget skulle placeras på s. 16 i stycket nederst på sidan, som börjar med »I likhet med departementschefen» och slutar med »arkitektpristävlan om ålderdomshem». Där föreslår jag att andra meningen får följande lydelse: »De principuttalanden i detta ämne, som förekomma i departementschefens anförande, föranleda ej annan erinran från utskottets sida än att det bör vara Kungl. Maj:t obetaget att efter särskild prövning medgiva statsbidrag även åt byggnadsföretag, som påbörjats före den 1 juli 1946, dock icke före den 1 januari 1946.»

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till utskottets hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Ekdahl; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ekdahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 184, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Ekdahl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns härvid att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 185, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till bekostande av hörapparater för döva och lomhörda m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Omorganisation av djurgårdskommisionen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av djurgårdskommisionen m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 248 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 april 1947, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad omorganisation av djurgårdskommisionen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens djurgårdsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock under sjätte huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1947/48 anvisa följande förslagsanslag, nämligen till Djurgårdsnämnden: Avlöningar 88 000 kronor och till Djurgårdsnämnden: Omkostnader 11 500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II:462), i vilken hemställts, att riksdagen måtte dels bifalla förevarande proposition i vad gällde djurgårdskommisionens omorganisation till en djurgårdsnämnd, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om underhandlingar med Konungen i syfte att överföra dispositionsrätten över Djurgården från Konungen till statliga myndigheter under deras oinskränkta förvaltningsrätt.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna den av departementschefen i statsrådsprotokollet för den 25 april 1947 förordade omorganisationen av djurgårdskommisionen;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens djurgårdsnämnd;

c) för budgetåret 1947/48 anvisa vissa närmare angivna anslag till djurgårdsnämnden för avlöningar och omkostnader;

II. att motionen II:462, i den mån den icke besvarats med vad utskottet under I. hemställt, icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Lager**: Herr talman! Den ordning som statsutskottet här föreslår är ju i jämförelse med nu gällande ordning beträffande djurgårdsmarkens förvaltning utan tvivel ett framsteg. Utskottet har emellertid inte velat ändra på det, enligt min mening, ganska egendomliga förhållandet, att mark och därtill mycket dyrbar och för Stockholms stads befolkning mycket betydelsefull mark, som äges av staten, allt fortfarande skall disponeras av monarken personligen. Till denna ordnings försvar kan, såvitt jag begriper, inte anföras någonting annat än att den gäller sedan 1809 eller 1810. Några fördelar lära väl inte vara förbundna därmed. Tvärtom framgick det av en interpellationsdebatt i saken vid förra riksdagen, att djurgårdsmark disponerats av Konungen på ett sätt, som näppeligen riksdagen eller regeringen eller av dem tillsatta organ skulle ha funnit lämpligt.

Omorganisation av djurgårdskommissionen m. m. (Forts.)

I den motion, som herr Johansson i Stockholm och jag ha väckt, hemställa vi, att då nu frågan om en nyreglering av förvaltningen av djurgårdsmarken i alla fall upptages, skall man inleda förhandlingar med Konungen om att överföra dispositionsrätten över den mark som kronan äger till kronan. Såvitt jag kan se har utskottet inte kunnat anföra något sakligt argument mot det förslaget, och jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall dels till utskottets hemställan under punkt I. dels till den av herr Johansson i Stockholm och mig avgivna motionen II: 462.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Vad det här gäller är det bästa sättet att effektivt utnyttja de delar av Djurgården, som falla under djurgårdskommissionens förvaltning. Det är ju här fråga om ett statsintresse, då alla inkomsterna härifrån egentligen inflyta till statskassan. Det gäller ju bekostandet av omvårdnaden av de kungliga slotten, men det gäller också att finna de mest framkomliga vägarna för detta. Vi ha i utskottet funnit departementschefens förslag vara tillfredsställande och i nuvarande läge vara det som ger det mesta möjliga av vad man här vill ha fram.

Nu är det ju här närmast fråga om den motion som väckts i denna fråga. Utskottet anser, att ett bifall till motionens senare yrkande, nämligen om förhandlingar med Konungen personligen, i nuvarande läge inte skulle gagna det syfte vi här eftersträva. Vi tro oss med vad som här är föreslaget vinna vad man vill vinna. Det är enligt vår mening bäst att avvakta hur den nya ordning, som statsutskottets förslag innebär, kommer att visa sig utfalla i praktiken. Jag vill därför, herr talman, med dessa korta ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lager**: Herr förste vice talman! När herr Andersson i Malmö här säger, att ett bifall till motionen skulle kunna motverka själva syftet att få till stånd en bättre ordning i här berörda avseende, förstår jag faktiskt inte detta tal. Jag kan nämligen inte begripa, att Konungen skulle behöva uppfatta en begäran om att få förhandla med honom om att han skulle lämna ifrån sig dispositionsrätten över mark, som tillhör kronan, såsom någon förolämpning eller förnärmelse eller såsom inkräktande på hans rättigheter i övrigt. Jag undrar om inte utskottet i detta fall varit alltför finkänsligt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att motionen II: 462 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 18.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

I en den 25 april 1947 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 249, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit

Förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)
riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 249, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Sedan denna proposition om avveckling av omsättningsskatten på vissa motorfordon framlades för riksdagen har det ekonomiska läget i viss utsträckning förvärrats. Under förra veckan utfärdades en kommuniké, vari förordades vissa långtgående ingripanden på olika områden. Bland annat förutsattes en skärpning av beskattningen på umbärliga varor. Hur långt denna beskattning kan sträcka sig kan väl för närvarande ingen förutsäga. De representanter för näringslivet, som deltog i den s. k. ekonomiska konferensen, ha till och med förordat, att den allmänna omsättningsskatten med det snaraste åter skall införas. Det kan enligt min mening inte vara lämpligt att under sådana förhållanden och i nuvarande ekonomiska läge avskaffa den nu gällande omsättningsskatten på vissa motorfordon.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrarna *Svensson* i Alingsås, *Dickson*, *Lundqvist*, *Andersson* i Hyssna, *Andersson* i Mölndal, *Bergström*, *Nilsson* i Landskrona, *Wiberg*, *Fahlman*, *Lindqvist*, *Landgren*, *Andersson* i Munkaljungby *Åkerström*, *Larsson* i Julita, *Lindberg* och *Fast*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! När kammaren går att taga ställning till föreliggande utskottsbetänkande bör man ha i minnet vad som förekom i december månad förra året. När sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hade att taga ståndpunkt till frågan om omsättningsskattens avveckling, förelåg ett förslag att man skulle bibehålla den 5-procentiga omsättningsskatten på personbilar och vissa andra motorfordon. Man angav som skäl för detta, att den s. k. varubeskattningskommittén var sysselsatt med prövning av frågan huruvida man för framtiden skulle kunna finna en form för beskattning av dessa fordon. Jag erinrar om att det till detta utskottsbetänkande förelåg reservationer, vari man motsatte sig att bibehålla denna skatt under den ifrågasatta övergångstiden på ett halvt år, och att det under debatten här i kammaren från många olika håll restes opposition emot bibehållande av denna kvarleva av omsättningsskatten.

Nu har den s. k. varubeskattningskommittén vid sin prövning av ärendet kommit till det resultatet, att någon lämplig skatteform i detta avseende var svår att finna, i all synnerhet en skatteform, som kunde ge några större belegg. Under sådana förhållanden har Kungl. Maj:t med anmälan om denna kommittés ståndpunktstagande ansett sig nu böra infria löftet att bereda riksdagen möjlighet att ta slutlig ställning till den föreliggande frågan om den 5-procentiga omsättningsskatten på bilar och motorcyklar, vilket var hela meningen med Kungl. Maj:ts förslag i fjol. Bevillningsutskottet har i överensstämmelse med det ståndpunktstagande som senast skedde ansett sig böra tillstyrka det kungliga förslaget.

Jag förnekar inte, herr talman — det står för övrigt i bevillningsutskottets utlåtande — att det under behandlingen av detta ärende har uttalats tveksamhet om tidpunkten nu vore lämplig att avskaffa denna skatt. Vi ha ju under

Förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon. (Forts.)

de senaste månaderna diskuterat mycket om omsättningsskatten — jag skall inte beröra detta ämne i samband med den nu föreliggande frågan — och det ligger således snubblande nära till hands att man skulle kunna säga sig: skola vi inte vila på hanen och taga hela detta problem om omsättningsskatt på bilar och motorecyklar under förnyad omprövning? Vad det här gäller är ett uppskov med frågan till den 1 juli 1948, vid vilken tidpunkt en omläggning av varubeskattningen kan tänkas bli genomförd. Jag skulle därför vilja säga att om det syfte nu skulle vinnas, som jag föreställer mig avses med avslagsyrkandet, så får man väl ändå tänka sig att någon form av beskattning även i fortsättningen, sedan stundande budgetår gått till ända, kommer att bibehållas på dessa fordon. Är det så, herr talman, att kammaren för sin del på grund av vad som inträffat är beredd att ändra sin i december 1946 intagna ståndpunkt, så skall jag för min personliga del inte göra några som helst svårigheter. Jag antager att bevillningsutskottets övriga ledamöter ha ungefär samma inställning. Men man bör ha klart för sig att ett sådant ståndpunktstagande innebär vissa konsekvenser för framtiden.

Jag anser mig emellertid, herr talman, med anförande av dessa synpunkter böra yrka bifall till bevillningsutskottets här föreliggande hemställan.

Häruti instämde herr *Bladh*.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nej-propositionen, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

§ 20.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av ifrågasatta åtgärder för rationalisering av riksdagstrycket m. m.

Rationalisering av riksdagstrycket m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Wiberg**: Herr talman! Bankoutskottet har i likhet med kommittén förordat en förkortning av utskottsutlåtandena under motivering att i viss utsträckning en dubbelredovisning skulle förekomma av det i propositionerna framlagda materialet. Då jag inte helt kan ansluta mig till utskottets uppfattning i detta avseende, skall jag tillåta mig att i all korthet göra några erinringar.

Rationalisering av riksdagstrycket m. m. (Forts.)

Utskottet medger att den förkortning utskottet åsyftar understundom skulle kunna leda till vissa olägenheter närmast för riksdagens ledamöter. Jag tror det vore riktigast att säga att detta i regel bleve fallet.

Vidare nämner utskottet att enligt utskottets mening den åsyftade förkortningen skulle medföra att fördelar i olika hänseenden skulle uppkomma, som skulle uppväga olägenheterna. Jag kan inte för mitt vidkommande ansluta mig till, att i olika hänseenden sådana fördelar skulle uppkomma genom en begränsning av utskottsutlåtandena, att man har anledning att biträda ett förslag i denna riktning. Jag tror i stället, att det är anledning att överväga det påpekande, som har gjorts av kamrarnas sekreterare och som återfinnes på s. 7 i utskottsutlåtandet. Det heter där på följande sätt: »Den påtalade 'dubbelredovisningen av en gång framlagt material' har dock ofta varit en förmån såväl för riksdagens ledamöter och tjänstemän som för statstjänstemän och andra, som haft att sätta sig in i en viss fråga; hänvisningar och tidsödande forskningar i andra delar av riksdagstrycket ha kunnat undvikas, när man i ett utskottsutlåtande kunnat finna sammanfört allt som varit av relevans i frågan.» Nu hänvisar bankoutskottet visserligen till att även om en nedskärning av utskottsutlåtandena skulle genomföras enligt kommitténs förslag, likväl i utlåtandena skulle intagas en koncentrerad redogörelse för Kungl. Maj:ts förslag. — Jag må då i förbigående tillägga, att utskottet tydligen förbisett, att kommittén ansett att utskottsutlåtandena skulle innehålla jämväl en viss redogörelse beträffande remissyttrandena. — Det vore dock enligt min mening ytterst olyckligt, om utskottsutlåtandena, som antagligen skulle komma att ske, i fortsättningen skulle bli så nedskurna, att det i praktiken skulle bli nödvändigt att parallellt med dem i varje särskilt fall taga del av Kungl. Maj:ts propositioner. Den förhoppning, som utskottet uttalar, att utskottens presidier skulle komma att beakta kommitténs syftemål, kan jag inte heller på något sätt instämma i. Därmed vill jag naturligtvis inte ha sagt, att inte i vissa avseenden nedskärningar måhända kunna äga rum utan olägenhet. Men det är min förvisning, att man i det stora hela härvidlag bör gå till väga med försiktighet.

I utskottets kläm har av naturliga skäl på detta område icke framställts något yrkande, och jag har under sådana förhållanden ej heller anledning att göra något yrkande. Jag har emellertid inte velat låta ärendet passera utan att det har sagts ifrån, att det i riksdagen ingalunda råder någon enhetlig önskan om en kraftig nedskärning av utskottsutlåtandena.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 8 februari 1947 avslutad internationell överenskommelse rörande bibehållande och återställande av rättigheter på den industriella äganderättens område, m. m.; och

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att trygga patenthavares rätt även under tider av krig eller krigsfara.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av dels Kungl. *Lag angående* Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i utlänningslagen den *ändring i ut-* 15 juni 1945 (nr 315) samt om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock väckt *lännings-* motion om åtgärder till förstärkande av rätten för utlännning, som är gift med *lagen, m. m.* svensk kvinna, att vistas här i riket.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Fru **Ewerlöf**: Herr förste vice talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att få säga några få ord med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag vill först uttrycka min glädje över den välvilliga behandling, som utskottet har låtit komma min motion till del. Utskottet framhåller, »att starka humanitära skäl i allmänhet torde tala för att en utlännning under de i motionen angivna omständigheterna får kvarstanna i Sverige». Utskottet vill emellertid icke gå med på att ett särskilt stadgande härom fogas till utlänningslagen. Det framhåller att flera olika synpunkter kunna tagas i betraktande, när det gäller bundenhet till landet, och att den kategori av utlännningar, som gifta sig med svenska kvinnor, inte böra komma i en särställning. Jag har utan att på något sätt trycka på saken i all anspråkslöshet tillåtit mig att nämna orden likställighet mellan man och kvinna i min motion. Den ena av de myndigheter, till vilka motionen har varit remitterad för yttrande, har med anledning av detta sagt, att den »i motionen åberopade satsen om kvinnans likställighet med mannen synes för övrigt närmast leda till den konsekvensen, att utländsk kvinna som ingår äktenskap med svensk man bibehåller sin tidigare nationalitet». Ja, åt den saken lära vi här hemma i Sverige inte kunna göra någonting. Vi få vara glada när likställigheten mellan man och kvinna har avancerat så långt, att vi här få ett beslut, som medför att svensk kvinna som gifter sig med utländsk man får behålla sitt svenska medborgarskap.

Den andra av de myndigheter, till vilka motionen varit remitterad, är utlänningsnämnden. Utlänningsnämnden gör gällande att § 10 i utlänningslagen garanterar vad motionen syftar till, nämligen att utländsk man, som gifter sig med svensk kvinna, får så länge makarna sammanleva uppehålla sig här i landet, såvitt inte synnerliga skäl föreligga för utvisande. Det är med anledning av att jag icke ansett, att § 10 täcker detta syfte, som motionen har kommit till. Jag har nämligen ett konkret exempel på att så icke alltid är fallet. Det gäller en utländsk man, som har ingått äktenskap med svensk kvinna. Han har icke på grund av några politiska omständigheter ansetts böra förpassas ur landet, och han har icke fallit samhället till last ur försörjnings-synpunkt. Det var i alla händelser snubblande nära, att han blivit förvisad ur landet på grund av rent privata och fullkomligt ovidkommande omständigheter. Det var genom ett personligt uppbåd av olika krafter, som mannen skyddades från utvisning.

Jag skall, herr förste vice talman, inte i detta sammanhang komma med något yrkande. Jag vill bara uttrycka den livliga och starka förhoppningen, att utskottets uttalande, att starka humanitära skäl tala för att en utlännning som ingått äktenskap med svensk kvinna får stanna här i landet så länge äktenskapet består och makarna sammanleva med varandra och synnerliga skäl inte föreligga för utvisning, kommer att beaktas av vederbörande statsråd.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 april 1947 dagtecknad proposition, nr 222, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 1 § i ifrågavarande lag erhålla följande lydelse:

»Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

dels viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för tilläggs pensioner, änke pensioner och bostadstillägg, som under året utbetalats till inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst hälften av nämnda kostnad,

dels ock hela kostnaden för särskilda bostadstillägg, som under året utgått i enlighet med av kommunen fastställda grunder.»

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra motioner.

I motionen II: 427 hade herrar *Kempe* och *Senander* hemställt, att »riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 222, beslutar göra det uttalandet, att kommunbidragen till folkpensioneringen avskaffas och att kostnaderna i sin helhet skola utgå ur statskassan».

I motionen II: 428 av herr *Werner m. fl.* hade hemställts, att i den föreslagna lagen »i § 1 orden 'tre tjugondels procent' utbytas mot 'fem fjrtiondels procent'; samt att i samma § 1 orden 'hälften av' utgå».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 285, II: 426, II: 427 och II: 428 bifalla förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Werner**: Herr talman! Den fråga som här föreligger har mycket stor ekonomisk betydelse för kommunerna. Det gäller grunderna för fördelningen mellan staten och kommunerna av omkostnaderna för socialvårdande utgifter. Det är givetvis av stor vikt att denna fördelning sker så rättvist som möjligt. Jag vill nu begagna tillfället att i egenskap av gammal kommunalman ge uttryck åt mina bekymmer med anledning av den alltmer framträdande tendensen att belasta det kommunala skatteunderlaget med omkostnader på detta område, vilka egentligen borde åvila staten. Det kommunala skatteunderlaget är ju uppdelat på fastigheter och på inkomster. Vid en lågkonjunktur kan inkomstskatteunderlaget i betydande grad överföras på fastigheterna och deras innehavare. Dessutom är som bekant skatteförmågan i de olika kommunerna i hög grad skiftande. Denna differens framträder tydligt i tillgängliga statistiska uppgifter. Skatteunderlaget pendlar enligt senast tillgängliga statistik mellan 2 och 42 skattekronor per invånare. Det är därför nödvändigt — och det har för övrigt i viss utsträckning skett på senare tid — att grunderna för fördelningen mellan stat och kommun av utgifter för olika ändamål revideras.

Ojämnheten i den nuvarande ordningen framträder särskilt då det gäller kommunernas bidrag till de behovsprövade folkpensionerna. Enligt föreliggande statistik kan kostnaden för kommunerna för folkpensionerna uppgå till

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

(Forts.)

belopp motsvarande icke mindre än 3,22 kronor per skattekrona, medan kommuner med större skatteunderlag och mindre antal pensionstagare kunna komma ned till 7 eller 8 öre per skattekrona. Undersöker man hur det ligger till med kostnaderna fördelade på antalet invånare, vilket kanske är en riktigare jämförelsemetod, visar det sig — det gäller nu landskommunerna — att siffrorna varierar mellan 14 och 134 kronor.

En sådan ordning kunde man ju omöjligen bibehålla vid reformeringen av folkpensionerna, och det var med tillfredsställelse man hälsade fjolårets riksdagsbeslut att bryta ut denna fråga och återremittera den till Kungl. Maj:t för förnyat överbäggande. Den i år framlagda propositionen har i viss mån beaktat de erinringar som framfördes i motionerna i fjol. Propositionen bygges eljest i mycket stor utsträckning på den verkställda utredningen. Departementschefen har emellertid icke ansett sig helt böra följa utredningens förslag, och detta har givit undertecknad jämte några andra ledamöter av kammaren anledning att i en motion, II: 428, yrka vissa mindre ändringar i propositionen. De i motionen framförda synpunkterna ha dock icke beaktats av utskottet. Jag kan förstå att utskottet i slutspurtens brådska inte kunnat tränga in i dessa svåra och invecklade problem. Utskottet har väl ansett att Kungl. Maj:ts förslag dock innebär ett så stort framsteg att det borde kunna antagas i oförändrat skick. Jag vill emellertid framhålla att man här frångår en mycket viktig princip när det gäller kommunernas bidragsskyldighet till de socialvårdande uppgifterna, nämligen differentieringsprincipen. Jag skall med några få ord redogöra för hur motionärerna ha sett på frågan.

I socialvårdskommitténs s. k. alternativ III beräknades de kommunala andelarnas sammanlagda kostnadssumma till 74,07 miljoner kronor. Därvid beräknades emellertid antalet invalidpensioner till 250 000. I propositionen nr 220 vid förra årets riksdag hade emellertid denna siffra omräknats, varvid man stannade vid antagandet att antalet invalidpensionärer skulle bli högst 200 000. I samband härmed sänktes också den beräknade kostnadsiffran till 67 miljoner kronor. Den riksdagsskrivelse, som ligger till grund för årets proposition, läser oss icke vid denna siffra. Däremot anger den i anslutning härtill en proportion för kommunernas kostnader.

Utskottets försvar för propositionens beräkningsgrund för bidragen — 1,5 multiplicerat med antalet skattekronor per kommunmedlem — är påfallande osäkert. Det konstateras att medelskatteunderlaget per invånare i riket enligt 1946 års taxering är 17,5 skattekronor. Det tillägges också att i den mån medelskatteunderlaget per invånare i riket avsevärt överstiger 18 skattekronor måste en sänkning ske, om den avsedda fördelningen mellan kommunerna och staten skall bibehållas.

Jag vill gärna betyga att häri ligger ett erkännande av riktigheten av de i motionen anförda synpunkterna. Utskottet erkänner sålunda att om skatteunderlaget per invånare i riket visar en stigande kurva och går upp till låt oss säga 20 skattekronor eller däröver, måste en revision av grunderna för fördelningen ske. De föregående åren ha visat en snabbt stigande kurva, och man får följaktligen förutsätta att en dylik revision i motionens syfte snart skall kunna ske.

Utskottet har emellertid alldeles bortsett från ett annat skäl som anförts i motionen. Detta är så mycket märkligare som motionärerna här ha kunnat stödja sin uppfattning på siffermaterial från årets statsverksproposition. Av denna framgår att den beräkning av antalet invalidpensionärer till 200 000, varpå förra årets proposition stödde kostnadsberäkningen 67 miljoner kronor, också är alldeles för hög. Det har talats om en nedgång ända till 110 000, det

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.
(Forts.)

vill säga med en tredjedel. Vederbörande statsråd har emellertid stannat vid ett beräknat antal invalidpensionärer av 160 000, vilket innebär en minskning med en fjärdedel. Detta medför givetvis en avsevärd minskning av kostnaderna. Jag vill såsom jämförelse erinra om att när antalet invalidpensionärer räknades ned från 250 000 till 200 000, nedgick den beräknade kostnaden med ungefär 7 miljoner kronor. Det totala medelsbehovet synes sålunda ha blivit alldeles för högt beräknat i propositionen.

Utskottet är sålunda tydligen misstroget mot siffran 1,5 och förutser av allt att döma att den snart måste sänkas. Om jag härtill lägger vad jag nyss anfört, borde all tvekan försvinna mot anslutning till den av oss motionärer föreslagna sänkningen till 1,25, eller — för att anknyta till lagtexten — från tre tjugondels procent till fem fyrtondels procent.

I fråga om motionens andra moment borde saken vara ännu klarare. Som grund för propositionen ligger principiellt att kommunbidragets storlek skall bestämmas i proportion till det genomsnittliga antalet skattekronor per invånare. Principen är rättvis, i det den lägger det kommunala skatteunderlagets bärkraft till grund för kommunernas kostnader. Propositionen gör emellertid ett avsteg från principen till förmån för de bäst ställda kommunerna, då den maximerar kommunbidragen till hälften av beloppen. Detta innebär en undantagsställning och en lättnad för rika kommuner med mer än 33 skattekronor per invånare. Dessa kommuner äro inte många, men de äro som sagt de bäst ställda, och det är svårt att förstå varför man just för deras skull har anledning att frågå en rättvis och billig princip och avstå från pengar till statsverket.

Motionen vill bestämma maximiprocenten till 100 procent, vilket kan tyckas vara litet hårt. Men det är endast rent teoretiskt som så är fallet. I propositionen maximeras bidraget till 50 procent av kostnaden, vilket innebär att man inte kan för ändamålet beskatta ett skatteunderlag till den del det överstiger 33 skattekronor per invånare. Utskottet synes nu anse att det skulle vara orimligt att taga ut 100 procent av kostnaden från kommunen. Motionens yrkande har emellertid icke denna effekt. Om man vid en begränsning till 50 procent icke kan träffa ett skatteunderlag överstigande 33 skattekronor per invånare, kan man vid en maximering till 100 procent icke träffa högre skatteunderlag än 67 skattekronor per invånare. Någon kommun med så högt skatteunderlag finns dess värre icke. Den högsta siffran är för närvarande, som jag förut nämnde, 42 skattekronor. Utskottet har sålunda låtit sig vilseledas, när utskottet antagit att motionärerna avsett att kommunerna skulle få betala upp till 100 procent av kostnaden. I verkligheten kan man aldrig komma högre än något mer än 60 procent mot i propositionen föreslagna 50 procent. Detta kan ju icke anses orimligt för de mycket rika kommuner det gäller.

Jag ber med det nu anförda att få yrka bifall till motionen II: 428, som innebär att i 1 § orden »tre tjugondels procent» utbytas mot »fem fyrtondels procent» samt att den i samma paragraf stadgade maximeringen till hälften av kostnaden bortfaller. Det är inga revolutionerande ändringar, men de skapa större möjligheter till rättvisa vid fördelningen av dessa kostnader.

Herr **Senander**: Herr talman! Vi ha i år på nytt i en motion framfört vårt yrkande från förra året i denna fråga, vilket gick ut på att staten skulle svara för alla kostnader i samband med den nya folkpensionslagens genomförande. Vi ha inte på något sätt kunnat övertygas av de skäl, som vid tidigare tillfällen anförts emot vår ståndpunkt, och kunna inte finna att den anordning, som man nu här föreslår, skulle vara ur några synpunkter berättigad.

Den motivering som presteras för denna anordning, innebärande att kom-

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

(Forts.)

munerna skulle svara för viss andel av kostnaderna för folkpensioneringen är så utsliten, så ofta upprepad och lika ofta vederlagd, att man egentligen inte vill spilla många ord på densamma. Utskottet säger också för sin del: »Ur principiell synpunkt är det naturligtvis riktigt, att staten ensam bekostar en rent statlig samhällsuppgift. Beträffande folkpensioneringen tillkomma emellertid vissa praktiska synpunkter. Kommunernas medverkan är nödvändig vid den prövning, som i vissa fall skall föregå beviljandet av pension.»

Detta är kärnpunkten i utskottets yttrande över motionen. Man erkänner att motionen är fullt berättigad ur principiell synpunkt men säger, att vissa praktiska skäl tillkomma, som göra att man inte kan bifalla den. Vi ha tidigare påvisat ohållbarheten av dessa praktiska skäl. En förutsättning för dessa är nämligen, att våra kommunalmän, därest kommunerna inte skulle bidraga med viss andel i kostnaden för folkpensioneringen, skulle förfara på ett annat sätt än eljest vid de inkomst- och behovsprövningar, som skola förekomma i samband med ikraftträdandet av den nya folkpensionsreformen. Detta är ju ett skäl, som vi betecknat såsom mycket konstlat, och vi betrakta det också i viss mån som en utmaning gentemot våra kommunalmän, som sannerligen inte ha gjort sig förtjänta av misstanken att ha förfarit ogrannlaga vid tidigare prövningar i sådana hänseenden, som det här gäller. Det finns enligt min mening ingen som helst anledning att upprätthålla detta mycket inkrånglade system för uttagande av viss andel från kommunerna då det gäller kostnaden för folkpensioneringen, som man här från utskottets sida föreslagit. Vi ha därför ingen som helst anledning att frångå den motion, som vi avgivit i saken.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till motionen.

Herr Hagård: Herr talman! Det kanske inte behöver erinras om, att när man här talar om bidrag till kostnaderna för folkpensionering, så är det fråga om bidrag till mycket ringa del av de totala kostnaderna för denna verksamhet. Ålderdomspensioneringen t. ex. bekostas helt av statsmedel. De grundväsentliga principerna här äro ju de, som herr Senander antydde, att man har den uppfattningen, att det tarvas en medverkan från kommunernas sida för att få till stånd en viss rationell prövning av de förmåner, som utgöras av tilläggs-pensioner, änkepensioner och bostadstillägg. Det är således den grundåskådning, varpå det hela vilar, och den har ju tidigare godtagits av statsmakterna. Jag vill erinra om att vid det system, som för ögonblicket tillämpas, går man mycket långt i det avseendet och kräver ännu större tillskott från kommunernas sida. Socialvårdskommittén var inne på frågan om kommunernas bidrag till denna verksamhet och var på det klara med, att man i väsentlig mån borde kunna lätta på kommunernas andel av kostnaderna. Man kunde dock inte frångå de allmänna principerna. Vid fjolårets behandling av folkpensioneringsfrågan gick man på ett mycket ingående sätt in på kommunernas ställning. I själva slututlåtandet hemställde man om en särskild utredning i detta avseende, som skulle gå ut på att få mera rationella metoder utformade beträffande kommunbidragen. Utredningen kom till stånd, och departementschefen har i sitt resonemang godtagit den allmänna formel, som man då kom till, varigenom man i väsentlig grad tillkopplar kommunernas ekonomiska bärkraft.

De motioner, som här föreligga, ha velat gå längre än departementschefen gjort i sin proposition. Herr Werner har riktat en liten förebräelse mot utskottet för att det inte velat följa hans resonemang i motionen. Utskottet hade kanske, menade han, på grund av rådande tröthet och hets inte velat eller kunnat tränga in i den andemening, som låg bakom motionen. Jag vill emellertid försäkra herr Werner, att utskottet bemödat sig om att försöka fullt fatta herr Werners uppfattning i detta avseende.

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.
(Forts.)

När herr Senander talar om ett inkrånglat system, så vill jag gärna ge honom rätt. Det hade varit enklare att följa de allmänna linjer, som man tidigare tillämpade, men dessa regler togo tyvärr inte den hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft, som enligt utskottets mening vore nödvändigt.

Herr talman! Man kan säga att det som framlagts inte innebär något slutgiltigt ståndpunktstagande. Det är ett försök att skipa rättvisa i detta avseende, och det som här föreslås är enligt min mening inte av den arten, att det kan bestå för evigt. Det kan bli föremål för nya överväganden och nya beslut. Utskottet har emellertid i detta sammanhang inte kunnat göra någonting annat än säga, att det som föreslagits av departementschefen är av den art, att det för närvarande bör godtagas, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Senander**: Herr talman! I anledning av vad utskottets talesman här anfört vill jag bara erinra om att utskottet självt inte tycks vara så särskilt säker på, att det man här framlägger i allo är riktigt. Å ena sidan erkänner man, att det ur principiell synpunkt vore riktigt, att staten ensam stod för kostnaderna. Å andra sidan säger emellertid utskottet, att det enligt dess mening är lämpligt att tills vidare bibehålla ett system med kommunbidrag till kostnaderna för tilläggs pensioner och dylikt. Om man kunde vara säker på, att i detta »tills vidare» ligger ett löfte om att man snart skall slopa kommunbidragen och låta staten ensam svara för kostnaderna — detta kan man dock tvivla på, när man hör med vilken energi utskottets talesman försvarar utskottets ståndpunkt — så skulle jag ha kunnat avstå från att yrka bifall till motionen. Jag är emellertid inte säker härpå efter vad som förekommit tidigare i detta sammanhang och efter utskottets ställningstagande nu i denna fråga.

Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr **Hagård**: Herr talman! Det må förunnas mig att säga något om detta »tills vidare». Det är ju nämligen på det sättet, att man i den nya folkpensioneringslagen tänkt sig en mera ingående kontroll och inspektion över kommunernas sätt att handhava dessa ärenden. Det kan hända att man därvid kommer till den slutsatsen, att man från den allmänna synpunkt, jag förut antydde, skulle kunna slopa kommunbidraget. Det tarvas dock en viss bestämd erfarenhet, och det är den som man enligt utskottet bör förvärva, innan man går vidare. Utskottet erkänner dock gärna för sin del, att det hela huvudsakligen är en statlig uppgift, vilket skulle innebära, att kommunerna vore befriade från att deltaga i kostnaderna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 428; samt 3:o) avslag på utskottets hemställan och bifall i stället till motionen II: 427; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit motionen II: 427 av herrar Kempe och Senander.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 24.

Föredrogs vart efter annat lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckta motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. *Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder.*

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 205 i första kammaren av herr Johannesson och nr 306 i andra kammaren av herr Sköldin.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t göra framställning om skyndsamt utredning och förslag dels rörande skärpt lagstiftning om skyldighet för fastighetsägare att anmäla hyresledighet till den kommunala bostadsförmedlingen, dels rörande införande av skyldighet för fastighetsägarna att av det hyressökande bostadsklientel, som funnes anmält hos den kommunala bostadsförmedlingen, söka och taga sina hyresgäster, dels ock rörande införande av bestämmelser, som skapade större förutsättningar för familjer med barn att erhålla bostad, dock med beaktande av den begränsning i denna fastighetsägarnas skyldighet, som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva vad utskottet i sin motivering anförde.

Utskottet hade i motiveringen yttrat, bland annat, att utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t följde utvecklingen på bostadsmarknaden med den största uppmärksamhet och, därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt, för riksdagen skulle framlägga de förslag, som kunde erfordras för att säkra tillgången på bostäder för dem, som vore i största behov därav.

Reservation mot vissa delar av utskottets motivering hade avgivits av herr Hage.

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Sköldin**: Herr talman! I den motion, som är väckt i detta ärende, hemställas om att en utredning skall göras om på vilket sätt man skall kunna komma till rätta med de besvärligheter, som äro rådande för de kommunala bostadsförmedlingarna. Det framgår ju alldeles klart av utskottets utlåtande att detsamma är resultatet av en kompromiss, där man försökt tillgodose alla parterns önskemål i utskottet, och det är kanske också därför, som jag måste säga att jag inte kan vara nöjd med utskottsutlåtandet.

Det förhåller sig på det sättet med de kommunala bostadsförmedlingarna, att värdarna, som anmäla lägenheter, inte ha någon skyldighet att välja bland den bostadssökande allmänhet, som rekommenderas av de kommunala bostadsförmedlingarna, utan de ha alltid frihet att välja sådana hyresgäster, som de anse lämpliga. Resultatet av detta förfaringssätt blir, att de kommunala bostadsförmedlingarna noggrant måste pröva alla de människor, som kunna rekommenderas till lägenheter. De människor som rekommenderas äro således genomgående sådant folk, som inte föranleder besvärligheter för fastighetsägarna. Om man mest rekommenderas hyresgäster med stora familjer eller sådana, som på annat sätt kunna vara mindre trevliga för fastighetsägarna att ha som hyresgäster, så blir resultatet endast det, att fastighetsägarna i fråga säga, att nu är det slut för den kommunala bostadsförmedlingen med att rekommendera hyresgäster till min fastighet. Detta medför således att bostadsförmedlingarna äro piskade till att sovrå, och denna sovring av folk går alltid ut över de människor, som ha stora familjer och ha det ekonomiskt svårt.

Jag är villig att medge — och det anföres också i motionen — att mycket stora svårigheter föreligga då det gäller att komma till rätta med dessa problem. Därför har i motionen yrkats, att man skulle företaga en undersökning eller utredning om vad som går att göra för att skapa rimligare förhållanden på detta område. Detta har också utskottet anslutit sig till, men med ett uttryck i motiveringen som jag tycker är beklagligt. Det heter nämligen på ett ställe, att »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt», så skall Kungl. Maj:t företaga den utredning, som utskottet här rekommenderat.

Inför detta gör man den frågan: kan läget verkligen bli mera skärpt än det är i dag? På bostadsmarknaden här i Stockholm och i Stockholms omgivningar är läget faktiskt så besvärligt, att Stockholms stadskollegium i går kväll beslutade — vilket framgår av Jagens tidningar — att göra en framställning till Kungl. Maj:t att få pröva och godkänna de hyreskontrakt, som skola gälla i Stockholms stad.

Vi som känna till hur det är i Stockholm och förorterna veta, att man i en rad fall varit tvungen att flytta in i ett rum och kök-lägenheter med 13, 14 och ända upp till 16, 17 personer i samma lägenhet. Det är mormor och morfar och dotter och måg och hela raden av barn, som måste krångla ihop sig på detta sätt. Detta förhållande kan man naturligtvis inte avhjälpa med en sådan utredning som här åsyftas, det är jag på det klara med. Det finns bara ett sätt, och det är att skapa bostäder. Det är framför allt det nämnda klientelet som får sitta emellan och inte komma i åtnjutande av bostad genom den kommunala bostadsförmedlingen på grund av att denna förmedling så att säga är beroende av fastighetsägarnas gunst.

Nu ha ju socialstyrelsen, statens hyresråd och hyresgästernas riksförbund varit positivt inställda till motionen, och socialstyrelsen säger till och med att läget för närvarande är så kritiskt, att man anser att det är nödvändigt att snabbt få en utredning till stånd. Jag måste återigen säga, att jag tycker att

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
den del av utskottets utlåtande, som säger att läget skall ytterligare skärpas avsevärt, borde kunna strykas, ty det innebär att om riksdagen bifaller detta utskottets förslag, så skall Kungl. Maj:t inte göra någonting förrän dagens läge blir ytterligare skärpt. Ett sådant förhållande kommer självfallet att inträffa, men som min personliga uppfattning måste jag säga, att läget redan i dag är så pass allvarligt, att det påfordrar en utredning. Jag är i dag också, som jag tidigare sade, i gott sällskap, alldenstund socialstyrelsen, hyresrådet och hyresgästernas riksförbund ha samma inställning.

Med vad jag anfört får jag hemställa, att i sista stycket av utskottets utlåtande, som börjar med »På grund av det anförda...» orden »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt...», skola utgå.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Jansson i Örebro: Herr talman! De svårigheter herr Sköldin här påtalade äro, vilket han också framhöll, inte möjliga att helt avlägsna med mindre att tillräcklig bostadsbebyggelse kommer till stånd, som avskaffar bostadsbristen. Detta är ju emellertid en fråga, vars lösning måste ställas på framtiden. Det tar sin tid, och under denna väntetid är hyreslagstiftningen av mycket stor betydelse. Man kan ju föreställa sig hur läget skulle ha varit under de krigsår som gått och för närvarande, därest vi inte haft en så pass effektiv lagstiftning på detta område, som vi ändå haft. Det borde därför vara av allra största intresse att avhjälpa de brister, som ännu vidlåda denna lagstiftning.

Jag vill då i anslutning till vad herr Sköldin påtalat just påpeka det förhållandet, att kungörelsen av den 3 december 1943 förefaller mig vara behäftad med trenne bristfälligheter, som åstadkommit stora svårigheter på vissa platser.

För det första är ju denna kungörelse inte tillämplig för hela riket utan endast för de orter, för vilka Kungl. Maj:t förordnat detsamma.

För det andra är inte fastighetsägarnas anmälningsskyldighet ovillkorlig, utan de kunna välja sina hyresgäster vid sidan om de kommunala bostadsförmedlingarna ungefär hur de behaga.

För det tredje äro fastighetsägarna inte heller skyldiga att ta sina hyresgäster från det klientel, som anvisas dem från de kommunala bostadsförmedlingarna.

Jag har studerat hur dessa förordningar verka i min hemstad. Att söka bostad där genom den kommunala bostadsförmedlingen påminner i hög grad om hur det var förr i tiden, när man fick springa till arbetsförmedlingen och stämpla sitt kort utan att någonsin erhålla arbete. Det är likadant med bostadsförmedlingen nu på grund av de bristfälligheter, som jag här berört.

En framstående kommunalman sade på tal om den kommunala bostadsförmedlingen att den hjälper till att hålla folk i rörelse. »Människorna komma och söka bostäder hos oss», sade han, »och vi hänvisa dem till de fastighetsägare, som ha lediga lägenheter. När de sedan komma till ort och ställe, erhålla de inte någon bostad, trots att lägenheten är ledig, och så få de lägenhetsökande börja stämpla igen.»

Man har således på kommunalt håll redan sin uppmärksamhet fäst på här berörda brister. Det förekommer också en hel del oegentligheter på detta område, och herr Adolfsson påtalade i en interpellation förra året hur man bedriver svartabörshandel med ledigblivna lägenheter. Säkert veta vi också litet var om att det förekommer olagligheter på detta område.

I motionen nr 556 i andra kammaren framställde vi också förra året ett förslag om att riksdagen måtte fatta beslut om sådan ändring i ifrågavarande lagstiftning, att kommunerna ålades skyldighet att upprätta kommunal bostads-

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
förmedling och att fastighetsägarna blevo skyldiga att upplåta hyreslediga lägenheter till de bostadssökande, som den kommunala bostadsförmedlingen anvisade. Detta vårt förslag vann icke riksdagens bifall. Behovet av en lagändring kvarstår dock, och det förvånar mig därför inte alls att en motion i denna fråga väckts även i år. Inom utskottet är man också medveten om att det finns skäl för ytterligare åtgärder på detta område, men det förefaller som om man där inte vore underkunnig om det allvarliga läge, som för närvarande föreligger. Utskottet har ju nämligen föreslagit förberedandet av en beredskapslagstiftning, som skulle sätta in »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt».

Stockholm ger en drastisk bild av hurudana förhållandena på bostadsmarknaden för närvarande äro. I huvudstaden finnas nu 1 200 ensamstående människor inlogerade i provisoriska bostadshus, s. k. baracker. Över 200 husvilla familjer ha inhysts i stadens lantegendomar, i skolbyggnader eller i rivningshus. Och ändå finns det 2 200 bostadslösa familjer anmälda, vilkas bostadsfråga inte ens provisoriskt har kunnat lösas. Omkring 85 % av dessa betraktas som s. k. katastroffall och utgöras av familjer med barn, som bo i hälsovådliga och av myndigheterna utdömda bostäder, i starkt överbelagda lägenheter eller i hotell, vilket naturligtvis blir ekonomiskt ruinerande för familjer med små inkomster. Många familjer ha också blivit splittrade på grund av bostadsnöden, och det måste vara en social uppgift av mycket stor betydelse att söka åstadkomma åtminstone en lindring av denna nöd. Jag vill också påstå, att dt inte bara är Stockholm som dras med dylika besvärligheter. Även i andra tätbebyggda orter — ja, också på många platser på landsbygden — föreligger en mycket stor bostadsbrist. Vi behöva således inte vänta på någon bostadsnöd. Vi ha den redan nu. Jag vill därför påstå, att det är nödvändigt att en utredning igångsättes omedelbart.

Om nu en utredning kommer till stånd, skulle jag också önska att den framställning som Stockholms stad gjort till regeringen — herr Sköldin har förut omnämnt den — tas upp som ett alternativ eller en komplettering av de förslag, som herr Sköldin framfört i sin motion.

Det torde framgå av mitt anförande att jag inte är nöjd med utskottets motivering. Efter den av herr Sköldin föreslagna ändringen anser jag mig dock kunna ansluta mig till densamma.

Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till herr Sköldins ändringsförslag.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Den diskussion, som förs här i kammaren om bostadsbristen och om den föreliggande motionen o. s. v., skulle kunna bli mycket lång. Den kan dock inte tjäna något förnuftigt ändamål. Därför skall jag för min del försöka undvika någon längre debatt.

Jag vill bara kort och gott säga, att motionären, liksom också de talare som här haft ordet, synes betydligt överskatta den vinst som kan uppnås med en bostadsransonering. Ty det är ju en ransonering det här är fråga om. Man tycks underskatta de svårigheter som måste möta, när kommunala myndigheter skola bland ett antal sökande på ett rättvist sätt fördela det fåtal lägenheter, som stå till förfogande. Det finns ingen av kvinna född, som kan ordna en sådan fördelning så, att den kommer att anses som rättvis! Men, som utskottet sagt, det kan inträda en sådan situation, att ingripanden av detta slag bli nödvändiga.

Motionärerna ha framställt ett yrkande, som utskottet haft att ta ställning till. Det hade dock varit fullständigt meningslöst att bifalla motionärernas förslag, och därför har utskottet i stället försökt göra det bästa möjliga av det. Motionens huvudyrkande är att fastighetsägarna på lagstiftningens väg skola

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
äläggas att utvälja sina hyresgäster bland det klientel, som anmält sig som sökande på bostadsförmedlingen. Ja, det låter ju säga sig. Men skulle det leda till någon förmånsrätt för de mest behövande sökandena? Naturligtvis inte! Låt oss antaga att det på bostadsförmedlingen finns 100 barnfamiljer anmälda som bostadssökande. Så ha vi en fastighetsägare med en ledig lägenhet, vilken han anmäler på bostadsförmedlingen. Men denne fastighetsägare har en bekant barnlös familj, som vill ha hans lägenhet. Då behöver fastighetsägaren bara säga till representanten för den barnlösa familjen: »Gå ner till bostadsförmedlingen i morgon förmiddag och anmäl dig som sökande, så skall jag komma ner en timma senare och välja ut dig bland det på bostadsförmedlingen anmälda klientelet.»

Ett sådant tillvägagångssätt leder ju icke till något. I stället måste man ta steget fullt ut och föreskriva att fastighetsägaren är skyldig att ta den familj, som bostadsförmedlingen anvisar honom. Först då kan den kommunala myndigheten eller bostadsförmedlingen åstadkomma en fördelning efter sitt sinne. Men detta stöter naturligtvis på svårigheter. Utskottet har åtminstone i förbigående pekat på vilka svårigheter som där kunna möta. Jag skall bringa dem i erinran här, eftersom herr Sköldin icke är nöjd med vad han fått.

Det är ingen hemlighet för någon att de barnrika familjerna ha svårast att erhålla lägenheter. Och var och en av oss, som är bärare av någon rättskänsla, vill väl att de familjer som ha många barn skola ha bostäder i första hand. Däröfver bör i ett kristligt samhälle icke råda delade meningar. Inom utskottet har det inte heller förefunnits några delade meningar på den punkten. Men nu finns det familjer med många barn, och familjer med ett fåtal barn — ja, det finns också sådana utan barn! — som ingen människa vare sig vill eller kan ha i huset. Det finns sociala fall, och det finns vad jag skulle vilja kalla för hopplösa fall. De hopplösa fallen äro besvärligast. Jag frågar nu: Har man rättighet att tvinga en enskild fastighetsägare att påtaga sig bördan att hysa en sådan familj under sitt tak? Eller har man rättighet att påtvinga hyggligt folk sådana familjer till grannar? Jag svarar bestämt nej på de två frågorna. De sociala fallen och de hopplösa fallen är det samhällets sak att ta vård om. De skola icke lastas på en enskild person, som utväljes på en slump.

Man skall inte förbise dylika svårigheter. Det är också därför som utskottet varit försiktigt i sitt skrivsätt. Och, som sagt, ett bifall till motionen hade varit ett slag i luften, ingenting annat.

Nu säger motionären, att om riksdagen antar utskottets motivering oförändrad, så får inte Kungl. Maj:t vidtaga någon åtgärd förrän bostadsbristen blivit ytterligare skärpt. Men det står ingenstans. Kungl. Maj:t kan vidtaga sådana åtgärder utan någon som helst hänvändelse från riksdagens sida. Det behövs ingen sådan. Möjligheten för Kungl. Maj:t att vidtaga dessa åtgärder står öppen nu, innan riksdagen fattat sitt beslut!

Herr Sköldin frågade, om läget kan bli värre än vad det nu är. Han är den verkliga optimisten! Herr Sköldin, som är motionär, borde väl veta bättre än vi, att läget alldeles säkert blir värre än vad det är nu. Om herr Sköldin därför är rädd för att läget inte skall bli värre, och att Kungl. Maj:t på grund därav skall bli förhindrad att vidtaga eller pröva ifrågavarande åtgärder, så tror jag vi kunna försäkra, att det icke därvidlag föreligger någon som helst risk. Läget kommer att förvärras!

Nu kommer jag slutligen till vad utskottet har skrivit. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på bostadsmarknaden med största uppmärksamhet och. »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt, för riksdagen framlägger de förslag, som kunna erfordras o. s. v.» Om denna mening, »därest bostadsbristen skulle ytterligare skärpas avsevärt» — alltså den

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
som herr Sköldin ville ha struken — står kvar eller inte, spelar inte den minsta roll. Den kunde lika gärna varit oskriven. Jag har således inte det minsta att erinra, om kammaren genom att stryka denna passus vill bättra på det utomordentliga tillmötesgående, som utskottet visat motionären.

Jag kan således, herr talman, förena mig med herr Sköldin i detta hans yrkande!

Herr Sköldin: Herr talman! Efter herr Olovsons i Västerås yttrande har jag ingenting att tillägga, utan noterar med tacksamhet herr Olovsons och utskottets välvilliga inställning.

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Då man här dels berört och åberopat den framställning, som stadskollegiet i Stockholm för ett par veckor sedan beslutade göra till Kungl. Maj:t, och dels även något skildrat de bostadsförhållanden som vi ha här i Stockholm och som varit utgångspunkt för stadskollegiets beslut, skall jag be att något få komplettera denna skildring.

Jag vill då först meddela, att ifrågavarande stadskollegiibeslut, som fattades efter hemställan av borgarrådet Set Persson, icke vunnit kollegiets enhälliga anslutning. En stor minoritet har av olika skäl anfört reservation emot beslutet. Vilka dessa skäl äro torde framgå av vad jag nu har att säga.

Det är alldeles riktigt som anförts i denna debatt, att vi i Stockholm ha ett antal fall av verklig bostadsnöd, och att en del av dessa kunna betraktas som katastroffall. Men man måste å andra sidan, om man överväger en lagstiftning med den mycket stora räckvidd som den här ifrågasatta, också se på bostadsmarknaden i stort och på dess sannolika utveckling i fortsättningen.

På grund av hyresregleringslagen och den stelkramp på bostadsmarknaden som uppsägningsförbudet medfört — alltså på grund av bristande anpassning — samt på grund av en mycket omfattande nybyggnadsverksamhet har en utglesning, en minskad boendetäthet, under krisåren konstaterats i Stockholm. I själva verket är denna företeelse så utpräglad, att om man ser på förhållandena i den del av Stockholm som ligger inom tullarna, d. v. s. den egentliga stenstaden, så ha vi där fått en ökning av antalet rumsenheter med ungefär 12 000 under de senaste fem åren och en minskning av befolkningssiffran med, om jag minns rätt, i runt tal 8 000 personer. Vi ha alltså här en mycket betydande utglesning, beroende på utebliven anpassning i det nuvarande bostadsbeståndet. Detta drag i Stockholms bostadsmarknad måste observeras i samband med utvecklingsprognoserna.

Efter att ha studerat de avgivna sakkunnigeutlåtandena anser jag att det är en ganska kinkig fråga att här lagstifta i den riktning, som föreslagits av motionären. Denna lag skulle väl tidigast kunna komma till stånd vid 1948 års riksdag och träda i kraft 1949. Vi kunna då fråga oss hur bostadsmarknaden torde komma att utveckla sig under tiden. Enligt de planer för bostadspolitik, som uppgjorts av byggnadslånebyrån och framlagts för riksdagen, beräknas den nuvarande bostadsbristen — och detta gäller även för Stockholm — vara i sin helhet täckt omkring 1950. Vi skulle alltså även i Stockholm gå mot en förhållandevis rask förbättring av förhållandena på bostadsmarknaden, i varje fall på tillgångssidan. Vad efterfrågesidan angår så är det givetvis ett önskemål, som jag tidigare här har tillåtit mig att framföra, att den utomordentligt starka tillströmningen till Stockholm och andra tätorter, som är en följd av den nuvarande inflationskonjunkturen inom stadsnäringarna, med den åtstramning av inflationen, som väl nu ändå torde vara förestående, dämpas och avtar. Dessa moment tillsammans tala för att de nuvarande

Motioner om skärpt lagstiftning rörande uthyrning av bostäder. (Forts.)
svårigheterna äro av övergående beskaffenhet. Måhända — därom vågar jag dock icke själv profetera — komma de att försvinna inom en icke alltför lång tidrymd. Det återstår då att också vinna anpassning mellan behovet av bostäder av växlande storlek och bostadstillgången, och det är en uppgift, som Kungl. Maj:t torde ha anledning att fundera över, ty det är ju inte meningen att uppsägningsförbudet skall ha permanent giltighet.

Vad nu angår den här föreslagna lagstiftningen, så har jag för min del, herr talman, fäst mig vid hyresrådets yttrande — och till samma resultat ha vi ju även kommit inom stadskollegiet i Stockholm — att det här måste bli fråga om en anvisning av bostäder i nybyggda hus. Det kan inte gärna bli fråga om en tvångsanvisning för det bestående bostadsbeståndet, redan av det skälet att de utomordentligt fåtaliga bostadsledigheter, som där förekomma, under nuvarande lagstiftning fyllas genom bostadsbyten. Sådana lägenhetsväxlingar kan man ju inte komma åt med en lagstiftning som denna.

Vad återigen de nybyggda fastigheterna angår, så är det ju ett moment av mycket stor vikt för dem som föreställa sig, att en lagstiftning av denna innebörd kan vara till någon större välsignelse, att vi i Stockholm för praktiskt taget all nybyggnadsverksamhet redan genomfört en sådan ordning, att lägenheterna endast få uthyras under kommunal kontroll. Det förekommer ju nämligen knappast någon byggnadsverksamhet, som inte antingen är finansierad genom statliga krediter eller också äger rum på av kommunen upplåten tomtmark; och för båda dessa fall gäller som villkor att vederbörande skall underkasta sig anvisning av den kommunala bostadsförmedlingen. Vi ha varit eniga om en sådan bestämmelse, därför att vi i likhet med motionären och andra som här tidigare ha yttrat sig äro av den meningen, att de barnrika familjerna utgöra en kategori av hyresgäster, som framför allt måste tillgodoses. Det är i dessa hyresgästers intresse, som vi ha infört en sådan tvångsordning vad nybyggda fastigheter angår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Efter det anförande som här har hållits av herr Olovson i Västerås och den utläggning som han har givit av utskottets utlåtande, har jag givetvis icke heller något att erinra mot den av honom medgivna ändringen i utskottets motivering.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Sköldin; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med innehållet i den senare propositionen.

§ 26.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckt motion angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare;

nr 48, i anledning av väckt motion om utredning rörande skyldigheten för arrendatorerna att erlägga brandförsäkringsavgifterna för kronan tillhöriga byggnader å de norrländska kronoparkerna;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen: bil. 30: kapitalbudgeten: jordbruksdepartementet under punkten 10, Egnahemslånefonden, gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln;

nr 51, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning; och

nr 52, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 27.

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckta motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) I: 54 av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Persson, Ivar*, likalydande med motionen II: 79 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, däri hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om på vad sätt en utvidgning och effektivisering kan åstadkommas inom växtskyddets område, samt att förslag därom snarast måtte framläggas för riksdagen»; samt

2) I: 103 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 192 av herr *Liedberg m. fl.*, rörande förbättring av statens växtskyddsanstalts beredskap för växtskydd.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 54 och II: 79, likalydande, samt motionerna I: 103 och II: 192, jämväl likalydande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade beträffande motiveringen avgivits av herrar *Liedberg, Pettersson* i Rosta och *Jacobson* i Vilhelmina.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Liedberg: Herr talman! Mitt namn återfinnes jämte några andras under den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, och det ger mig anledning att här i kammaren yttra några ord för att söka klargöra varför vi inte helt ha kunnat dela utskottsmajoritetens uppfattning eller godkänna dess skrivning.

Som bakgrund till min inställning i denna fråga kanske jag får erinra om att den skånska växtskyddsanstaltsfilialens tillkomst visserligen ingalunda berodde på mina insatser, men att jag en gång i tiden visade ett positivt intresse för saken genom att motionera om upprättandet av en dylik filial. Denna motion eller vad det i övrigt kunde vara åstadkom i alla händelser att Kungl. Maj:t så småningom — jag vill minnas efter ett års betänketid — tog upp frågan, och så kom denna filial till. Jag nämner detta, därför att har man haft ett sådant intresse för en institution, så är det klart att man också väntar sig att intresset skall motsvaras av några insatser, när det behövs.

Därnäst skall jag be att få relatera en erfarenhet från i fjol sommar i samband med det stora angrepp av gammaflyets larver, för vilket åtskilliga grödor i Skåne och jag tror också på andra håll i landet på ett ganska förödande sätt utsattes. För min del upptäcktes angreppet på en med oljevaxter besädd areal alldeles i början, innan vare sig tidningar eller radio ännu haft något meddelande om saken. Jag har också genom växtskyddsanstaltens ledning fått bekräftelse på att man där först några dagar senare blev uppmärksamgjord på denna larv och lyckades identifiera den. Jag ringde då till filialen i Alnarp, efter att ha upptäckt att ett fält på cirka 25 tunnland var överhöljt med, inte miljoner men miljarder larver. Det var ett angrepp av sådan intensitet, att den gröda, som till slut blev resultatet av odlingen om jag minns rätt uppgick till

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m. (Forts.)

45 kilogram per tunnland, detta sagt i förbigående. Jag ringde alltså till filialen i Alnarp och begärde att få tala med filialens föreståndare. Jag fick då det beskedet, att vederbörande var på semester och icke anträffbar. Jag hänvisades till en assistent, som mer eller mindre tillfälligt var placerad i Svalöv, lyckades till slut få fatt på denne, beskrev situationen och förslog att han skulle komma ut och se på fältet och försöka hjälpa mig till rätta med detta insektsangrepp. Jag fick ett svar, som jag inte ordagrant kan återge men vars innehåll i alla händelser var, att de på Svalöv inte hade någon möjlighet att komma ut och bese skadorna på fälten. De hade inga bilar eller sådana resurser, men jag kunde ju samla ihop några av larverna på en flaska och skicka upp dem till Svalöv — det kunde väl i bästa fall ske inom loppet av 24 timmar eller så — så fingo de titta på larverna och se vad de kunde göra. Jag förmodar, att den som följt med denna framställning förstår, att jag kände mig litet missräknad på institutionen i fråga, för vars tillkomst jag en gång i tiden ivrat så varmt.

Sedan har i samband med de motioner, som väckts, åsyftande en utredning rörande förbättring av statens växtskyddsanstalts beredskap för växtskydd, svaromål ingått från lantbruksstyrelsen, som har överinseende på detta område, och från styrelsen för statens växtskyddsanstalt. Svaromålen gå i stort sett ut på att ingenting har inträffat, som har kunnat läggas institutionen till last. Man har tvärtom gjort allt som har varit möjligt, och någon slapphet eller försummelse kan inte tillvitats någon av anstaltens befattningshavare. Styrelsen för statens växtskyddsanstalt säger: »Den i pressen synliga, växtskyddsanstalten tillskrivna uppgiften om att anstalten på grund av knappa reseanslag och i avsaknad av tjänstebilar var förhindrad att ordna snabb hjälpverksamhet måste vara grundad på missförstånd. Då den ifrågavarande insektsvärningen inträffade under den allra första delen av budgetåret, när anslagen ännu voro så gott som ograverade, kunde penningbrist icke åberopas som hinder för erforderliga resor.» Det svaret tyder på en ringa kännedom om den service som vid det relaterade tillfället erbjöds!

Jag skall passa på att göra en anmärkning beträffande reservationens uttalande om att man har funnit det särskilt anmärkningsvärt, »att semester beviljats under den del av året, då insektsangrepp kunde befaras». Denna formulering är tillkommen med anledning av det svar jag fick från Alnarp, men jag vill nu säga, att de närmare upplysningar, som från anstaltens ledning och styrelse i går och i dag ha kommit mig tillhanda, ha givit vid handen att någon semester icke har kommit i fråga för anstaltsfilialens föreståndare vid det ifrågavarande tillfället. Man går ju, när man i telefon på det nummer där man söker vederbörande får det svaret, att han är på semester, i allmänhet inte och kontrollerar att detta är sant, men det borde jag uppenbarligen ha gjort.

Jag är angelägen att framhålla, att kritiken på denna punkt därmed har kommit att skjutas över målet. Jag har fått upplysning om att på tio befattningshavare under juli månad utdelades ett relativt ringa antal semesterdagar — den som hade fått mest hade fått tre dagar. Även om jag tycker att det är tre dagar för mycket vid denna tid på året, kan det ju inte ge anledning till någon större process, i synnerhet som jag vidare upplysts från både styrelse och ledning, att man i år ytterst restriktivt ämnar bevilja semester under den tid då anstalten framför allt bör kunna mobilisera alla de krafter, som den disponerar över.

Men om därmed en del av anmärkningarna bortfaller, så har jag likväl anledning att något uppehålla mig vid utskottets utlåtande. Det är ett utlåtande,

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m. (Forts.)

som är tillkommet i andra avdelningen, och vid de föredragningar i ärendet, som där ha ägt rum, har det tydligt framgått, att ytterligare anledning till anmärkning förelåg, eller i alla händelser att man ansåg att växtskyddet inte fungerade så som önskvärt vore. Detta gäller inte bara filialen utan växtskyddet i dess helhet. Dessa föredragningar ha emellertid inte upprepats vid utskottets plenum, utan man har hållit sig till det förslag till utlåtande, som inkommit från andra avdelningen. Jag vill alltså inte här taga någon ställning till i hur hög grad anledning till anmärkning förefinns, men det förefaller mig som om utskottets sätt att ta på frågan knappast är riktigt effektivt. Om det är så att det finns anledning till anmärkning, d. v. s. om man önskar att det i organisatoriskt eller annat avseende skall ske förbättringar, främjar man knappast detta syfte bäst genom att, såsom utskottet gör, slå sig till ro med att den skrivelse, som har avgått till Kungl. Maj:t från innevarande års riksdag med hemställan om skyndsamt utredning rörande frågan om en kvalitetskontroll av saluförda medel för bekämpande av skadedjur, parasiter och ogräs, av Kungl. Maj:t har överlämnats till 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Jag tror inte att det är rätta vägen att skyndsamt komma till ett resultat i denna fråga. Det har sagts mig, att nyssnämnda utredning inte har ansett sig vara rätt forum för detta ärende som ytterligare ankommit till den och i alla händelser inte för den fråga det här gäller. Det förefaller mig då, att utskottet borde ha kunnat gå motionärerna så pass mycket till mötes, att utskottet betonat angelägenheten av att inte bara en utredning kommer till stånd, utan att denna utredning också får en sådan form, att den snabbt kan leda till resultat och ge upphov till ett förslag från Kungl. Maj:ts sida till riksdagen.

Jag har för min del inte någon anledning att här söka gå till rätta vare sig med anstaltens ledning eller dess styrelse. Utskottet har ju självt givit till känna en viss kritisk inställning, när utskottet säger, att det knappast torde vara lämpligt att den utredning, som på initiativ av ordföranden i anstaltens styrelse — alltså ett mycket vällovligt och berömvärdt initiativ — har satts i gång, sker enbart i styrelsens egen regi utan att även andra element borde deltaga däri. Jag vill inte fördjupa mig i huruvida den anmärkning som här framställts är berättigad eller ej. men jag kan gärna hålla med utskottet om att anstaltsstyrelsens totala frikännande i egen sak nog kan göra det befogat att ytterligare någon kopplas in på denna utredning.

Utskottet slår sig, som sagt, till ro med att utredningen angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning skall taga hand även om frågan om en effektivisering av beredskapen inom växtskyddet. Jag tror inte att denna väg leder till målet, i varje fall inte inom rimlig tid. Det är, herr talman, för att fästa kammarens uppmärksamhet på den saken som jag har begärt ordet. Jag hade ju också en förhoppning om att departementschefen, som jag såg nyss här i kammaren men som för ögonblicket inte kan upptäckas, ville ägna frågan sin uppmärksamhet. Det är uppenbart att hela den verksamhet, som det här gäller, är i behov av en översyn. Vilken mening man än kan ha om det sätt, på vilket verksamheten är skött, torde väl alla kunna vara ense om att det är önskvärt att ett så viktigt avsnitt av de vetenskapliga rönens nyttiggörande inom jordbrukets område effektiviseras och att detta sker snabbt. antingen nu denna effektivisering skall verkställas genom utökning av de materiella resurserna eller genom en förbättring av organisationen eller kanske genom båda delarna. Jag hoppas emellertid att vad jag här har anfört åtminstone i någon mån kommer att bringas till departementschefens kännedom för hans benägna observation och övervägande.

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m. (Forts.)

Herr **Hansson** i Skegrie: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i här förevarande ärende från andra utgångspunkter än vad herr Liedberg gjorde.

Jag vill emellertid först säga, att jag gärna kan instämma med herr Liedberg i att beredskapen i fjol inte var den bästa då det gällde bekämpandet av gammalflyet, men jag är inte lika säker på att man bör lägga skulden för detta direkt på växtskyddsanstalten. Med hänsyn till den dåliga medelstillgång, som växtskyddet har fått dragas med under de år som gått, kan ifrågasättas om inte skulden till att det inte fanns den beredskap som borde finnas lika mycket bör läggas på staten själv.

Jag kan också hålla med herr Liedberg om att utskottet inte tycks ha tagit så allvarligt på den här föreliggande frågan som den faktiskt är värd. Utskottet är visserligen mycket välvilligt mot motionärerna — det måste jag erkänna — och säger, att förhållandena inte äro tillfredsställande men man hade ju väntat sig, att utskottet skulle ha kommit till en annan slutsats än vad fallet är. Utskottet säger: »Med hänsyn till vad utskottet ovan anfört finner utskottet det emellertid kunna ifrågasättas, om styrelsen för växtskyddsanstalten är det lämpligaste organet för verkställande av utredning rörande anstaltens organisation. Enligt utskottets förmenande borde i allt fall representanter för jordbrukare och trädgårdsodlare» — jag kan tillägga: även från skogsmannahåll — »ha beretts tillfälle att medverka vid utredningen.» Men när utskottet sedan viftar bort motionärernas krav med en hänvisning till att det pågår utredning såväl inom lantbruksstyrelsen som växtskyddsstyrelsen, är detta — det måste jag säga — en ganska svag motivering. Jag tvivlar inte alls på lantbruksstyrelsens förutsättningar att utreda frågan om utökande av växtskyddsanstaltens filialer, men jag är inte säker på att växtskyddsanstaltens styrelse har samma förutsättningar, detta sagt med all respekt för den vetenskapliga kunnighet som finnes inom växtskyddsanstaltens styrelse — såsom kammarens ledamöter kanske känna till, utgöres denna styrelse av fyra professorer och en rektor för en lantmannaskola. Om det hade gällt att utreda frågan om växtskyddets vetenskapliga förutsättningar och ett förstärkande av dess resurser, skulle jag ha kunnat godkänna en sådan sammansättning av utredningen, men när det nu i stället gäller att utreda, hur man skall kunna skapa en effektiv kontakt mellan växtskyddets högsta ledning och de praktiska växtodlarna: jordbrukaren, trädgårdsmästaren och skogsmannen, skulle jag liksom utskottet önska, att det inom utredningen också finnes män som se mer praktiskt på tingen. Enligt mitt förmenande måste en utredning, som består av fyra professorer och en rektor, komma att se frågan om växtskyddsåtgärderna så att säga från toppen och nedåt, medan det i stället hade behövts en utredning, som hade sett frågan nedifrån och uppåt. Det är nämligen framför allt den brist på kontakt mellan de praktiska växtodlarna och växtskyddsanstaltens ledning, som för närvarande råder, som har gjort att intresset för växtsjukdomarnas bekämpande inte har blivit det som man skulle önska. Men även den negativa inställning, som faktiskt visats från statsmakternas sida har bidragit till att hos växtodlarna vidmakthålla den uppfattningen, att det inte finns mycket att göra åt växtsjukdomarna. Och även om denna uppfattning, som fått finnas kvar alltför länge nu håller på att försvinna hos den moderna jordbrukaren, trädgårdsmästaren och även hos skogsmannen, så är inte den nuvarande ordningen inom växtskyddet ägnad att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd. Om en jordbrukare, för att nu ta denna kategori, ser att hans växande gröda börjar verka tynande, så gör han i regel inte något åt saken. Det är många gånger omöjligt för honom att själv plocka ut en planta, som visar karakteristiska tee-

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m. (Forts.)

ken på den sjukdom varmed fältet har smittats, och om han verkligen lyckas att leta ut en typiskt angripen växt och, såsom herr Liedberg talade om när det gällde gammalflyet, skickar in denna i en flaska till växtskyddsanstalten, så kan det hända att det går veckor eller månader innan han får ett besked om att det sannolikt var fråga om den och den sjukdomen. Detta måste trubba av jordbrukarnas intresse för att ägna växtskyddet den omsorg som man egentligen borde göra.

Det är därför som vi i den motion, där jag står såsom första namn, ha tänkt oss att det skulle kunna åstadkommas en fältbesiktning hos växtodlarna. Det borde finnas möjlighet för växtodlaren att under vegetationsperioden tillkalla en sakkunnig person för att med honom rådgöra om vad som behöfve göras för att komma till rätta med ett parasitangrepp eller en växtsjukdom. Det finns för närvarande inte möjlighet att i tillräcklig utsträckning företaga sådan fältbesiktning, därför att det lämnas för små anslag till växtskyddet.

Det är således inte bara en allmän omgestaltning och modernisering av växtskyddets organisation som behöfs, utan de praktiska växtodlarna måste också bibringas den uppfattningen, att det är lika nödvändigt med växtskydd som att tillföra växterna näring. Växtskyddsiden måste föras ut till den praktiska växtodlaren på ett sådant sätt, att växtskyddsåtgärderna av honom betraktas som något lika självklart som alla andra åtgärder som han vidtager för sin uppväxande gröda. Enligt min mening ligger bristen på detta område för närvarande främst däri, att det inte finns tillräcklig kontakt mellan den praktiska växtodlaren och topporganisationen, växtskyddsanstalten, och det är just detta som föranleder mig att säga, att även de praktiska växtodlarna måste beredas plats i den utredning, som skall ta hand om frågan om växtskyddets effektivisering. Om så inte blir fallet, är jag rädd för att det resultat, som i sinom tid kommer, inte blir sådant som de praktiska växtodlarna skulle vilja ha det.

Jag skall inte här gå närmare in på den betydelse, som ett bekämpande av växtsjukdomarna har, inte bara för den enskilde växtodlaren, utan även för samhället i dess helhet. Jag vill endast nämna en sak, som visar att allt nog behöver göras som kan göras för att minska de förluster som uppstå genom växtsjukdomar, parasitangrepp o. dyl. Det finns ju inte i detta avseende någon tillförlitlig statistik — det är självklart att det är svårt att göra en sådan — men en expert på området har sagt mig, att man beräknar att växtsjukdomarna årligen åsamka samhället en förlust på ungefär 200 milj. kr. Man anser detta vara en minimisiffra, som man ganska tryggt vågar lämna. När jag säger detta, kanske kammarens ledamöter förstå, vilken vital betydelse frågan om växtsjukdomarnas bekämpande har.

Jag skall, som sagt, erkänna, att utskottet har ställt sig välvilligt och insett frågans vikt, men jag måste beklaga att utskottet har intagit den negativa ståndpunkt som utskottet gjort. Och när det, såsom jag här tidigare sagt, för mig främst är ett intresse att de praktiska växtodlarnas uppmärksamhet i allt större utsträckning fästes på vikten av att vidtaga växtskyddsåtgärder och jag för den skull önskar att även representanter för de praktiska växtodlarna beredas plats inom den utredning, som tillsatts av växtskyddsanstalten, så kan jag inte, herr talman, ansluta mig till den reservation, som finns fogad till utskottsutlåtandet, utan jag ber att få yrka bifall till min i ämnet väckta motion, nr 79 i denna kammare.

Herr **Mäler**: Herr talman! Jag har den uppfattningen, att åtskilligt av det som står i herr Liedbergs motion skulle i annan ordning än genom en riks-

Motioner angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område, m. m. (Forts.)

dagsmotion ha kunnat föras till vederbörandes kännedom och därigenom ha föranlett en rättelse. Herr Liedberg har inte heller här i kammaren vidhållit den kraftiga kritik beträffande semesterfördelningen inom anstalten, som han framfört i sin motion liksom även inom utskottet. Anledningarna till klagomål över olämpligt placerade semestrar reduceras ju också högst väsentligt, om man förlitar sig på riktigheten av de uppgifter angående semesterfördelningen inom anstalten, som herr Liedberg här omnämnt och som icke kommit utskottets övriga ledamöter till del tidigare än i går eller i dag. Jag betraktar emellertid saken överhuvud taget såsom varande av den beskaffenhet, att det hela hade kunnat rättas till utan att det hade behövts någon motion i riksdagen eller förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Utskottet har ju under sin behandling av ärendet kommit underfund med att det i olika avseenden brister beträffande växtskyddsanstaltens organisation och verksamhet, något som vi ha uttryckt med orden att vi funnit förhållandena vara mindre tillfredsställande. Det kan tyckas att resultatet av detta skulle ha blivit en begäran hos Kungl. Maj:t om en utredning för att åstadkomma önskvärda förbättringar. Emellertid har man inom anstaltens styrelse, såsom har anförts här i debatten och såsom även framhålles i utskottets utlåtande, redan tagit upp saken och satt i gång med en utredning, avseende en organisationsplan för anstalten. Vidare har lantbruksstyrelsen för sin del funnit förhållandena inom växtskyddets område påkalla ändringar och därför i sin ordning tillsatt en utredning, som skall syssla med vissa avsnitt av området. Slutligen har detta års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt utredning om ett annat avsnitt av området.

Under sådana förhållanden tycker jag att utskottet har haft alla skäl att låta bli att föreslå en ny skrivelse och inskränka sig till att göra det påpekande, som utskottet gjort, samtidigt som utskottet fäster vederbörandes uppmärksamhet på önskvärdeheten av en samordning av de tre olika utredningar, som äro igångsatta. Jag är övertygad om att detta önskemål blir tillgodosett, även om det inte blir någon skrivelse till Kungl. Maj:t i saken eller om chefen för jordbruksdepartementet icke är närvarande här i kammaren.

Jag är alltså, herr talman, av den meningen att man genom de åtgärder, som redan äro vidtagna, och genom det uttalande som utskottet här gör, kan få hela frågan in på rätt bog, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionerna I: 54 och II: 79 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 28.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 168 av herr *Näslund* och II: 254 av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Johnsson* i Kastanjegården, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och eventuellt därpå grundat förslag om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 168 och II: 254 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motioner om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.

Motioner om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Innan kammaren avslår denna motion skall jag be att få säga ett par ord.

Utskottet säger, att motionens syfte är behjärtansvärt. Så långt äro vi alltså överens. Det är ju så, att om den som har en något större kreatursbesättning råkar förlora ett större djur, så känns det inte så hårt. Dels gäller det ju bara ett djur av flera, dels brukar det i regel finnas djur på tillväxt, som ganska snart träda in i stället, och man kan därför låta bli att köpa ett vuxet djur. När det gäller de minsta besättningarna på en, två eller tre kor blir däremot förhållandet i de flesta fall annorlunda. Dels finns ofta nog inte något djur som står så nära i tillväxt att man kan vänta och låta bli att köpa, dels passar inte fodertillgång och djurbesättning och familjens hushållning överhuvud taget samman, varför det blir svårigheter av olika slag. Att köpa ett så pass dyrbart djur, som en vuxen ko är, innebär ofta en sådan svår belastning för människor i den ställningen, att det orsakar verkliga svårigheter. Saken är kanske inte för ögonblicket så prekär, som den ofta har varit förr, men det finns nog ingen i denna kammare, som inte känner igen de där insamlingslistorna för att skaffa ett nytt djur, när en ko förolyckats. Man kan ju säga, att det är obetänksamt av vederbörande att inte ha sina djur försäkrade, men faktum står kvar, att det förekommer i rätt stor utsträckning och att det ofta vållar människor i små omständigheter mycket stora bekymmer och svårigheter, när de råka ut för en sådan där olycka. Man skulle ju också kunna säga att när man lämnar statsbidrag till veterinärvård och veterinärbesök och staten alltså träder emellan för de mindre bemedlade och hjälper, när det är fråga om en utgift, som ligger mellan t. ex. 20 och 50 kronor, ligger väl den tanken nära till hands, att det vore så mycket större skäl att försöka göra någonting, när djuren i sin helhet förolyckas och det gäller 500, 600, 700 eller 800 kronors förlust.

Det är alltså dessa svårigheter, som man gång på gång stöter på, när det gäller småbrukare och därmed likställda, inte minst i skogs- och mellanbygderna, som ha varit anledningen till motionen. Vi äro inte blinda för att man kan stöta på en hel del besvärligheter, om man här försöker bringa hjälp, men vi ha i alla fall ansett, att det finns fullgoda skäl för att ta reda på vilka möjligheter och vilka svårigheter, som man skulle stå inför, om man försökte att få till stånd en annan ordning än den vi nu ha.

Utskottet är ju, som sagt, överens med oss om att syftet är behjärtansvärt, men sedan avisas i alla fall motionen, och det sker i första hand med den motiveringen att det torde finnas utsikter och goda förutsättningar för att en frivillig försäkring rätt snart skall nå en lika stor omfattning, som brandförsäkringen nu har. Jag vet inte på vilket material utskottet egentligen grundar dessa förhoppningar, ty när man ser på det material, som finns i detta utskottsutlåtande, förefalla dessa förhoppningar tämligen ogrundade. Om man ser på tabellen på s. 8 i utlåtandet för att få veta, hur det ställer sig med den fullständiga försäkringen av nötkreatur, så finner man ju för det första, att den första procentsiffran i den tabellen är felaktig. Jag halkade på den först och tyckte, att det såg väl så anspråkslöst ut, att man under 20 år inte skulle ha ökat procentsiffran försäkrade djur med mer än en tiondedel. Vid närmare undersökning finner man emellertid, att den första siffran är felaktig. Om det nu är procentsiffran eller basen som blivit felaktig, vet jag inte. Om vi ta nästa siffra, som är riktig och som gäller 1932, finner man, att från 1932 till 1945 har procentsiffran av fullt försäkrade djur ökat ifrån 10 till 11,2. Med den takten tar det i runt tal 1 000 år att nå fram till en försäkring av nötkreaturstam-

Motioner om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.
(Forts.)

men i dess helhet. Men även om man inte syftar dit, förstår jag egentligen inte, att dessa siffror kunna ge stöd för någon ljusblå förhoppning om att detta utvecklar sig av sig självt på ett bra sätt. Rätt väsentligt mycket bättre är en tabell som gäller ett begränsat område i Västerbottens län där man har satt in en omfattande propaganda. Utskottet anser helt enkelt, att denna sak bör ordnas i de former, som för närvarande finnas och med hjälp av propaganda och upplysning, men motsätter sig för sin del, att statsmakterna skulle göra något för den saken.

I ett par remissyttranden har man anfört motiv, som enligt min mening äro så anmärkningsvärda, att jag vill säga ett par ord därom. I ett remissyttrande, nämligen av Riksförbundet landsbygdens folk, säger man följande: »De jordbruk motionärerna åsyfta äro sådana, som i årets jordbruksproposition hänförs till kategorierna övergångsjordbruk. Enligt förbundets åsikt böra innehavarna av dylika jordbruk erhålla bättre ekonomiska villkor enligt de riktlinjer, som föreslagits i propositionen. Det synes icke nu lämpligt att införa nya stödformer. Motionärernas förslag torde i realiteten innebära att en önskvärd rationalisering försvåras, då den föreslagna stödformen skulle kunna minska intresset för en utvidgning och därmed en utökning av djurbesättningen.» Jag har nu inte den uppfattningen, att alla dessa mindre brukningsdelar med en till tre kor skola rationaliseras bort enligt den kungl. propositionen. Men även om detta avses i den kungl. propositionen är det ju en affär på rätt lång sikt, och det skulle ju inte behöva utesluta, att man reflekterade över vad man nu kunde göra i förevarande avseende. Att försöka göra gällande, att ett bättre försäkringsskydd för dessa mindre småbrukares kor skulle utgöra ett hinder för jordbrukets yttre rationalisering, är enligt min mening att pressa argumenten litet mer än som kan anses vara befogat eller rimligt. Liknande tankegångar återfinnas i lantbruksförbundets yttrande. Man bör försöka ge småbrukarna bättre ekonomiska villkor, säger man, och sedan få de sköta detta som de kunna. Det ligger naturligtvis något i det, men jag erinrar om vad jag sade i början av mitt anförande, nämligen att man ger hjälp för veterinärbesök. Det har från alla håll visats stort intresse för att förbättra den hjälpverksamheten, mycket annat att förtiga. Jag tycker därför, att man skulle kunna avstå från att anföra principiella skäl mot en sådan här sak. Däremot förstår jag, ifall man åberopar tekniska och organisatoriska svårigheter. Jag är för min del inte främmande för att de kunna visa sig vara så stora, att man inte kan komma fram på denna väg, men det är ju den saken, som vi hoppats, att man skulle kunnat undersöka närmare.

Nu förstår jag ju, att saken ligger så till att kammaren följer utskottets förslag, men jag har i alla fall velat framföra dessa synpunkter, innan motionen avfärdas.

Häruti instämde herr *Johnsson* i Kastanjegården.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Försäkringsverksamhet innebär ju hjälp till självhjälp och det är ju en riktig princip. Emellertid tycker den som endast har en mindre gård ofta nog, att även försäkringsavgifter äro kännbara utgifter, som han vill i möjligaste mån försöka undvika. Därför blir det ofta inte av att man försäkrar sina kreatur. Inträffar det då en olycka, kan vederbörande lätt nog nästan komma i ekonomisk misär, vilket skett vid mångfaldiga tillfällen. Många småbrukare kanske skulle mottaga en obligatorisk försäkring på detta område med en viss tvekan, men den skulle i alla fall ge familjerna en viss trygghet mot olycksfall och sjukdom bland djuren, så att de slippa komma i stora svårigheter, som nu ofta blir fallet.

Motioner om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.
(Forts.)

när sådant inträffar. När vi nu i alla fall i vårt land i så stor omfattning gå in för försäkringar på nästan alla områden, tycker jag, att en obligatorisk försäkring, i vad det gäller kreatur, icke skulle vara någonting oriktigt. En utredning om den saken, varvid man ju skulle försöka finna den bästa formen för en sådan försäkring, skulle säkerligen inte skada.

Under min verksamhet i RLF i min hemtrakt har det vid många tillfällen förekommit, att vi gjort insamlingar och tagit av tillgängliga medel ur kassan och hjälpt många, som råkat ut för en olycka, som man här talar om. I många fall hade det varit otänkbart för vederbörande att komma ur svårigheterna utan sådan hjälp.

För egen del är jag mycket intresserad av att här ifrågavarande motion bifalles, och att det blir en utredning. Då emellertid motionären, herr Svensson i Ljungskile, inte tycks hålla så mycket på sin motion, antar jag, att han inte menat allvar med den. Jag skulle gärna röstat för hans motion, om han yrkat bifall till den. När han nu emellertid inte gjort det, känner jag mig förhindrad att göra ett sådant yrkande. Om han emellertid skulle ångra sig — jag ser, att han nu går fram till talarstolen — och gör det i sitt nästa anförande, kommer jag att rösta för motionen.

Herr **Mäler**: Herr talman! Eftersom här inte framställts något yrkande behövs det kanske inte något vidlyftigare försvar för utskottets förslag. För min personliga del har jag tagit starkt intryck av vad Riksförbundet landsbygdens folk säger, som anför att en obligatorisk försäkring givetvis måste så ordnas, att det blir staten som betalar försäkringsavgifterna.

Jag skulle verkligen vilja vädja till kammarledamöternas förstånd, mina damer och herrar: skola vi verkligen slå in på den vägen när det gäller egendomsförsäkring i det här landet, att var och en får sin egendom försäkrad på statens bekostnad? Jag tror att vi hamna i ganska besvärliga situationer, om vi göra på det sättet. — Jag vill vidare bara tillägga att just den tabell, härrörande från Västerbotten, som herr Svensson i Ljungskile talade om i något sammanhang, visar att man på frivillighetens väg kan nå resultat, som få anses vara ganska tillfredsställande, och att detta alltså är en väg som kan leda till att praktiskt taget alla småbrukare få sina djur försäkrade.

Jag skall underlåta att vid detta tillfälle gå närmare in på dessa problem. Jag tycker att utskottet i sitt utlåtande har anført tillräckligt goda och starka skäl för sin ståndpunkt och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag uraktlät att yrka bifall till motionen därför att jag bedömde läget i kamrarna så, att det inte gick att få majoritet för ett sådant yrkande. Men är det så att herr Hansson i Skediga tror att denna ståndpunkt innebar, att jag inte menat vad jag sagt, så skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen så att herr Hansson i varje fall får nöjet att rösta för den till sammans med mig och eventuellt några flera.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herrar Svensson i Ljungskile och Hansson i Skediga, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Motioner om obligatorisk försäkring av mindre nötkreatursbesättningar.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 29.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av väckta motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

Motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Johnsson** i Kastanjegården: Herr talman! Jag har tillsammans med en del andra av kammarens ledamöter undertecknat en motion med förslag om bättre lånevillkor för åstadkommande av mer praktiska lagringsanordningar för potatis och frukt än som nu gälla. Det är ju så att sammanslutningar av odlare nu kunna få låna pengar till uppförande av lagerhus, som emellertid oftast äro alldeles för stora. Det kan också få lånas pengar till vissa lagringskällare men med mycket kort amorteringstid.

Motionärerna ha ingen anledning att vara otacksamma för det resultat, var till utskottet kommit; utskottet hävdar i allt väsentligt samma uppfattning som motionärerna, och jag tror att denna verksamhet skulle öka betydligt om låneverksamheten utsträcktes att gälla även för enskilda. Jag har emellertid velat begära ordet för att säga att jag tror, att det vore lämpligt att denna fråga fördes fram i hastigare takt än som kan bli fallet, om man bara väntar på en utredning. Utskottet menar liksom motionärerna, att lagringsmöjligheter överhuvud taget äro nödvändiga för folkförsörjningen. Jag skulle vilja hävda att på detta område är det av synnerligen stor vikt, att man har möjligheter att lagra särskilt potatis och även grönsaker, som inte kunna ligga över från ett år till ett annat. Den mesta potatisen här i landet förvaras i stukor, som äro alldeles omöjliga att arbeta med när temperaturen går ned till minus två grader. Då måste man anlita lagerhusen och de äro så fåtaliga att potatisen genast stiger i pris för konsumenterna. Därför är detta både ett producent- och konsumentintresse. Men det allra värsta är kanske, att man från de bygder, där man knappast odlar potatis till matpotatis utan till industripotatis, skickar av denna, och den svenska potatisen får därför ofta ett mycket dåligt rykte. Att den svenska potatisen anses ha dålig kvalitet beror inte på något annat än att man vid sådana tillfällen till stora konsumentcentra skickat fabriks- och bränneripotatis, som naturligtvis inte skall ätas utan användas för sitt ändamål. Men då det inte finns tillräckligt med lagerutrymmen utnyttjas dessa knappa lagringsmöjligheter för att höja priserna, och sådana prisryckningar på potatisen ha aldrig visat sig vara lyckliga. I år t. ex. sedan frosten släppte har det varit för stora utbud med fallande priser. Nu rives potatisöverskotten i stärkelsefabri-

Motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden, m. m. (Forts.)

ker, och detta är matpotatisen, då vi under den kalla årstiden åt fabrikspotatis här i Stockholm.

Jag tror därför att detta är ett område, där alla parter skulle tjäna på att staten räckte en hjälpande hand. Det är ju mycket dyrbara anordningar det gäller, men jag tror som sagt att de pengar som på det sättet lades ned skulle bli till nytta för alla parter. Jag skall, herr talman, naturligtvis inte ställa något yrkande, men jag skulle vilja rekommendera Kungl. Maj:t att så snart som möjligt framkomma med förslag i den riktning som motionärerna i sin motion ha antytt.

I detta anförande instämde herr *Hällgren*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 30.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 56, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 31.

*Motion om
organiseran-
det av statlig
produktion av
byggnads-
material m. m.*

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, över motion om organiserandet av en statlig produktion av byggnadsmaterial m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Kempe: Herr talman! Kungl. Maj:t har efter något över tre års betänketid äntligen funnit anledning effektuera riksdagsbeslutet från 1944 angående utredning om bygnadsmaterialproduktionen. Andra kammarens andra tillfälliga utskott har med hänvisning till regeringens tillsatta utredning avstyrkt motionen, i vilken vi hade hemställt om »skyndsamt utarbetande av förslag till organiserandet av en statlig produktion av byggnadsmaterial och ekonomiskt stöd åt kommunala och andra allmännyttiga företag för produktion av byggnadsmaterial».

För en gångs skull kan man känna sig nöjd med att få en motion avstyrkt. Jag förutsätter nämligen att motionen med all sannolikhet verksamt bidragit till att Kungl. Maj:t utsett sakkunniga att bearbeta det viktiga problemkomplex, som byggnadsmaterialproduktionen utgör. Det är visserligen tre år försent, men bättre sent än aldrig. Jag kan dock inte underlåta att i detta sammanhang göra några erinringar.

Redan år 1944 var riksdagens majoritet positivt inställd på att något måste göras på byggnadsmaterialproduktionens område. De monopolistiska tendenserna voro vid denna tidpunkt redan kända. Detta var också huvudmotiveringen för den framstöt som då gjordes. Samlingsregeringen visade dock som bekant intet intresse för saken, vilket kanske knappast förvånade någon. Där emot hade man väntat att den nuvarande regeringen, som avlöste samlingsregeringen, skulle ha känt större intresse för saken och snabbt effektuerat riksdagsbeslutet, särskilt som detta låg helt i linje med efterkrigsprogrammet. Så blev beklagligt nog inte fallet. Från kommunistiskt håll ha vi gång efter annan efterlyst regeringens initiativ i frågan, bl. a. genom tvenne interpellationer, vilka besvarades så att själva kärnpunkten förbigicks. Dyrbar tid har nu gått förlorad. Läget på byggnadsmaterialmarknaden kunde ha varit annorlunda, om man genom statliga åtgärder brutit monopolens maktställning genom kon-

Motion om organiserandet av statlig produktion av byggnadsmaterial m. m.

(Forts.)

kurrerande produktion och genom tidigare prissänkningar på byggnadsmaterial. Läget är, om icke katastrofartat, dock mycket bekymmersamt. De kapitalistiska monopolerna ha under denna tid ytterligare ökat sin makt. Den s. k. fria konkurrensen, som våra borgerliga politiker i tid och otid så vackert ivra för, har praktiskt taget upphört att existera inom denna näringsgren. De kapitalistiska monopolerna ha alltså själva likviderat den fria konkurrensen och den fria prisbildningen. Genom monopolerna kunna de därmed lätt upprätthålla monopolpriser.

Jag skall inte i detta sammanhang ingå närmare på monopolens utbredning inom byggnadsmaterialproduktionen. Jag förmodar att utredningen kan erhålla gott material hos monopolinstitutet, som registrerar monopolerna och kartellerna och deras prisöverenskommelser. Riksdagen har emellertid redan knäsat en viktig princip i fråga om själva byggandet av bostäder, som innebär att samhället genom allmännyttiga företag skall svara för själva bostadsbyggandet. Det måste vara onaturligt i högsta grad, att denna spekulationsfria och samhällsnyttiga produktion skall vara hänvisad till att köpa byggnadsmaterial av de kapitalistiska monopolerna till höga monopolpriser.

I vår motion ha vi framhållit bl. a. följande: »När kommunerna nu i allt större utsträckning börja bygga i egen regi, böra dessa också ha möjlighet att erhålla byggnadsmaterial till en prisnivå som nedbringar byggnadskostnaderna och därmed hyrorna. Vår mening är att staten skall investera kapital i allmännyttig produktion av byggnadsmaterial. — — — Olika produktionsformer kunna praktiseras. Huvudsaken är, att varje form av privat spekulering stävjas och att konsumenterna få den vinst som eljest under nu rådande förhållanden inhöstas av monopolföretagen. Man kan tänka sig, att staten övertager vissa produktionsföretag som framställa byggnadsmaterial, i andra fall startar helt nya fabriker för samma ändamål och slutligen understödjer städer och kommuner och övriga verkligt allmännyttiga företag, som övertaga eller starta nya produktionsföretag för att framställa byggnadsmaterial. — — —

Samtidigt med att samhället i allt större utsträckning engageras i utvecklandet av konkurrerande produktion av byggnadsmaterial, måste priskontrollen över de privatkapitalistiska monopolföretagens produkter skärpas. Målsättningen för en demokratisk bostadspolitik måste enligt vår mening vara att undandra de privata spekulations- och vinstintresset inom hela bostadsmarknaden varje möjlighet, från råvaran till den färdiga bostaden, att ockra på bostadsnöden. Det är en viktig principiell målsättning, som ligger helt i linje med arbetarrörelsens efterkrigsprogram.»

Jag har, herr talman, velat göra dessa utdrag ur vår motion för att därmed om möjligt rikta den statliga utredningskommitténs uppmärksamhet på vad vi i denna fråga ha anfört. Jag är för övrigt ganska övertygad om att svenska folkets majoritet ställer stora förhoppningar på denna statliga utredning, som har fått det ansvarsfulla uppdraget att pröva nya vägar och metoder för att komma till rätta med prissättningen på byggnadsmaterial, så att prisnivån kommer att stå i mera rimlig proportion till de faktiska framställningskostnaderna. Kunna materialpriserna sänkas avsevärt, kommer det ju direkt att påverka också en hyressänkning. Med så pass sakkunnig kraft i spetsen för utredningen, som herr Olsson i Gävle utan tvivel utgör, hoppas jag verkligen att denna utredning skall komma till sådant resultat, att t. o. m. våra djärvaste förväntningar skola kunna infrias.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 32.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget jämte i ämnet väckt motion;

nr 192, i anledning av väckta motioner om inrättande av vissa beställningar på reservstat och i reserven för viss teknisk personal vid arméns tygverkstäder;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska avlöningsbestämmelser för övningslärare vid de högre kommunala skolorna m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 197, i anledning av väckt motion om anslag till Samfundet De Nio;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1947/48 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till civilt försvaret;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1947/48 till oförutsedda utgifter;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående förvärv av viss del av tomten nr 2 i kvarteret Lejonet i Stockholm;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till vissa plankostnader m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1947/48;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; samt

nr 208, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946, i vad avser den under § 45 behandlade frågan om vissa kraftstationsbyggen och sjöregleringar i Ångermanälvens flodområde;

bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 67 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckt motion om gottgörelse åt jordägare i Kumla m. fl. socknar för förluster, åsamkade av Sagåns översvämning år 1944;

nr 58, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman;

nr 59, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande erforderliga åtgärder på den skogliga statistikens område;

nr 60, i anledning av väckt motion om översyn av gällande bestämmelser angående högre skoglig utbildning som kompetensvillkor för förvaltning av skogar i allmän ägo;

nr 61, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande lån och bidrag till arbetarsmåbruk; samt

nr 62, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande kolonisationen på kronomark, m. m.;

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt.

§ 33.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Hästad* och *Larsson* i Stockholm, nr 521, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 317, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 5:o), 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

herrar *Ljungqvist* och *Ljungberg*, nr 522, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.; samt

herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl., nr 523, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 280, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Dessa motioner bordlades.

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 28.

§ 34.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Ståhl**, som yttrade: Herr talman! Förföljelse och hets mot främmande raser ha med rätta i vårt land under många generationer ansetts som en skändlighet. Denna företeelse var också under trycket av en alltmer upplyst opinion till för några år sedan på väg att i stort sett upphöra. Återfallet i barbari även på detta område kom emellertid med den tyska nazismens genombrott. Man hade hoppats, att när denna rörelse krossades även rashetsen skulle försvinna. Så har emellertid tyvärr icke skett. Tvärtom har av allt att döma den från nazistiska kretsar utgående antisemitiska propagandan på senare tid intensifierats. Samtidigt som en rad av våra mest representativa kvinnoorganisationer med praktiskt taget hela vårt folks instämmande protesterat mot ett rasöverfall i Malmö, riktas utlandets uppmärksamhet på en svensk central för antisemitisk propaganda av vidrigaste slag. Som bekant har nämligen den internationella kommittén för studier av europeiska frågor i dagarna utpekat Sverige som en av härdarna för denna verksamhet och som belägg för sitt påstående publicerat fotostatiska kopior av på engelska språket tryckta antisemitiska broschyrer av en viss Einar Åberg i Norrviken.

Denna verksamhet är ägnad ej blott att allvarligt skada Sveriges anseende i utlandet utan, vad faktiskt värre är, att förpesta den andliga atmosfären i vårt eget land. Det är nämligen känt, att denna propaganda, som vädjar till människors sämsta instinkter, riktas främst till den för intryck särskilt mottagliga ungdomen.

Att denna rashets energiskt måste bekämpas, därom råder enighet i alla omdömesgilla kretsar. Om medlen äro däremot meningarna delade. Numera torde dock erfarenheten kunna anses ha visat, att enbart upplysning icke är tillfyllest, detta så mycket mindre, som denna propaganda i många fall måste vara utslag av psykisk abnormitet. Denna mentalitet som sådan kan ju aldrig förbjudas, men dess möjlighet att sprida sig kan bekämpas genom lagstiftningsåtgärder. Det är känt, att åtgärder i denna riktning övervägts av den sittande straffrättskommittén, och ett uppslag har också i den offentliga debatten framförts, att 1944 års tryckfrihetssakkunniga skulle kunna inrycka en förbudslagstiftning mot spridande av rashets i den omarbetade tryckfrihetsförordning, som är under förberedande. Vilka åtgärder som här böra vidtagas, skall i detta sammanhang icke närmare diskuteras. Vid ett första påseende kan det förefalla, som om ett beträdande av båda dessa vägar säkrast skulle leda till målet, men denna fråga ankommer det närmast på regeringen att bedöma. Huvudsaken synes vara, att från statsmakternas sida åtgärder snarast vidtagas mot denna andliga smitta. Det behöves knappast tilläggas, att sådana åtgärder på intet sätt skulle kollidera med den åsiktsfrihet, som är oskiljaktig från varje demokrati. Tvärtom förhåller det sig så, att rashets innebär undertryckande av elementärt mänskliga och demokratiska grundsatsar.

Med anledning av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

1. Överväger herr statsrådet att, eventuellt genom direktiv till straffrättskommittén och 1944 års tryckfrihetssakkunniga, åvägbringa lagstiftning mot spridande av rashets?

2. Om så icke är fallet, vilka andra åtgärder anser herr statsrådet nödvändiga för att förhindra spridande av rashetsande propaganda?

Denna anhållan bordlades.

§ 35.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Jugoslaviska Federativa Folkrepubliken träffad handelsöverenskommelse m. m.;

från statsutskottet:

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

från bevillningsutskottet:

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.;

från första lagutskottet:

nr 340, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 8 februari 1947 avslutad internationell överenskommelse rörande bibehållande och återställande av rättigheter på den industriella äganderättens område, m. m.; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315) samt om fortsatt giltighet av samma lag; samt

från riksdagens kansli:

nr 347, angående effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning;

nr 348, angående textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m.; och

nr 349, angående effektivisering av arbetsmarknads- och sysselsättningsstatistiken.

§ 36.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.01 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 19 juni.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande juni.

§ 2.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Kempe — under framhållande av Säfte kanals stora betydelse såsom förbindelseled för Glavsfordens industrier samt statens intresse såsom innehavare av Trollhätte kanal av en ombyggnad av Säfte kanal — frågat mig, om jag kommer att framlägga proposition till årets riksdag i enlighet med ett av f. d. generaldirektören G. Malm avgivet förslag om statens övertagande av Säfte kanal.

I anledning härav vill jag till en början erinra att Malm den 29 juni 1945 erhållit dåvarande departementschefens uppdrag att verkställa vissa utredningar rörande Säfte kanal och att han i betänkande den 28 augusti 1946 framlagt förslag till ombyggnad och förbättring av kanalen samt dess framtida förvaltning och drift.

Som bekant utgör Säfte kanal huvudtrafikled för området kring Byälven och dess vattensystem i Värmland. Kanalen, som förvaltas av ett enskilt företag, Säfte kanalbolag, tillåter genomfart för fartyg med 3 m djupgående och med en d.w-kapacitet av 300 ton.

Enligt Malms utbyggnadsförslag, vilket grundar sig på den tekniska utredning som åren 1938—1939 gjordes av två sakkunniga, skulle kanalen erhålla ett djup av 3,6 m och medgiva genomfart av fartyg med en kapacitet av 700 ton. Härigenom skulle enligt utredningsmannens uppfattning direkt trafik möjliggöras mellan Englands och kontinentens norrsjöhamnar samt orterna vid kanalen och de fördyrande omlastningskostnaderna undgås. Kostnaderna för ombyggnaden har beräknats till 2 910 000 kronor, räknat efter 1939 års prisnivå, ökad med 50 procent. Malm har såsom ett andra alternativ upptagit men ej förordat en ytterligare fördjupning av kanalen å sträckan Säfte—Vänern till 3,9 m, vilket beräknats medföra en merkostnad av 350 000 kronor. Ombyggnaden föreslås utförd åren 1949—1952. Malm har vidare föreslagit statens övertagande av Säfte kanalbolag med Billeruds aktiebolag såsom delägare. Förslag till avtal ha upprättats dels om inköp för statens räkning av aktiemajoriteten i kanalbolaget för ett pris av 3 850 kronor för aktie eller 281 050 kronor, och dels med Billeruds aktiebolag om nyteckning av aktier till ett belopp av 1 000 000 kronor för staten och till ett belopp av 500 000 kronor för bolaget. Sedan i Säfte kanalbolag förefintliga tillgodohavanden om 210 000 kronor tagits i anspråk, skulle för täckande av de beräknade ombyggnadskostnaderna staten tillskjuta 1 200 000 kronor. I direkta statsanslag skulle således behöva anvisas sammanlagt (281 050 + 1 000 000 + 1 200 000) 2 481 050 kronor.

Svar på interpellation. (Forts.)

Enligt avtalsförslaget med Billeruds aktiebolag skulle staten räntefritt och utan återbetalningsskyldighet tillskjuta de medel till ombyggnaden, som kunna erfordras utöver vad som inflyter genom nyemissionen. Staten skulle sålunda stå ansvaret för uppkommande kostnadsstegringar.

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling i vanlig ordning. Av de hörda remissinstanserna har kommerskollegium ännu icke avgivit slutligt utlåtande i frågan. Under behandlingen har framhållits önskvärdheten av en ombyggnad av kanalen enligt det större alternativet. Från vissa håll har uttalats betänksamhet mot det framlagda förslaget, främst i två hänseenden, nämligen vissa med förslaget sammanhängande ekonomiska frågor och dimensioneringen av kanalutbyggnaden. Statskontoret har sålunda framhållit risken av att staten för fullföljande av ombyggnaden kan komma att ställas inför krav på ytterligare kapitaltillskott av betydande storlek. Frågan om den gräns till vilken kanalavgifterna efter kanalens ombyggnad skulle kunna höjas utan men för företagets konkurrenskraft, har enligt ämbetsverket icke tillfredsställande utretts. Möjligheterna att förränta den del av det i kanalföretaget nyinvesterade kapitalet, som icke omedelbart skulle avskrivas, kunna därför icke med säkerhet bedömas. Statskontoret anser att Säffle kanal efter den föreslagna ombyggnaden icke skall kunna drivas som ett efter affärsmässiga principer skött företag och kan därför heller icke tillstyrka förslaget om bildande av ett halvstatligt aktiebolag. Då det förefinnes ett nära ekonomiskt samband mellan Trollhätte och Säffle kanaler läser det framstå som naturligt att söka få till stånd en sammanslagning av de båda kanalföretagen till en ekonomisk enhet. Statskontoret har icke heller funnit beräkningarna rörande det pris av 3 850 kronor för aktie, som staten skulle ha att erlagga vid förvärv av aktierna i Sefle kanalbolag, tillförlitliga och beräknar kanalens affärsvärde för de nuvarande ägarna av bolaget till 325 000 kronor eller 3 250 kronor för aktie, vilket sistnämnda belopp enligt statskontorets mening torde vara det högsta, som bör ifrågakomma vid inlösen av aktierna.

Lotsstyrelsen åter har ifrågasatt, om något av de olika utbyggnadsalternativen kan anses innefatta förutsättningar för direkttrafik på nordsjöhamnar av mera betydande omfattning med för närvarande befintligt, för sådan trafik lämpat tonnage. Styrelsen har ansett sig böra räkna med att fartyg med särskild konstruktion i fråga om längd, bredd och djupgående komma att erfordras för att med hänsyn till de ekonomiska betingelserna kunna lämpa sig för gång i den ombyggda kanalen och i nord- och östersjöfart. — Kommerskollegium har under hand meddelat, att den nuvarande svenska handelsflottan icke inrymmer några fartyg med en lastkapacitet av 700 tons d.w. Den föreslagna kanalutbyggnaden är sålunda med hänsyn till existerande svenska fartyg utan avsedd betydelse. Kommerskollegium framhåller vidare, att den fartygstyp, som skulle kunna ifrågakomma för trafik på Säffle kanal efter den föreslagna ombyggnaden, av sakkunniga personer anses ur nautisk synpunkt mindre lämplig för fart över Nordsjön. Från redarehåll har vidare starkt ifrågasatts, huruvida fartyg av denna storleksordning skulle kunna visa sig ekonomiskt konkurrenskraftiga i nordsjötrafik. Följaktligen kan måhända icke förväntas att fartyg av nämnda slag komma att byggas för användning i denna trafik. Det synes därför närmast som om en utbyggnad av Säffle kanal, för att fylla det syfte som föresvävat initiativtagarna till utbyggnadsplanerna, borde möjliggöra trafik å kanalen med betydligt större fartyg än det nu föreliggande förslaget avsett. En dylik utbyggnad får dock beräknas draga sådana kostnader att den knappast torde kunna föreslås utan ytterligare såväl teknisk som ekonomisk utredning.

Beträffande den ekonomiska sidan av ombyggnadsförslaget har kommerskollegium ställt sig tveksamt till hållbarheten av de kalkyler, som ligga till grund

Svar på interpellation. (Forts.)

för förslaget, bl. a. med hänsyn till att mycket betydande höjningar av kanalavgifterna förutsatts. Kollegium har fördenskull funnit sig icke kunna avgiva utlåtande i frågan utan närmare överväganden beträffande dessa och andra med förslagets genomförande sammanhängande ekonomiska spörsmål.

Vid remissbehandlingen av ärendet har alltså framkommit att de tekniska och ekonomiska frågor, som äro förenade med en utbyggnad av Säffle kanal enligt det framlagda förslaget, äro ovissa och vanskliga. En utbyggnad till större dimensioner än Malm förutsatt skulle kräva ytterligare tekniska och ekonomiska utredningar samt medföra avsevärda kostnadsstegringar. Såsom framgår av statskontorets uttalande rörande den föreslagna företagsformen för kanalens drift och erinran beträffande värderingen av aktierna i Seffle kanalbolag kan ytterligare utredning i dessa avseenden komma att erfordras. I samband därmed kan det även bli nödvändigt att förslaget till avtal med Billeruds aktiebolag, som åtnjutit och kommer att åtnjuta de största vinsterna av kanaldriftens upprätthållande, omprövas.

Kommerskollegium har såsom nämnts ännu icke avgivit remissyttrande i frågan. Med hänsyn till storleken av den ifrågasatta statliga medelsanvisningen har jag ansett ämbetsverkets utlåtande böra avvaktas, innan jag fattar slutlig ståndpunkt i ombyggnadsfrågan. Proposition i ämnet kommer därför icke att framläggas till årets riksdag.

Med anledning av vad interpellanten anfört rörande den näringspolitiska utvecklingen i ifrågavarande del av Värmland vill jag framhålla, att enligt vad jag inhämtat har statens arbetsmarknadskommission uppmärksammat detta område vid sin i samarbete med industriens produktionsråd bedrivna rådgivningsverksamhet i industrilokaliseringsfrågor. Ett första resultat härav har blivit att ett konfektionsindustriföretag, som avser att sysselsätta ett 70-tal personer, beslutat att förlägga sin tillverkning till Arvika och därför söker byggnadstillstånd för uppförande av en fabrikslokal i staden.

Härpå yttrade

Herr **Kempe**: Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Som framgår av svaret har förre departementschefen uppdragit åt f. d. generaldirektören Malm att utreda frågan om statens övertagande av aktiemajoriteten i Seffle kanalbolag samt frågan om en utbyggnad av nämnda kanal. Utredningsmannen avlämnade sitt betänkande i augusti månad i följd med förslag till regeringen att redan till innevarande års riksdag framlägga proposition om statens övertagande av Säffle kanal. Min interpellation bygger i huvudsak på detta betänkande.

Nu meddelas emellertid i svaret, att vissa remissinstanser ha ställt sig skeptiska gentemot utredningsmannens ekonomiska kalkyler och i övrigt räknat med andra fartygstyper än dem herr Malm utgått ifrån skulle komma till användning. Dessa remissuttalanden voro icke kända av mig, då jag ställde min interpellation. För min del tror jag att det icke finns någon anledning att be tvivla de invändningar, som gjorts av exempelvis kommerskollegium i fråga om storleken av den fartygstyp, som eventuellt kan vara ekonomiskt konkurrenskraftig i nordsjötrafik. Det förefaller, som om det ur alla synpunkter vore fördelaktigt, att då kanalen ändå måste utbyggas detta bör göras så grundligt att denna trafikled skall kunna befaras även av betydligt större fartyg än som utredningsmannen beräknat. Jag kan därför förstå departementschefens betänkligheter inför de remissvar, som erhållits, och att han av den anledningen

Svar på interpellation. (Forts.)

icke till dags dato kunnat fatta slutlig ståndpunkt utan fordrar en kompletterande utredning och att på grund härav någon proposition till årets riksdag icke framlägges.

Det är givetvis beklagligt att avgörandet måste uppskjutas ännu någon tid, särskilt som denna kommunikationsled efter en utbyggnad kommer att vara av mycket stor betydelse för industrien uppe vid Glavsfjorden. Industridöden har nämligen under 1930-talet gått över dessa trakter, och risk för ytterligare industrinedläggelse föreligger givetvis, om kommunikationerna icke förbättras. Här sammanfalla ett industriellt och ett befolkningspolitiskt intresse, som jag för min del anser att statsmakterna ha all anledning att i fortsättningen uppmärksamma.

Av statskontorets yttrande över betänkandet framgår bland annat önskvärdheten av en sammanslagning av Trollhätte och Säffle kanalföretag till en ekonomisk enhet. Jag tror att den rekommendationen är värd att understrykas.

Av svaret på interpellationen uttolkar jag hos statsrådet en positiv inställning till själva sakfrågan om en utbyggnad av Säffle kanal, vilken dock enligt statsrådets mening bör bli föremål för ytterligare utredning. Jag hoppas att denna omprövning kan ske i så god tid, att proposition i ärendet skall kunna framläggas för nästa års riksdag.

Till sist, herr talman, registrerar jag med största tillfredsställelse statsrådets meddelande, att statens arbetsmarknadskommission i samarbete med industriproduktionens råd planerar en konfektionsindustri till Arvika, och vi få väl hoppas att den inte skall bli den enda, utan att den i stället skall bli inledningen till en industriell uppblomstring, speciellt inom de trakter, där industridöden tidigare gått fram.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson, som anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har ledamoten av denna kammare herr Karlsson i Stuvsta frågat om några åtgärder vidtagits från järnvägsstyrelsens sida för att snarast möjligt överföra Roslagens järnvägar och nynäsbanan i statlig ägo och om förslag härom eventuellt kunde väntas till innevarande års riksdag.

Interpellationen synes ha föranletts därav, att klagomål förekommit mot trafikförhållandena på nämnda banor och att rykten cirkulerat om att banorna skulle inköpas omedelbart efter övertagandet av bergslagsnätets järnvägar.

Till svar å interpellationen får jag anföra följande.

Förvärvet av aktierna i bergslagsjärnvägarna har varit motiverat främst med hänsyn till bergslagsnätets omfattning och de betydande fördelar för transportväsendet som kunna vinnas genom införlivningen av detta nät med statsbananätet. Dessa fördelar kunna uppnås utan att omedelbara nyinvesteringar i anläggningar och materiel bliva erforderliga. Beträffande flertalet återstående enskilda järnvägar torde fördelarna av ett förstatligande — såsom interpellanten antytt — nära sammanhänga med möjligheterna att verkställa nyinvesteringar i järnvägsanläggningarna och den rullande materielen. Dessa möjligheter äro emellertid av kända omständigheter för närvarande begränsade. Även de fördelar som direkt sammanhänga med enhetliggörandet av det svenska järnvägsnätet göra sig mindre starkt gällande beträffande de nu återstående en-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

skilda järnvägarna, särskilt sådana med ett mera avskilt trafikområde. Dessa omständigheter ha gjort att arbetet på förstatligandet av järnvägsnätet under senare tid främst inriktats på bergslagsnätet och att undersökningarna beträffande övriga banor skjutits i bakgrunden. Järnvägsstyrelsen har sålunda för närvarande icke något aktuellt material samlat beträffande de i interpellationen berörda banorna. Däremot pågå undersökningar rörande vissa andra banor. Självfallet kan någon proposition icke förväntas till årets riksdag.

Riksdagens nyligen fattade beslut beträffande bergslagsnätet har emellertid otvivelaktigt även fört frågan om förstatligandet av de återstående enskilda järnvägarna framåt. Tidpunkten och ordningen för förstatligandet av dessa järnvägar måste emellertid bli beroende av förhållandena i varje särskilt fall.

Vidare yttrade:

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala ett tack för att jag fått svar på min interpellation. Att jag inte kan vara tillfredsställd med svarets innehåll förmodar jag att statsrådet själv förutsätter.

Det sägs i interpellationssvaret, att förstatligandet av bergslagsnätet hade stor betydelse för hela det statliga nätet, och att de fördelar, som här uppnåddes, kunde uppnås utan några särskilda nyinvesteringar. Beträffande de återstående enskilda järnvägarna så har ett förstatligande av dessa icke samma betydelse för det övriga nätet, och de fördelar, som i övrigt kunna uppnås, erfordra betydande investeringar.

Jag skall här inte alls diskutera dessa trafiktekniska förhållanden. Det är ju spørsmål där man naturligtvis kan påstå både det ena och det andra med större eller mindre fog. Jag hade emellertid räknat med att jämväl andra omständigheter skulle spela en viss roll för regeringens ståndpunktstagande i frågor som dessa. Jag tänker då exempelvis på en sådan omständighet som resekostnaderna. Jag bor i Stuvsta. Om jag köper en månadsbiljett dit, får jag betala 11 kronor för den. Om jag bor i Roslags-Näsby, som är beläget på samma avstånd från utgångsstationen, får jag betala 20 kronor. Om jag åker till Hallstavik kostar det kr. 7:50, men åker jag till Tillberga kostar det kr. 6:50 och ändå är avståndet dit tre kilometer längre.

Vidare är det ju klart, att ett förstatligande av dessa järnvägar kan medföra en del fördelar utan några omedelbara kapitalinvesteringar. Det är naturligtvis ingen som kräver att staten, om den övertar roslagsbanan, omedelbart skall göra den bredspårig, men enbart övertagandet kan ju i alla fall medföra att det blir litet bättre ordning och reda, vilket väl inte behöver kosta så mycket pengar, och som sagt även dessa omedelbara ekonomiska fördelar för den befolkning, varom det här är fråga.

Till detta kommer också den omständigheten, att befolkningen i de trakter, som beröras av detta, under en mycket lång tid genom uppvaktningar och framställningar av olika slag ha försökt påskynda statsmakternas avgörande. Senast har jag hört att kommunalmyndigheterna i Skäfthammar i Uppland vänt sig till kommunalmyndigheterna i Harg i Stockholms län angående en gemensam framstöt. I Täby antog man ett uttalande i kommunalnämnden i mars i år, det finns trafikkommittéer och representanter för folkliga organisationer, som arbeta för saken, och man är överallt mycket livligt intresserad av denna fråga och anser den synnerligen livsviktig. Jag förutsätter, att kungl. järnvägsstyrelsen och kommunikationsdepartementet äro informerade om dessa förhållanden, och jag hade som sagt också räknat med att dessa omständigheter skulle spela en roll vid regeringens ståndpunktstagande och inte bara rent

Svar på interpellation. (Forts.)

trafiktekniska skäl. Då nu detta tydligtvis inte är fallet, så är det ju ingenting att göra åt det. Huruvida sedan befolkningen i de områden, som beröras av denna fråga, kommer att visa förståelse för regeringens hållning är ju en annan sak, men den skall jag, herr talman, i detta sammanhang icke diskutera.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag vill göra herr Karlsson i Stuvsta uppmärksam på att han kom med sin interpellation omedelbart efter det att proposition hade framlagts om bergslagsnätets förstatligande. Jag är fullt medveten om den arbetskapa- citet, som kanske herr Karlsson är i besittning av, men jag skulle vilja säga till honom, att om han själv befunnit sig i det läget, att han skulle taga ställ- ning till det mycket invecklade problem, som BJ:s förstatligande i själva ver- ket innebar, skulle han kanske finna, att han inte omedelbart därefter kunde vara klar med förstatligande av andra järnvägar. Därtill var detta i viss mån ett principavgörande från riksdagens sida, ty i samma ögonblick som BJ- nätet med sin vida utsträckning blev förstatligat aktualiserades också förstat- ligandet av de övriga normalspåriga järnvägarna, i det att det icke finns samma underlag i fortsättningen för den enskilda järnvägsorganisationen sedan BJ- nätet övergått i statens ägo.

Herr Karlsson sade sedan, att endast trafiktekniska bedömanden legat till grund för regeringens ståndpunktstagande. Men, herr Karlsson, förutsättningen för att man skall kunna sänka taxorna på vissa sträckor är ju att ett enhet- liggörande kommer till stånd. Man kan i viss mån förstå, att i den ekonomiska ställning, vari en rad av våra enskilda järnvägar befinna sig, kan det inte bli tal om någon taxesänkning. Under den debatt vi nyligen hade om BJ-nätet påvisade jag, att det i många fall visat sig, att trafiken blir bättre och taxorna lägre så snart en järnväg övergår i statens ägo. Men en förutsättning för att staten skall kunna åstadkomma sådana förbättringar *är* enhetliggörandet.

Huruvida ett förstatligande av roslagsbanan skulle medföra »bättre ord- ning och reda», som herr Karlsson uttryckte sig — det kan jag inte yttra mig om. Möjligt är att så skulle bli fallet. Men inte ens herr Karlsson kan väl för- neka, att läget beträffande rullande materiel för närvarande är sådant, att vi inte ha förutsättningar att omedelbart göra sådana förbättringar, vilka annars i och för sig skulle vara önskvärda.

Beträffande nynäsbanan, vilken var den andra järnväg som herr Karlsson nämnde i sin interpellation, kunna nyssnämnda skäl för dröjsmål icke an- föras. Denna järnväg har inte ett avgränsat trafikområde och den har samma spårvidd som de flesta andra järnvägar. Jag tror att en omedelbar förbättring skulle kunna inträda, om man genast elektrifierade denna bana, och här skulle nog rationaliseringsåtgärder kunna vidtagas, vilka kunde innebära direkta och omedelbara förbättringar av järnvägsdriften. Men eftersom vi genom omstän- digheternas makt tvingats att retardera elektrifieringsarbetena under de se- naste åren och komma att bli tvungna att förfara så även under den närmaste framtiden, torde det inte heller här föreligga förutsättningar att omedelbart kunna utvinna de fördelar, som i annat fall skulle komma trafikanterna till godo.

Jag har med detta endast velat understryka, att regeringen ingalunda stäl- ler sig kallsinnig inför de önskemål, som framförts från trafikanterna om ett förstatligande av järnvägarna. Bergslagsnätets förstatligande utgör väl om något ett bevis för detta. Jag vill emellertid säga till herr Karlsson, att det inte är regeringens avsikt att stoppa upp järnvägsförstatligandet för fram- tiden. Jag tror tvärtom, att förutsättningarna därför äro större nu än tidi-

Svar på interpellation. (Forts.)

gare. Det må emellertid förlåtas oss att vi, sedan vi klarat BJ-nätet, inte omedelbart i anslutning till vad då skedde kunna komma med en proposition om de övriga järnvägarnas förstatligande.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Jag vill naturligtvis inte alls ifrågasätta kommunikationsministerns arbetskapacitet, men det har dock varit flera järnvägar som förstatligats i år. Vi ha ju behandlat flera sådana frågor utöver den som rört bergslagsnätet, så hur som helst har väl inte all tid tagits i anspråk. Vad som föranledde mig att begära ordet var emellertid en passus i svaret, där det säges: »Järnvägsstyrelsen har sålunda för närvarande icke något aktuellt material samlat beträffande de i interpellationen berörda banorna.» Det pågår undersökningar beträffande vissa andra banor, och efter det denna varit så brännande aktuell i så många år, kan det väl inte hjälpas, att man av denna formulering får den föreställningen, att hela frågan skjutits på en mera oviss framtid.

Vad sedan gäller de fördelar, som ett förstatligande kan föra med sig, är jag fullt medveten om de svårigheter med det rullande materialet, som torde vara bekanta för alla. Biljettpriiser och liknande kunna emellertid ändras omedelbart, och så har också skett i samband med statsövertagandet av andra järnvägar. Denna fråga är ju av en väsentlig betydelse, allra helst som dessa järnvägar ha stora trafikområden med en stor befolkning av arbetare och tjänstemän, som för sitt dagliga arbete äro beroende av dessa järnvägar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Herr Karlsson riktade min uppmärksamhet på att vissa andra banor, som han uttryckte det, blivit förstatligade under innevarande riksdag. Detta är alldeles riktigt — det gäller Gotlands och Ölands järnvägar samt järnvägen Halmstad—Bolmen. Dessa järnvägar äro emellertid av något annorlunda karaktär än de herr Karlsson nämnde. Dessutom vill jag göra honom uppmärksam på att det finns för försäljning villiga och för försäljning obenägna järnvägar. De förra äro de, som själva lägga alla kort på bordet och uttrycka sitt önskemål, att staten skall överta dem. Det är rent affärs-mässigt enklare att överta en dylik järnväg än att försöka överta en järnväg, som förklarar sig visserligen vilja ställa sig statsmakternas beslut till efterrättelse men som samtidigt uttrycker ett önskemål att förstatligandet för deras vidkommande skall ske så sent som möjligt. Detta förhållande kan i någon mån påverka tidsföljden för förstatligandet, och vad jag nu sagt förutsätter nästan, att de järnvägar, som äro kvar i enskild ägo, tillhöra de för försäljning mer obenägna järnvägarna.

Jag vill dessutom säga till herr Karlsson, att jag kan förstå, att han är mest intresserad för de bandelar, som ligga inom det län han representerar. Jag skulle tro, att exempelvis representanterna för Östergötland anse, att järnvägarna i deras län äro de ur trafikanternas synpunkt mest lämpade för ett förstatligande. Det kan även vara andra omständigheter som göra att tidsföljden kanske inte alltid är den som kan betraktas som den mest önskvärda för den som representerar ett visst trafikområde i landet.

Herr **Dickson**: Herr talman! Det är väl mänskligt, om statsrådet i dessa dagar känner en viss övermättnad efter vad som inträffade i förra veckan. Det är väl också så att de nu ifrågavarande objekten höra till vad statsrådet i förra veckan kallade de fula döttrarna, till vilka han inte känner samma lust. Det är väl också ganska mänskligt om hans lust minskats ytterligare av att den skönaste av dem alla så nyss fallit i hans armar.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag vill inte förlänga debatten ytterligare, men jag har velat säga detta i anslutning till vad statsrådet tidigare yttrat.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Om jag skall göra en bekännelse, måste jag nog medgiva, att min aptit på kärleksförhållanden med de fula och de vackra döttrarna sträcker sig så långt, att jag inte skulle ha något emot att sluta nynäsbanan i min vida famn. Men det är inte detta som är avgörande. Jag kanske bör formulera det så, att tiden inte räcker till för att ägna sig åt samtliga de döttrar, som kunna komma i fråga. Jag måste skjuta en del av dem åt sidan till en senare tidpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 521 av herrar *Håstad* och *Larsson* i Stockholm;

till bankoutskottet motionen nr 522 av herrar *Ljungqvist* och *Ljungberg*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 523 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 187—208, bevillningsutskottets betänkande nr 30, andra lagutskottets utlåtande nr 41, jordbruksutskottets utlåtanden nr 57—62 och särskilda utskottets utlåtanden nr 2—5.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående lagstiftning mot spridande av rashets.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att särskilda utskottets utlåtanden nr 2—5 skola å morgondagens föredragningslista uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 351, i anledning av ifrågasatta åtgärder för rationalisering av riksdagstrycket *m. m.*;

från andra lagutskottet:

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården; och

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 363, i anledning av väckt motion angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare;

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen; bil. 30: kapitalbudgeten: jordbruksdepartementet under punkten 10, Egnahemslånefonden, gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln;

nr 366, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning;

nr 367, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län; och

nr 368, i anledning av väckta motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.38 em.

In fidem
Gunnar Britth.